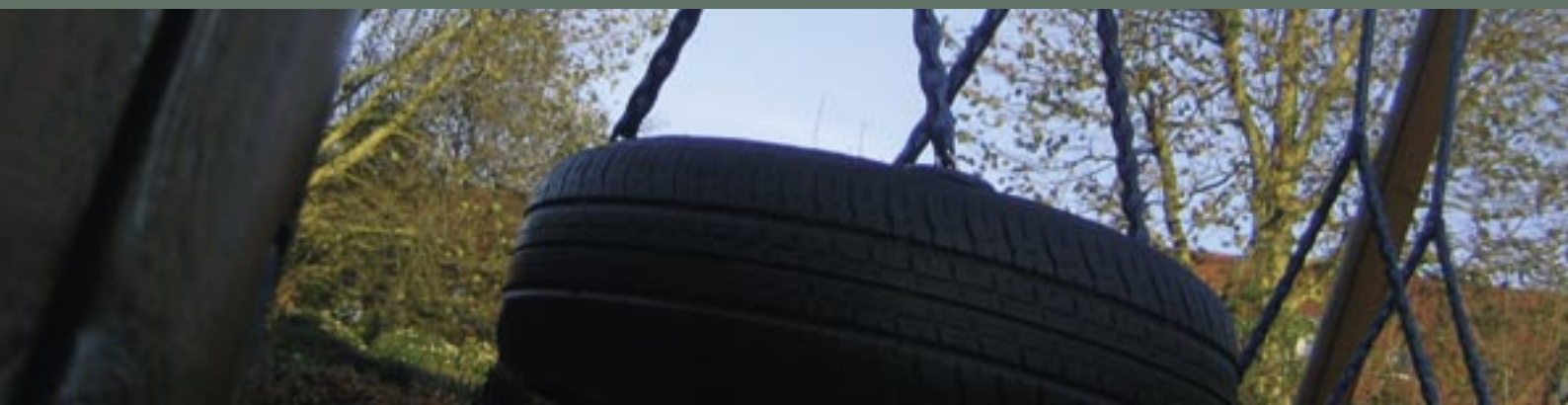

06:32

Mette Deding
Mette Lausten
Angelo Andersen

BØRNEFAMILIERNES BALANCE MELLEM FAMILIE- OG ARBEJDSLIV

06:32

BØRNEFAMILIERNES BALANCE MELLEM FAMILIE- OG ARBEJDSLIV

Mette Deding
Mette Lausten
Angelo Andersen

KØBENHAVN 2006
SOCIALFORSKNINGSINSTITUTTET

BØRNEFAMILIERNES BALANCE MELLEM FAMILIE- OG ARBEJDSLIV

Afdelingsleder: Ivan Thaulow
Afdelingen for Børn, integration og ligestilling

Undersøgelsens følgegruppe:
Thomas Krogh, Familie- og Arbejdslivskommissionens sekretariat
Tine Pind Jørum, Familie- og Arbejdslivskommissionens sekretariat
Kirstine Zinck Pedersen, Familie- og Arbejdslivskommissionens sekretariat
Helle Holt, Socialforskningsinstituttet
Bente Marianne Olsen, Socialforskningsinstituttet

ISSN: 1396-1810
ISBN: 87-7487-837-9

Layout: Hedda Bank

© 2006 Socialforskningsinstituttet

Socialforskningsinstituttet
Herluf Trolles Gade 11
1052 København K
Tlf. 33 48 08 00
sf@sf.dk
www.sf.dk

Socialforskningsinstituttets publikationer kan frit citeres med tydelig
angivelse af kilden. Skrifter, der omtaler, anmelder, henviser til eller
gengiver Socialforskningsinstituttets publikationer, bedes sendt til instituttet.

INDHOLD

	FORORD	5
	RESUME	7
1	INDLEDNING	11
	Data og metode	12
	Rapportens disposition	16
2	BØRNEFAMILIERNE	18
	Referencefamilierne	19
	Familietyper	45
	Familietyper – tabeller	53
3	BALANCEN MELLEM ARBEJDSLIV OG FAMILELIV	69
	Referencefamiliernes balanceproblemer	71
	Familietypernes balanceproblemer	82
	Familietypernes balanceproblemer – tabeller	87
4	BETYDNINGEN AF FORSKELLIGE BAGGRUNDSFAKTORER FOR	

	BALANCEN MELLEM FAMILIE- OG	
	ARBEJDSLIV	97
	Tilfredshed med balancen mellem familie- og arbejdsliv	99
	Stressende at få hverdagen til at hænge sammen	107
5	DATA, BORTFALDSANALYSE OG	
	AFGRÆNSNING AF FAMILIETYPEN	115
	Data	115
	Bortfald	116
	Afgrænsning af familietyper	119
	SAMMENFATNING	125
	LITTERATUR	133
	SFI-UDGIVELSER SIDEN 2005	135

FORORD

Familie- og arbejdslivskommissionen har bedt Socialforskningsinstituttet belyse danske børnefamiliers balance mellem familie- og arbejdsliv. Denne rapport analyserer samspillet mellem familielivet og arbejdslivet for børnefamilier, hvor begge voksne er i beskæftigelse. Analyserne i rapporten er baseret på spørgeskemaoplysninger, der er indsamlet i foråret 2006 fra Socialforskningsinstituttets ”Parundersøgelse blandt danske børnefamilier”. Undersøgelsen er foretaget blandt par med børn i alderen 0-10 år, hvor begge voksne i familien er blevet interviewet om erfaringer med familie- og arbejdsliv og om sammenhængen mellem de to. Dataindsamlingen er finansieret af Forskningsrådet for Samfund og Erhverv.

Rapporten er udarbejdet af seniorforsker Mette Deding, seniorforsker Mette Lausten og forskningsassistent Angelo Andersen. Der har til rapporten været tilknyttet en følgegruppe, som har drøftet et udkast til rapporten. Endvidere har seniorforsker Lars Pico Geerdsen fra Rock-wool Fondens Forskningsenhed læst og kommenteret dette udkast.

København, december 2006

Jørgen Søndergaard

RESUME

Der er i disse år meget fokus på sammenhængen mellem familielivet og arbejdslivet. Især er der fokus på børnefamilien, som ofte kan have svært ved at få hverdagen til at hænge sammen. Vi ved ikke så meget om, hvordan børnefamilierne generelt har det med balancen mellem familie- og arbejdsliv, idet tidligere undersøgelser typisk har fokuseret på specielle grupper af befolkningen og ikke på den almindelige børnefamilie. Formålet med denne undersøgelse er således at bidrage med viden om balancen mellem familie- og arbejdsliv for børnefamilier med mindst ét barn i alderen 0-10 år, hvor begge voksne i familien er i beskæftigelse. Datamaterialet er indsamlet i foråret 2006 og omfatter ca. 2000 par, hvor både kvinde og mand er interviewet.

De fleste har god balance mellem familie- og arbejdsliv

Når vi i undersøgelsen beskriver balancen mellem familie- og arbejdsliv, ser vi især på, hvor tilfredse børnefamilierne er med balancen mellem familie- og arbejdsliv, og hvor stressende de synes, det er at få hverdagen til at hænge sammen. Ca. 3 ud af 4 kvinder og mænd er meget tilfredse med balancen mellem deres familie- og arbejdsliv, mens resten er mindre tilfredse. Samtidig synes næsten hver anden kvinde og lidt færre af mændene, at det er stressende at få hverdagen til at hænge sammen. Samles disse mål finder vi, at hver femte kvinde og hver femte mand oplever

hverdagen som stressende, samtidig med at de ikke er tilfredse med balancen mellem familie- og arbejdslivet, mens hver anden kvinde og mand ikke er stressede i hverdagen og er meget tilfredse med balancen.

Arbejdstiden har stor betydning

Ser vi på, hvad der betyder mest for balancen mellem familie- og arbejdsliv, peger undersøgelsen på arbejdsugens længde som en væsentlig faktor. Jo længere tid, mænd og kvinder arbejder, jo mindre tilfredse er de typisk med balancen mellem familie- og arbejdsliv, og jo mere stressende føler de typisk, at det er at få hverdagen til at hænge sammen. Dette hænger sandsynligvis sammen med, at flere arbejdstimer betyder flere timer væk hjemmefra og således færre timer til familien. Tilsvarende er længere transporttid til og fra arbejdet også en faktor, der har negativ betydning for balancen.

En anden facet af arbejdstiden er husarbejdet, dvs. det arbejde der bliver lavet i hjemmet. Vi finder, at mængden af husarbejde har betydning for kvindernes balance. Jo mere husarbejde, de laver, jo større sandsynlighed er der således for, at de føler, at det er stressende at få hverdagen til at hænge sammen, og jo mindre sandsynlighed er der for, at de er meget tilfredse med balancen mellem familie- og arbejdsliv. For mænd synes mængden af husarbejde derimod ikke at have betydning for balancen.

Fleksibilitet er vigtigt, men...

En væsentlig faktor for både kvinders og mænds balance mellem familie- og arbejdsliv er fleksibiliteten i arbejdsforholdene. Fleksibilitet kan have mange former. Vi ser i undersøgelsen på betydningen af at kunne variere sine arbejdstider, på betydningen af hjemmearbejde, samt på betydningen af at arbejde på skæve tidspunkter. Fleksibilitet kan også være i arbejdsgiverens favør. Derfor ser vi også på betydningen af, at arbejdsgiveren har mulighed for med kort varsel at flytte den ansattes arbejdstider.

Generelt har kvinders og mænds fleksibilitet i forhold til at kunne *variere arbejdstiden* positiv betydning – både for balancen mellem familie- og arbejdsliv og for, hvor stressende det er at få hverdagen til at hænge sammen. Det at arbejde hjemme har også positiv betydning. *Arbejde på skæve tidspunkter* synes kun at have mindre betydning, sandsynligvis fordi familierne har indrettet sig i forhold til det. Fleksibilitet er dog ikke entydigt positivt, idet vi finder, at mænd, der har mulighed for at *arbejde hjemme*,

har større sandsynlighed for at finde hverdagen stressende. Ligeledes påvirker det mænds tilfredshed med balancen negativt, hvis *deres arbejdstid med kort varsel kan flytte deres arbejdstid*.

Familieforhold

Jo yngre det yngste barn i familien er, jo mere praktisk arbejde er der typisk med at passe børn. Det er derfor naturligt at forvente, at familier med yngre børn har flere problemer med balancen mellem familie- og arbejdsliv end familier med større børn. Dette finder vi gælder i nogen grad, således at kvinder har mindre sandsynlighed for at være tilfredse med balancen, hvis de har mindre børn. Tilsvarende finder mænd det mere stressende at få hverdagen til at hænge sammen, hvis de har mindre børn. Forældrenes alder, samt hvordan det yngste barn bliver passet, har ingen betydning – hverken for tilfredsheden med balancen mellem familie- og arbejdsliv eller for hvor stressende det er at få hverdagen til at hænge sammen. Til gengæld er familierne mere tilfredse og mindre stressede, hvis de har et netværk bestående af bedsteforældre eller andre, der kan træde til og hjælpe med børnepasning i akutte situationer.

Åbningstider m.v.

Vi har set på, om problemer med forskellige udefrakommende faktorer har betydning for balancen mellem familie- og arbejdsliv. De udefrakommende faktorer er daginstitutionernes åbne- og lukketider, butikkerne åbningstider, offentlige transportmidler, lægens åbningstid samt offentlige kontorers åbningstid. Her finder vi, at det er forbundet med en mere stressende hverdag og med en mindre grad af tilfredshed med balancen mellem familie- og arbejdsliv, hvis familien har problemer med daginstitutionernes lukketider om eftermiddagen samt med butikkernes åbningstider.

Familierne er forskellige

Selvom formålet med rapporten er at tegne et billede af situationen for den typiske børnefamilie, er det vigtigt at understrege, at der er stor forskel på familierne. Hvordan familierne har det med balancen mellem familie- og arbejdsliv afhænger bl.a. af deres arbejdstid, og af hvorvidt de er selvstændige eller lønmodtagere. Endvidere afhænger det af forældrenes uddannelsesmæssige baggrund, som i høj grad er forbundet med typen af job. Rapporten indeholder derfor også analyser af situationen

for forskellige familietyper, som er opdelt efter kombinationer af kvindens og mandens arbejdstid og på forskellige uddannelsesgrupper samt en familietype bestående af familier med relativ lav indkomst.

INDLEDNING

Børnefamiliernes balance mellem familie- og arbejdsliv har de seneste år været et meget omtalt emne, både blandt politikere og i medierne. Især familier med mindre børn er da også en specielt udsat gruppe. Forældrene er aldersmæssigt kernegruppen af arbejdskraften i Danmark, uddannelsen er lige afsluttet, og arbejdslivet er lige begyndt. Samtidig er børnene små og kræver pasning og tilstedeværelse, så familierne har mere husarbejde end familier med større børn eller familier uden børn, og de er mere bundet til hjemmet på grund af børnene.

Hovedformålet med denne rapport er at analysere balancen mellem familie- og arbejdsliv for beskæftigede voksne i børnefamilier. For en person i et par vil eventuelle balanceproblemer opstå som en interaktion mellem eget arbejde, partnerens arbejde og familielivet. Hvorvidt den enkelte oplever at have problemer med at få hverdagen til at hænge sammen, afhænger derfor også af partnerens arbejdssituation. For at gå i dybden med denne problematik er analyserne i rapporten koncentreret om par, hvor begge er i beskæftigelse.

Der er flere ting, der skal spille sammen, for at den enkelte oplever balancen mellem familie- og arbejdsliv som god. De centrale faktorer for den enkeltes balance er arbejdet på hjemmefronten og arbejdet på arbejdsmarkedet (hhv. det ubetalte og det betalte arbejde) samt samspillet mellem partnerne. Jo mere et par arbejder uden for hjemmet, jo sværere forventer vi, at det er at få hverdagen til at hænge sammen. Og jo

mere et par deles om husarbejde og børnepasning, jo bedre forventer vi, at den enkeltes balance er. Vi ser i denne rapport på, hvordan familierne indretter sig i forhold til både det betalte og det ubetalte arbejde, og hvilken betydning det har for den enkeltes oplevelse af balancen mellem familie- og arbejdsliv. Derudover undersøger vi betydningen af en række faktorer både i forhold til familielivet og til arbejdslivet i forhold til balancen mellem familie- og arbejdsliv.

DATA OG METODE

Analyserne i denne rapport bygger på data fra Socialforskningsinstituttets ”Parundersøgelse blandt danske børnefamilier”, der er indsamlet i foråret 2006. Den undersøgelse er foretaget blandt et repræsentativt udvalg af par med børn i alderen 0-10 år, hvor begge voksne i familien er blevet interviewet om erfaringer med familie- og arbejdsliv og om sammenhængen mellem de to. I alt er ca. 3.000 par blevet interviewet. For en nærmere beskrivelse af undersøgelsen og datamaterialet henvises til kapitel 5.

Det samlede datamateriale består af spørgeskemabesvarelser fra i alt 3.007 par. Blandt 2.183 af disse par er begge voksne i beskæftigelse – dette er analysernes grundpopulation, også kaldet ”referencefamilierne”. Referencefamilierne er familier med mindst et barn under 10 år, hvor *begge* voksne er i beskæftigelse uanset arbejdstid og uanset ansættelsesforhold (selvstændige eller lønmodtagere).

Et overblik over, hvor mange familier datamaterialet er repræsentativt for, findes i tabel 1.1. Ifølge Statistikbanken på Danmarks Statistik er der ca. 2,2 mio. familier i Danmark, hvor de voksne er i alderen 18-64 år. Næsten halvdelen af disse udgøres af enlige uden børn (47 pct.). Til gengæld udgøres næsten hver fjerde familie af par med børn i alderen 0-17 år.¹ Det er ikke muligt at opdele familierne efter børnenes alder ud fra dataene i Statistikbanken, men egne beregninger viser, at ca. 17 pct. af alle familier er par med børn i alderen 0-10 år.² I spørgeskemaundersøgelsen finder vi, at begge voksne er i beskæftigelse i ca. 73 pct. af

1. Ifølge Danmarks Statistiks definition ophører børn med at være børn, når de fylder 18 år. Gruppen af enlige indeholder derfor også hjemmeboende børn over 18 år, der defineres som en familie med kun én person.

2. Beregnet ud fra eget register i Danmarks Statistik, der indeholder 10 pct. af alle børnefamilier.

familierne. Overføres denne beskæftigelsesfrekvens til alle børnefamilierne, svarer dette til, at der i Danmark i 2006 findes ca. 280.000 par med børn i alderen 0-10 år, hvor begge voksne er i beskæftigelse.³

Tabel 1.1

Danske familier i alderen 18-64 år opdelt efter parstatus og børn, 2006.

	Enlige	Par	Total
Uden børn	1.056.347 47 %	537.534 24 %	1.593.881 70 %
Med børn		533.513 24 %	
– heraf med 0-10-årige børn	137.767 6 %	385.310 17 %	671.280 30 %
Total	1.194.114 53 %	1.071.047 47 %	2.265.161 100 %

Kilde: Statistikbanken, Danmarks Statistik og egne registerdata.

I rapporten analyseres som nævnt samspillet mellem faktorer, der knytter sig til hhv. familielivet og arbejdslivet og til balancen mellem familie- og arbejdsliv for ”referencefamilierne”, altså børnefamilier hvor begge voksne er beskæftigede. Derudover er analyserne lavet dels for forskellige familietyper baseret på arbejdstid og ansættelsesforhold, dels for den gruppe af familierne, der har de laveste indkomster, og endelig for personer med forskellig uddannelsesmæssig baggrund. I det følgende beskrives kort, hvordan disse forskellige grupper er defineret.

Familietyper

Referencefamilierne er opdelt i familietyper baseret på arbejdstid og ansættelsesforhold. Først opdeles familierne efter, om hhv. manden og kvinden er selvstændig eller lønmodtager. Dernæst opdeles lønmodtagerne efter deres typiske ugentlige arbejdstid: om de arbejder normal fuldtid (dvs. 37 timer om ugen), nedsat tid (dvs. mindre end 37 timer om

3. Beskæftigelsesfrekvensen er lavere i dette datamateriale end i de officielle statistikker. Dette skyldes, at vi har defineret personer på orlov som ikke-beskæftigede, hvad enten de er på orlov fra beskæftigelse eller ej. Og idet familier med 0-årige børn er inkluderet i datamaterialet, vil der naturligvis være en del forældre på orlov.

ugen), eller mere end fuldtid (dvs. mere end 37 timer om ugen).⁴ Skellet mellem lønmodtagere og selvstændige er lavet, fordi det at være selvstændig kan betragtes som en særlig livsform (se Andersen & Hestbæk, 1999). Samtidig er arbejdstiden valgt som kategoriseringsfaktor, fordi den udtrykker familiernes tidsmæssige binding i forhold til arbejdsmarkedet. Derudover er der ofte en parallel mellem arbejdstid og livsform – forstået som individets subjektive holdning til arbejdet – således at karriereorienterede personer typisk arbejder længere tid end lønmodtagerorienterede personer (se Andersen & Hestbæk, 1999). Det er dog vigtigt at understrege, at der kan være mange forskellige årsager til, at personer arbejder meget eller lidt – det kan være midlertidigt eller permanent, det kan være frivilligt eller ufrivilligt osv. Der er altså ikke en entydig sammenhæng mellem arbejdstiden og holdningen til arbejdet.

Opdelingen af familierne efter arbejdstid og ansættelsesforhold ses i tabel 1.2, og antallet af de enkelte familietyper ses i tabel 1.3.

Tabel 1.2

Oversigt over familietyper efter arbejdstid og ansættelsesforhold.

	Kvinder Lønmodtager < 37 timer/uge	Kvinder Lønmodtager 37 timer/uge	Kvinder Lønmodtager > 37 timer/uge	Kvinder Selvstændig
Mænd	Familietype 1	Familietype 2	Familietype 3	
Lønmodtager 37 timer/uge	kvinde på ned-sat tid og mand på almindelig fuldtid	kvinde på almindelig fuldtid og mand på almindelig fuldtid	kvinde på mere end fuldtid og mand på almindelig fuldtid	
Mænd	Familietype 4	Familietype 5	Familietype 6	
Lønmodtager > 37 timer/uge	kvinde på ned-sat tid og mand på mere end fuldtid	kvinde på fuldtid og mand på mere end fuldtid	kvinde på mere end fuldtid og mand på mere end fuldtid	
Mænd		Familietype 7		Familietype 8
Selvstændig	lønmodtager kvinde og selvstændig mand			selvstændig kvinde og selvstændig mand

4. Det skal nævnes, at når de selvstændige ikke er opdelt efter arbejdstid, skyldes det, at datamaterialet for de selvstændige er for lille til en yderligere opdeling.

Familietyperne 1-6 er familier, hvor begge voksne er lønmodtagere, men med forskellig arbejdstid; i familietype 7 er manden selvstændig, mens kvinden er lønmodtager uanset arbejdstid; og i familietype 8 er begge de voksne selvstændige. Familier, hvor manden arbejder mindre end 37 timer om ugen, samt familier, hvor kvinden er selvstændig, mens manden er lønmodtager, analyseres ikke særskilt, fordi der er for få af dem i datamaterialet.

Tabel 1.3

Fordeling af par efter familietype. Antal og procentandel i forhold til referencefamilierne.

	Kvinder Lønmodtager < 37 timer/uge	Kvinder Lønmodtager 37 timer/uge	Kvinder Lønmodtager > 37 time/uge	Kvinder Selvstændig
Mænd				
Lønmodtager	281	261	134	
37 timer/uge	12,9 %	12,0 %	6,1 %	
Mænd				
Lønmodtager	481	335	265	
> 37 time/uge	22,0 %	15,3 %	12,1 %	
Mænd		209		58
Selvstændig		9,6 %		2,7 %

Lavindkomstfamilier

Et andet tema for undersøgelsen er, hvorvidt familier, der indkomstmæssigt er sårbare i forhold til andre familier, er mere eller mindre udsatte for at have problemer i forhold til balancen mellem familie- og arbejdsliv. Vi har derfor defineret en gruppe af familier som "lavindkomstfamilier" ud fra, at deres samlede indkomst tilhører de laveste 10 pct. af referencefamiliernes indkomster. Familiernes samlede indkomst er defineret som summen af kvindens og mandens indkomst fra hovedbeskæftigelsen samt evt. anden indkomst (selvrapporteret i spørgeskemaet). "Lavindkomstfamiliegruppen" indeholder 209 familier. Det skal bemærkes, at lavindkomst skal forstås som en indkomst, der er relativt lav i forhold til de andre familier i undersøgelsen. Men deres indkomst er ikke lav i absolute termer, idet der jo per definition er tale om familier med indtægter fra to job.

Uddannelsesgrupper

Som den sidste underopdeling er referencefamilierne opdelt efter hhv. kvindens og mandens uddannelsesniveau. Uddannelsesniveauet er kategoriseret i de typiske grupper: ufaglært, erhvervsfaglig uddannelse, kort videregående uddannelse (KVU), mellemlang videregående uddannelse (MVU) og lang videregående uddannelse (LVU). Referencefamiliernes fordeling på uddannelseskategorierne er vist i tabel 1.4.

Tabel 1.4

Fordeling af referencefamilierne efter uddannelsesniveau.

	Kvinder Ufaglært	Kvinder Erhvervs- uddannelse	Kvinder KVU	Kvinder MVU	Kvinder LVU	Kvinder Total
Mænd	116	150	27	22	28	343
Ufaglært	5,31 %	6,87 %	1,24 %	1,01 %	1,28 %	15,71 %
Mænd						
Erhvervs- uddannelse	159	447	64	71	39	780
	7,28 %	20,48 %	2,93 %	3,25 %	1,79 %	35,73 %
Mænd	23	63	18	23	16	143
KVU	1,05 %	2,89 %	0,82 %	1,05 %	0,73 %	6,55 %
Mænd	83	174	62	191	102	612
MVU	3,8 %	7,97 %	2,84 %	8,75 %	4,67 %	28,03 %
Mænd	32	53	12	48	160	305
LVU	1,47 %	2,43 %	0,55 %	2,2 %	7,33 %	13,97 %
Mænd	413	887	183	355	345	2183
Total	18,92 %	40,63 %	8,38 %	16,26 %	15,8 %	100 %

RAPPORTENS DISPOSITION

Kapitel 2 beskriver familierne med hensyn til en række baggrundsfaktorer, såsom arbejdsforhold og husarbejde. Kapitel 3 beskriver familiernes balance mellem familie- og arbejdsliv. Kapitel 4 indeholder logistiske regressionsanalyser af to balanceindikatorer: hvor tilfreds man er med balancen mellem familie- og arbejdsliv, og hvor stressende det er at få hverdagen til at hænge sammen. En nærmere beskrivelse af datamaterialet og bortfaldet følger i kapitel 5. Rapporten suppleres med tre separate appendiks, hvor appendiks A indeholder supplerende tabeller til familietyperne i afsnit 2, appendiks B indeholder en række yderligere analyser af balanceindikatorerne for de forskellige undergrupper, som er brugt i rapporten, mens appendiks C indeholder gennemsnitstabeller for en

række variable, der ikke er inkluderet i analyserne, men findes i datamaterialet.

BØRNEFAMILIERNE

I dette kapitel er børnefamilierne beskrevet ud fra en række centrale parametre: Familieliv, arbejdsliv, uddannelse og økonomi. Hovedvægten i kapitlet er lagt på beskrivelsen af den typiske børnefamilie (reference-familierne). Kapitlet indeholder dog også analyser inden for de enkelte familietyper (inkl. lavindkomstfamilierne) og uddannelsesgrupper. Resultaterne af disse analyser er dog kun gennemgået i oversigtform. Endelig skal det nævnes, at der findes oplysninger i datamaterialet, som ikke er medtaget i analyserne i dette og næste kapitel, se tabellerne i appendiks B.

I kapitlet finder vi bl.a. følgende resultater:

- Kvinder bruger ifølge egne svar knap 13 timer om ugen på husarbejde, mens mænd bruger godt 8 timer om ugen.
- Kvinder arbejder i gennemsnit 35 timer om ugen på arbejdsmarkedet, mens mænd i gennemsnit arbejder 42,5 timer om ugen.
- Det betyder, at mænds samlede arbejdstid (summen af det ubetalte og det betalte arbejde) er lidt længere end kvindernes – 51 timer om ugen mod 48 timer om ugen.
- Samlet set er der 60 pct. af familierne, der har en eller anden form for netværk, hvor de altid kan regne med at få hjælp til børnepasning, hvis behovet pludseligt opstår. Der findes et mindretal på 6 pct. af familierne, der slet ikke har nogen form for netværk.

- 16 pct. af børnefamilierne betaler for at få gjort rent i deres hjem. Det er ikke nær så almindeligt at betale for hjælp til at få hentet børnene om eftermiddagen. Til gengæld får 37 pct. af familierne hjælp til at hente børn uden at betale for det.
- Generelt er familierne meget enige og skændes kun lidt om fordelingen af husarbejde og børnepasning samt børneopdragelse og økonomi.
- I ca. halvdelen af familierne arbejder mindst én af de voksne på skæve tidspunkter.
- Flere mænd end kvinder har fleksible arbejdstider.
- Flere mænd end kvinder har mulighed for at arbejde hjemme – men hvis man har muligheden, gør mænd og kvinder det nogenlunde lige meget.
- På de fleste arbejdspladser tages der hensyn til medarbejdere med børn ved placering af den daglige arbejdstid, ferier og fridage samt møder.
- Mange tænker på arbejdet, når de holder fri (flere mænd end kvinder), mens færre tager arbejde med hjem til om aftenen eller i weekenden (flere mænd end kvinder).

REFERENCEFAMILIERNE

Referencebørnefamilierne er defineret som par med mindst ét barn i alderen 0-10 år, hvor begge voksne er i beskæftigelse – enten som lønmodtagere eller som selvstændige. I tabel 2.1 ser vi, at langt størstedelen af disse par er gift. Det gælder for 84 pct. af parrene, mens resten er samlevende. Mændene er i gennemsnit 39 år, mens kvinderne er 2 år yngre, nemlig 37 år.

Dette svarer både til den almindelige aldersforskel på mænd og kvinder i par og til gennemsnitsalderen for forældre i børnefamilier.

Tabel 2.1

Referencefamiliernes civilstand og alder.

Andel af parrene, der er gift	84 %
Mænds gennemsnitlige alder	39,17
Kvinders gennemsnitlige alder	37,02

Børn

Antallet af børn kan have betydning for familiernes hverdag, idet flere børn kan betyde mere husarbejde og mere bundethed til hjemmet. Derudover kan børnenes alder være vigtig, idet yngre børn antages at være mere pasningskrævende end ældre børn. I tabel 2.2 vises fordelingen af parrene efter børnenes antal og alder. I gennemsnit har familierne to børn – dette gælder for knap 60 pct. af familierne. Resten af familierne fordeler sig ligeligt mellem at have ét barn eller at have tre eller flere børn. Antal børn i alderen 0-10 år og alderen 11-17 år viser også, at familierne i gennemsnit har godt to børn hver (summen af de to er 2,17).

Tabel 2.2

Referencefamiliernes børn.

Andel par med 1 barn	20 %
Andel par med 2 børn	57 %
Andel par med 3+ børn	23 %
Gennemsnitligt antal børn i alderen 0-10 år	1,65
Gennemsnitligt antal børn i alderen 11-17 år	0,42
Gennemsnitlig alder på yngste barn	4,70
Andel sammenbragte familier	8 %

Til gengæld er aldersfordelingen af børnene skæv, således at de fleste er i alderen 0-10 år. Dette er en naturlig konsekvens af den måde, familierne er udvalgt på, idet familierne er valgt til spørgeskemaundersøgelsen blandt familier med mindst ét barn i alderen 0-10 år. Der er derfor naturligt flere familier med 0-10-årige børn end familier med 11-18-årige børn.

Vi har begrænset analysen til par, hvor begge er beskæftigede. Det betyder, at familier, hvor kvinden eller manden er på barselsorlov, ikke er med. Andelen af familier med helt små børn er derfor mindre end andelen af den slags familier generelt. I gennemsnit er det yngste barn 4,7 år gammelt.⁵

Endelig vises det i tabel 2.2, at 8 pct. af familierne er sammenbragte familier. Sammenbragte familier er defineret som familier, hvor de to voksne ikke begge er biologiske forældre til mindst ét af de børn, der normalt bor i familien.

5. Til sammenligning er gennemsnitsalderen på det yngste barn 2,8 år i de familier, hvor en eller begge voksne ikke er beskæftigede.

Familierne er blevet spurgt om, hvordan det yngste barn passes, se tabel 2.3. Knap en tredjedel af forældrene får passet deres yngste børn i dagpleje eller vuggestue (16 pct. i dagpleje og 11 pct. i vuggestue), knap en tredjedel i børnehave, mens 33 pct. af forældrene har børn i SFO/fritidshjem. De børn, der ikke passes i enten dagpleje, vuggestue, børnehave eller SFO/fritidshjem, bliver enten passet i hjemmet (fx af en au-pair) eller går selv hjem fra skole.

Tabel 2.3

Pasning af yngste barn i referencefamilierne. Andel i procent.

Dagpleje	16
Vuggestue	11
Børnehave	29
SFO/fritidshjem	33
Bliver ikke passet uden for hjemmet	11

Familieliv

Husarbejde

Fordelingen af arbejdet i hjemmet er beskrevet dels ved kvindens og mandens samlede husarbejde på en uge, dels ved hvor mange gange på en typisk uge kvinden og manden udfører nogle specifikke husholdnings- og børnepasningsopgaver. Spørgsmålet om det samlede husarbejde lyder: ”Hvis du tænker på husarbejde, fx madlavning, tøjvask og rengøring, hvor lang tid bruger du så typisk på en almindelig hverdag/på en typisk weekend?” Det samlede husarbejde på en uge for hhv. manden og kvinden beregnes så ud fra svarene på disse spørgsmål (tabel 2.4). I gennemsnit har kvinder svaret, at de laver husarbejde knap 13 timer om ugen, mens mændene har svaret, at de laver husarbejde godt 8 timer om ugen. Det betyder, at kvinderne i gennemsnit laver ca. 62 pct. af husarbejdet, hvilket svarer til, hvad andre undersøgelser har fundet (Bonke, 2002; og Lausten & Sjørup, 2003).⁶ Til gengæld er den samlede tid, som kvinder og mænd i denne undersøgelse har svaret, at de bruger på husarbejde,

6. Lausten & Sjørup (2003) finder, baseret på en tidsanvendelsesundersøgelse, at kvinder med børn i gennemsnit bruger 4½ time om dagen på husarbejde inkl. børnepasning, mens mænd med børn i gennemsnit bruger 2 timer og 45 minutter.

noget lavere, end hvad andre undersøgelser finder. Dette hænger sandsynligvis sammen med den måde, spørgsmålet er formuleret på. Fx er det ikke sikkert, at forældrene i tilstrækkeligt omfang har tænkt på andre husholdningsopgaver end de nævnte, fx oprydning og havearbejde. Idet børnepasning ikke er blandt de nævnte opgaver, er det fx usikkert, om dette er indregnet.

Tabel 2.4

Referencefamiliernes husarbejde.

	Gennemsnit
Kvinder:	
Samlet husarbejde på en uge (timer:min)	12:58
Antal gange på en uge kvinder laver aftensmad	4,88
Antal gange på en uge kvinder køber ind	2,99
Antal gange på en uge kvinder gør rent eller vasker tøj	4,92
Antal gange på en uge kvinder afleverer børn	2,89
Antal gange på en uge kvinder henter børn	2,98
Mænd:	
Samlet husarbejde på en uge (timer:min)	8:13
Antal gange på en uge mænd laver aftensmad	2,41
Antal gange på en uge mænd køber ind	1,87
Antal gange på en uge mænd gør rent eller vasker tøj	1,93
Antal gange på en uge mænd afleverer børn	2,21
Antal gange på en uge mænd henter børn	1,80

En anden måde at beregne husarbejde på er at tælle antal gange man har udført en bestemt opgave på en typisk uge. Forældrene er blevet spurgt om, hvor mange gange på en typisk uge de hver især udfører følgende opgaver: lave aftensmad, købe ind, gøre rent eller vaske tøj, aflevere børn om morgenen samt hente børn om eftermiddagen. Samlet set er disse opgaver dem, der sammen med børnepasning fylder mest i det daglige husarbejde (Lausten & Sjørup, 2003). De nævnte opgaver er forskellige i karakter, idet nogle er tidsbundne – aftensmaden skal laves hver dag, og børnene skal afleveres og hentes hver dag – mens andre opgaver kan udskydes til et tidspunkt, der passer bedre – det gælder fx indkøb og rengøring.

Samlet laver kvinder og mænd aftensmad 7,3 gange om ugen, børnene bliver afleveret 5,1 gange om ugen, og børnene bliver hentet 4,8 gange om ugen (de sidste tal er betinget af, at parrets yngste barn er i dagpasning). Når det første tal overstiger 7, er det, fordi kvinder og

mænd nogle gange er fælles om at lave aftensmaden. Tilsvarende, når det andet tal overstiger 5, er det, fordi forældrene nogle gange afleverer børn sammen, og når det sidste tal er mindre end 5 dage om ugen, skyldes det, at familierne nogle gange har andre til at aflevere og hente (eller at børnene er blevet så store, at de nogle dage selv klarer at komme frem og tilbage). De ikke så tidsbundne opgaver udføres dog også hyppigt – samlet køber parrene i gennemsnit ind 4,9 gange om ugen, mens de gør rent eller vasker tøj 6,9 gange om ugen.

For alle husholdningsopgaverne gælder det, at kvinderne laver mere end mændene (alle kønsforskelle er signifikante). Fx gør kvinden rent eller vasker tøj 5 gange for hver gang manden gør det 2 gange, mens hun køber ind 3 gange for hver gang manden køber ind 2 gange. Endvidere laver kvinden aftensmad 5 gange om ugen, mens manden i gennemsnit laver aftensmad 2½ gang om ugen.

Kvinderne afleverer og henter også børn oftere end mændene, selvom kønsforskellene her er noget mindre end for husholdningsopgaverne. I gennemsnit afleverer kvinder børn 2,9 morgener om ugen, mens mænd afleverer 2,2 morgener om ugen. Om eftermiddagen er kønsforskellen dog lidt større: kvinderne henter i gennemsnit 3 gange om ugen, mens mændene henter knap 2 gange om ugen. Generelt vil man opfatte det som mere tidsbundet at skulle hente børn om eftermiddagen end at skulle aflevere børn om morgenen. Om morgenen afleveres børnene som det første, inden arbejdsdagen begynder, mens det at hente børnene om eftermiddagen sker efter arbejde. Eftersom det hele skal nås inden daginstitutionens lukketid, er det ofte mere tidspresset at hente end at aflevere børn.

Netværk

Vi har set på, om familierne har et netværk, der kan træde til, hvis der pludseligt opstår et problem såsom barns sygdom eller ekstra arbejde (tabel 2.5). Det at have et sådant netværk giver en fleksibilitet i hverdagen, så uforudsigelige problemer ikke er uoverkommelige. Selvom bedsteforældre generelt er det vigtigste netværk i forhold til børnefamilier (se Christensen, 2000), kan netværket også bestå af andre. De voksne i familien er hver især spurgt om, hvorvidt de har forældre, eller om de har søskende, venner eller bekendte, der kan træde til, hvis en situation opstår, hvor de pludselig har brug for hjælp til at få passet børn. Mange kan i større eller mindre omfang trække på den enes eller begges forældre.

Det gælder for halvdelen af parrene. Dertil kommer at ca. en tredjedel af familierne altid kan regne med hjælp fra søskende, venner eller bekendte. Samlet set er der 60 pct. af familierne, der har en eller anden form for netværk, hvor de altid kan regne med at få hjælp til børnepasning, hvis behovet pludseligt opstår. Der findes dog et mindretal på 6 pct. af familierne, der slet ikke har nogen form for netværk. De kan altså hverken regne med bedsteforældrehjælp eller med anden form for hjælp – fx fordi der ikke er nogen bedsteforældre, fordi de bor for langt væk, eller fordi bedsteforældre og andre af andre årsager ikke har mulighed for at hjælpe.

Tabel 2.5

Referencefamiliernes netværk. Procent.

Altid bedsteforældre, der kan hjælpe	50
Aldrig bedsteforældre, der kan hjælpe	18
Altid andre, der kan hjælpe	32
Aldrig andre, der kan hjælpe	22
Altid netværk (bedsteforældre eller andre)	60
Aldrig netværk (bedsteforældre eller andre)	6

Hjælp udefra til rengøring samt til at hente børn

En form for aflastning for en familie med børn og to job er at få hjælp til nogle af de praktiske ting i hjemmet. Familierne er blevet spurgt, om de får hjælp til rengøringen i deres hjem, og om hvorvidt denne hjælp er betalt eller ubetalt. Samtidig er de blevet spurgt, om der er andre, der regelmæssigt eller en gang imellem henter børnene om eftermiddagen, enten betalt eller ubetalt (tabel 2.6). 16 pct. af børnefamilierne betaler for at få gjort rent i deres hjem, mens 2 pct. får hjælp til rengøring uden at betale for det (det kan fx være af andre familiemedlemmer). Den resterende store andel, 82 pct. af familierne, klarer selv rengøringen af deres hjem. Mønsteret ser anderledes ud mht. hjælp til at hente børn. 5 pct. af de familier, hvis yngste barn er i dagpasning, betaler for, at en anden person en gang imellem henter barnet/børnene i daginstitutionen om eftermiddagen, mens 37 pct. af familier, der har børn i dagpasning, har andre til at hente deres børn, uden at de betaler for det. Den sidste type er sandsynligvis bedsteforældre eller ældre søskende, der giver en hånd med.

Tabel 2.6

Hjælp til rengøring samt til at hente børn. Procent.

Betalt hjælp til rengøring	16
Ubetalt hjælp til rengøring	2
Betalt hjælp til at hente børn	5
Ubetalt hjælp til at hente børn	37

Fritidsaktiviteter

Det at have tid til en fritidsaktivitet, samtidig med at man har familie og arbejde, er et tegn på, at der er overskud til at tænke på sig selv, og at det er muligt at bruge tid på sig selv (det være sig aftenskoleundervisning, sport, motion, privat kortspil, teater, film, musik, foreningsmøder eller andet, der går ind under begrebet en fritidsaktivitet). Knap halvdelen af kvinderne og lidt flere af mændene har en fritidsaktivitet, de går til eller dyrker på bestemte ugedage og tidspunkter (tabel 2.7). De kvinder, der har en fritidsaktivitet, er i gennemsnit af sted 1,72 gange om ugen, mens mændene i gennemsnit er af sted 1,78 gange om ugen. Både kvinder og mænd, der går til noget, er altså i gennemsnit af sted knap 2 gange om ugen til en fritidsaktivitet.

Tabel 2.7

Referencefamiliernes fritidsaktiviteter.

Andel kvinder, der har en fritidsaktivitet	43 %
Antal gange om ugen ¹	1,72
Andel mænd, der har en fritidsaktivitet	51 %
Antal gange om ugen ¹	1,78

1. beregnet for dem, der har en fritidsaktivitet.

Ferie

Parrene er ligeledes blevet spurgt om, hvor meget de hver især har holdt ferie, og hvor meget de som familie har holdt ferie sammen inden for de sidste 12 måneder. Både kvinder og mænd har hver især holdt ca. 5,5 ugers ferie (tabel 2.8). Samlet som familie har de holdt lige knap 5 ugers ferie. Den individuelle ferie er summen af ferie, feriefridage, omsorgsdage (men ikke afspadseringsdage), mens familiens ferie sammen er den ferie, der er holdt med hele familien. Der bruges altså nogle feriedage på andet end familieferie, eksempelvis børnefødselsdage, lægebesøg eller bare enkeltstående feriedage.

Tabel 2.8

Referencefamiliernes ferie. Uger i gennemsnit.

Kvindens ferie	5,74
Mænds ferie	5,44
Familiernes ferie sammen	4,98

Enighed

Det er ikke altid, man i en familie er enige om, hvordan tingene skal være. Der er i undersøgelsen blevet spurgt om, hvorvidt forældrene vurderer, at de som par er enige om fire centrale temaer i en familie: fordeling af det huslige arbejde, fordeling af børnepasning, børneopdragelse og økonomiske forhold. Svarkategorierne på disse spørgsmål er: ”fuldstændigt enige”, ”stort set enige”, ”på nogle områder enige, på andre uenige”, ”overvejende uenige” samt ”fuldstændigt uenige” (tabel 2.9). Kun meget få par er overvejende eller fuldstændigt uenige, hvorfor disse svarkategorier er udeladt af tabellen. Det skal nævnes, at kvinder og mænd naturligvis ikke altid svarer det samme på dette spørgsmål, selvom deres svar sjældent er langt fra hinanden. Derfor viser vi både kvindernes og mændenes svar.

Tabel 2.9

Referencefamiliernes enighed om ... Andel i procent.

	Fordeling af det huslige arbejde	Fordeling af børnepasning	Børne- opdragelse	Økonomiske forhold
Kvinder:				
Fuldstændigt enige	18	41	28	37
Stort set enige	62	52	57	52
På nogle områder enige, på andre uenige	18	6	14	10
Mænd:				
Fuldstændigt enige	17	39	36	37
Stort set enige	64	56	53	53
På nogle områder enige, på andre uenige	18	4	10	9

Over halvdelen af alle par er stort set enige om fordelingen af det huslige arbejde, fordelingen af børnepasning, børneopdragelse og økonomiske forhold, hvad enten vi ser på mandens eller kvindens svar. Børnepasning er den ting, de fleste par er fuldstændigt enige om. Over 90 pct. af alle

par er fuldstændigt eller stort set enige om, hvem der skal passe børnene hvornår. Det samme gør sig gældende omkring enighed om økonomiske forhold. Det huslige arbejde er det eneste område, hvor op mod 20 pct. af parrene kun er enige på nogle områder, og uenige på andre områder.

Skænderier

Mange familier kan ikke helt undgå skænderier om temaerne ovenfor. Tabel 2.10 viser kvinders og mænds svar på spørgsmålet: Hvor ofte sker det, at I skændes om a) hvordan I fordeler det daglige huslige arbejde, b) hvordan I fordeler børnepasning mellem jer, c) børnenes opdragelse, og d) økonomiske forhold, fx hvordan I bruger jeres penge?

Tabel 2.10

Referencefamiliernes skænderier om ... Andel i procent.

	Fordeling af det huslige arbejde	Fordeling af børne- pasning	Børne- opdragelse	Økonomiske forhold
Kvinder:				
Mindst 1 gang om ugen	9	2	7	2
Mindst 1 gang om måneden	31	10	19	10
Mindst 1 gang hvert halve år	22	13	17	16
Sjældnere/aldrig	39	74	58	73
Mænd:				
Mindst 1 gang om ugen	10	2	4	2
Mindst 1 gang om måneden	32	11	17	10
Mindst 1 gang hvert halve år	20	12	14	15
Sjældnere/aldrig	39	74	65	74

Kun et fåtal af familierne skændes mindst én gang om ugen, og disse skænderier handler mest om fordelingen af det huslige arbejde (9-10 pct. af parrene). Mere end halvdelen (og op mod 75 pct.) skændes sjældent eller aldrig – hverken om fordeling af børnepasning, børneopdragelse og økonomiske forhold. Dette tyder på, at skænderier i familierne foregår mest over fordelingen af det huslige arbejde (hvem, der skal tage opvasken i dag, og hvem, der skal gøre rent næste gang).

Arbejdsliv

Interviewpersonerne er spurgt om, hvor mange timer de normalt arbejder om ugen inklusive eventuelt overarbejde. I referencefamilierne arbejder kvinderne i gennemsnit 35 timer om ugen, mens mændene i gennem-

snit arbejder ca. 42,5 timer om ugen, se tabel 2.11. Samlet set arbejder kvinden ca. 45 pct. af parrets samlede arbejdstid.

Tabel 2.11

Referencefamiliernes arbejdstid.

Kvindens arbejdstid, timer/uge i gennemsnit	35,12
Mænds arbejdstid, timer/uge i gennemsnit	42,57
Kvindens andel af parrets arbejdstid	45 %

Det skal bemærkes, at personer der arbejder meget, kan have en tendens til at overrapportere deres faktiske arbejdstid i forhold til personer, der arbejder færre timer, måske fordi det føles ekstra hårdt at arbejde de sidste timer (se Bonke, 2005). Da mændene arbejder mere end kvinderne, betyder det, at specielt mændenes arbejdstid kan være lidt overvurderet.

Fordelingen på, hvor mange der arbejder hhv. mindre end 37 timer om ugen, 37 timer om ugen, eller mere end 37 timer om ugen, vises i tabel 2.11a. Næsten halvdelen af kvinderne arbejder mindre end 37 timer om ugen, mens det samme kun er tilfældet for meget få mænd (6 pct.). Til gengæld arbejder næsten 2 ud af 3 mænd og 1 ud af 4 kvinder mere end 37 timer om ugen.

Tabel 2.11a

Fordeling på nedsat tid, fuldtid og mere end fuldtid. Andel i procent.

	Kvinder	Mænd
Mindre end 37 timer om ugen	45	6
37 timer om ugen	32	32
Mere end 37 timer om ugen	23	62

De personer, der arbejder mindre end 37 timer om ugen, har yderligere svaret på, om de arbejder mindre end 37 timer om ugen for at få mere tid til familien (tabel 2.12). 86 pct. af kvinderne og 58 pct. af mændene svarer ja til dette. Tid med familien er altså en afgørende faktor for, om man vælger at arbejde på nedsat tid.

Tabel 2.12

Andel, der arbejder deltid for at få mere tid til familien. Procent.

Kvinder	86
Mænd	58

Ligeledes er de, der normalt arbejder mere end 37 timer om ugen, blevet spurgt om, hvorfor de arbejder mere end fuldtid. De fire spørgsmål, hvortil der skal svares ja eller nej, er: "Arbejder du mere end 37 timer om ugen a) for at tjene flere penge, b) fordi arbejdet ikke kan nås på 37 timer, c) fordi sådan er kulturen på arbejdspladsen, og d) for at gøre et godt indtryk på ledelsen?". Resultatet er vist i tabel 2.13. Hovedparten har svaret, at de arbejder mere end 37 timer om ugen, fordi arbejdet ikke kan nås på 37 timer. Ca. 60 pct. svarer også, at sådan er kulturen på arbejdspladsen. Det er altså meget almindeligt at arbejde længere tid end fuldtidsnormen på 37 timer om ugen, ganske enkelt fordi det er normalt at gøre det. Den eneste forskel på kvinder og mænd viser sig i svaret på, om man arbejder mere for at tjene flere penge. Knap 10 pct. af kvinderne svarer, at de arbejder længere tid for at tjene flere penge, mens 21 pct. af mændene svarer bekræftende på dette spørgsmål. Der er dobbelt så mange mænd som kvinder, der arbejder længere tid for at tjene flere penge, hvilket måske hænger sammen med, at mange mænd stadig er familiens hovedforsørger.

Tabel 2.13

Årsag til at arbejde mere end fuldtid. Procent.

	Kvinder	Mænd
For at tjene flere penge	9	21
Fordi arbejdet ikke kan nås på 37 timer	82	80
Fordi arbejdspladskulturen er sådan	58	61
For at gøre et godt indtryk på ledelsen	10	10

De timer, der arbejdes udover 37 timer om ugen, bliver ikke alle omsat direkte til penge. Som det ses af tabel 2.14, får 29 pct. af kvinderne og 38 pct. af mændene fuld betaling for deres overarbejde, mens hhv. 7 pct. og 5 pct. får en del af overarbejdet betalt. Der er derimod flere kvinder end mænd, der afspadserer: 31 pct. af kvinderne kan afspadsere de timer, de har arbejdet ekstra, mens det kun gælder for 18 pct. af mændene. Disse

svar hænger udmærket sammen med konklusionen fra forrige tabel om, at flere mænd end kvinder arbejder over for at tjene flere penge. Dette kan således enten skyldes, at mændene i højere grad har mulighed for at få udbetalt overarbejdet, eller også kan det skyldes, at kvinder i højere grad er interesseret i tiden og derfor afspadserer. Det skal i øvrigt bemærkes, at nogle lønmodtagere er ansat uden øvre arbejdstid, hvorfor timerne udover 37 ikke kan betragtes som decideret overarbejde. Det samme gælder selvstændige.

Tabel 2.14

Betaling for evt. overarbejde. Procent.

	Kvinder	Mænd
Fuld betaling	29	38
Ingen betaling	33	38
Afspadsering	31	18
Noget betales	7	5

Ansvar for ledelse og tilrettelæggelse af andres arbejde

Hvis man har ansvaret for at lede og tilrettelægge andres arbejde på sin arbejdsplads eller har ansatte under sig, kan det betyde et større ansvar, som det kan være svært at lægge fra sig, når man kommer hjem. Tabel 2.15 viser, hvor mange der enten har underordnede, som de leder og tilrettelægger arbejdet for (lønmodtagere), eller har ansatte (selvstændige). Derudover viser tabellen, hvor mange underordnede/ansatte man har, givet at man har nogle.

Tabellen viser, at godt hver fjerde kvinde og ca. hver anden mand har underordnede, som de skal lede eller fordele arbejdet for. Disse tal er umiddelbart høje, men afspejler de nye organiseringer af arbejdet på de danske arbejdspladser. At skulle tilrettelægge arbejdet for andre behøver således ikke at betyde, at man er ansat i en lederstilling, men kan også betyde at man er teamleder, projektleder eller noget helt tredje. Forskellen mellem kønnene er stor, således at næsten dobbelt så mange mænd som kvinder har en eller anden ledelsesrolle på arbejdspladsen. Denne forskel bliver yderligere understreget af det gennemsnitlige antal underordnede. Kvinder, der har underordnede, har i gennemsnit ca. 9 underordnede, mens mænd i gennemsnit har knap 19 underordnede.

Tabel 2.15Antal underordnede/ansatte.¹

Andel kvinder med underordnede/ansatte	26 %
Gennemsnitligt antal underordnede/ansatte ²	8,93
Andel mænd med underordnede/ansatte	45 %
Gennemsnitligt antal underordnede/ansatte ²	18,59

1. Censureret ved maks. 500 underordnede/ansatte.

2. Beregnet for dem, der har underordnede/ansatte.

Transporttid

En anden ting, der kan have betydning for børnefamilierne, er, hvor lang transporttid der er mellem hjemmet og arbejdspladsen. Generelt viser undersøgelser af transporttid, at mænd har længere transporttid end kvinder, måske fordi kvinderne foretrækker at arbejde tæt på hjem og daginstitution for derved at kunne komme hurtigere fra arbejde til hjemmet (Lausten & Sjørup, 2003). Dette resultat bliver dog ikke bekræftet i denne undersøgelse. Kvinder og mænd i par, hvor begge er beskæftigede, og hvor der er mindst et barn i alderen 0-10 år, bruger i gennemsnit 20-25 minutter på at komme til eller fra arbejdet på en normal arbejdsdag. Vi finder altså ingen kønsforskelle, hvilket tyder på, at kvinderne og mændene i børnefamilierne er mere lige mht. transporttid, end når man ser på alle beskæftigede kvinder og mænd i Danmark.

Tabel 2.16Transporttid til eller fra arbejde. Minutter i gennemsnit¹

Kvinder	21,50
Mænd	24,32

1. Den viste transporttid inkluderer ikke den tid, der bruges på at aflevere eller hente børn i daginstitutioner.

Sektor

Traditionelt har den offentlige sektor ry for at være mere familievenlig end den private sektor – fx i forhold til muligheden for deltidsarbejde og fuld løn under barsel – og derfor kan sektortilhørsforholdet have betydning for familierne. Det er således fundet, at kvinder vælger at søge over i den offentlige sektor, når de får børn pga. denne forventede familievenlighed (Nielsen, Simonsen & Verner, 2004). Omvendt er der dog også en del af jobbene i den offentlige sektor, hvor fleksibiliteten er lille (ansatte i

fx sundhedssektoren har kun sjældent mulighed for at arbejde hjemme) og tidsbundetheden er høj (mødetidspunkter ligger fast). Det er derfor ikke entydigt bedre for familiernes balance, hvis én eller begge er offentligt ansat. Derudover kan der være forskel på at være selvstændig og lønmodtager. Som udgangspunkt har selvstændige således bedre muligheder for at tilrettelægge eget arbejde og har mere indflydelse på arbejdets indhold. Omvendt kan det være sværere for dem at holde fri fra arbejdet.

Samlet er ca. 50 pct. af kvinderne og 21 pct. af mændene offentligt ansat, 5 pct. af kvinderne og 12 pct. af mændene er selvstændige, mens resten er ansat i den private sektor. I 14 pct. af parrene er begge offentligt ansat, mens begge voksne er privat ansat i 33 pct. af parrene. Endelig er der 3 pct. af parrene, hvor begge voksne er selvstændige.

Tabel 2.17

Referencefamiliernes beskæftigelse opdelt på sektor.¹ Andel i procent.

Kvinder:	
Offentlig ansat	50
Privat ansat	44
Selvstændig	5
Mænd:	
Offentlig ansat	21
Privat ansat	67
Selvstændig	12
Parrene:	
Par, hvor begge er offentligt ansat	14
Par, hvor begge er privat ansat	33
Par, hvor begge er selvstændige	3

1. Selvstændige er defineret som privat ansatte.

Normale/skæve arbejdstider

Hvordan arbejdstiden er placeret, kan have stor betydning for børnefamiliernes balance i hverdagen. Hvis en eller begge voksne arbejder uden for de normale arbejdstider, fx aften, nat eller weekend, kræver det typisk særlig planlægning af familiens hverdag. Tabel 2.18 viser, hvor mange der arbejder uden for almindelig dagtid, (ca. 07-18) samt hvor mange der regelmæssigt arbejder i weekenden. Knap hver femte af både kvinder og mænd arbejder ikke fast dagtid (17-19 pct.). Dertil kommer, at ca. en fjerdedel af alle kvinder og mænd arbejder regelmæssigt i weekenden. Personer, der enten ikke arbejder fast dagtid eller har svaret, at de regel-

mæssigt arbejder i weekenden, er klassificeret som personer, der arbejder på skæve tidspunkter. Dette gælder således ca. hver tredje – lidt flere mænd end kvinder.

Problemet med de skæve arbejdstider vil selvfølgelig være forstærket, hvis det gælder begge voksne. Nederst i tabel 2.18 kan man se, at begge voksne har skæve arbejdstider i 14 pct. af parrene, mens begge voksne har normale arbejdstider i 44 pct. af parrene. Samlet gælder det for godt halvdelen af parrene, at mindst én af de voksne har skæve arbejdstider. De skæve arbejdstider er altså meget udbredte.

Tabel 2.18

Normale/skæve arbejdstider. Andel i procent.

Kvinder:	
Ikke fast dagtid	17
Regelmæssigt arbejde i weekenden	26
Skæve arbejdstider ¹	33
Mænd:	
Ikke fast dagtid	19
Regelmæssigt arbejde i weekenden	29
Skæve arbejdstider	37
Parrene:	
Par, med normale arbejdstider	44
Par, hvor hun har normale og han har skæve arbejdstider	23
Par, hvor hun har skæve og han har normale arbejdstider	19
Par, hvor begge har skæve arbejdstider	14

1. Normale arbejdstider er defineret som fast dagtid *uden* regelmæssigt arbejde i weekenden. Skæve arbejdstider som det modsatte – dvs. enten ikke fast dagtid *eller* regelmæssigt arbejde i weekenden.

En anden form for skæve arbejdstider er, hvis arbejdet indebærer, at man nogle gange overnatter væk fra hjemmet (tabel 2.19). Dette kan fx være tilfældet for lastbilchauffører, sælgere, piloter, sømænd eller andre, der af og til tager på tjenesterejse. 30 pct. af kvinderne og 46 pct. af mændene har overnattet væk fra hjemmet i forbindelse med deres arbejde i løbet af de sidste 12 måneder. Af dem, der har været væk, har 17 pct. af kvinderne og 40 pct. af mændene været væk mere end 14 nætter. Vi finder altså, at flere mænd end kvinder har et arbejde, som indebærer, at de til tider er væk fra hjemmet om natten.

Tabel 2.19

Overnatninger væk fra hjemmet i forbindelse med arbejdet. Andel i procent.

Kvinder, der overnatter væk fra hjemmet	30
Mere end 14 nætter ¹	17
Mænd, der overnatter væk fra hjemmet	46
Mere end 14 nætter ¹	40
Par, hvor begge overnatter væk fra hjemmet	17
Par, hvor ingen overnatter væk fra hjemmet	41

1. Beregnet blandt den del, der overnatter væk fra hjemmet.

Fleksibilitet i arbejdstiden

Mænd og kvinder har forskellige betingelser for, hvor fleksible deres arbejdstider er. Mange arbejdspladser har indført flekstid, hvor medarbejderne kan flekse med mødetidspunkter og sluttidspunkter uden for en fastsat periode, hvor alle skal være der (eksempelvis mellem kl. 10 og kl. 15). Vi har i denne undersøgelse spurgt, om personen fra dag til dag selv kan ændre arbejdstidens placering med op til 2 timer (fx for at gå til læge med syge børn eller andre akutte behov), hvis personen selv ønsker det. Dette er muligt for 70 pct. af mændene og 49 pct. af kvinderne. Denne kønsforskel svarer til, hvad man i øvrigt finder for arbejdsmarkedet (Danmarks Statistik, 2006).

Tabel 2.20

Referencefamiliernes fleksibilitet i arbejdstider. Andel i procent.

Egen fleksibilitet op til 2 timer – kvinder	49
Egen fleksibilitet op til 2 timer – mænd	70
Arbejdsgivers fleksibilitet op til 2 timer – kvinder	33
Arbejdsgivers fleksibilitet op til 2 timer – mænd	39

Omvendt kan arbejdsgiveren også ønske at ændre medarbejderens arbejdstid med kort varsel, fx fordi der kommer en hasteopgave, eller fordi der er sygdom blandt kollegerne. For 33 pct. af kvinderne og 39 pct. af mændene kan arbejdsgiveren fra dag til dag ændre medarbejderens arbejdstid med op til 2 timer. Mændene har altså langt mere fleksibilitet i forhold til selv at kunne ændre arbejdstiden end kvinder, men er omvendt også på arbejdspladser, hvor arbejdsgiveren har mere fleksibilitet end for kvindernes vedkommende.

Hjemmearbejde

En anden form for fleksibilitet er muligheden for at arbejde hjemme (tabel 2.21 og 2.22). Flere mænd end kvinder har mulighed for helt eller delvist at arbejde hjemme – 48 pct. mod 37 pct. For både mænd og kvinder, der har mulighed for at arbejde hjemme, gælder det, at de i gennemsnit gør det ca. en dag om ugen – kvinder lidt mere end mænd. For familierne i denne undersøgelse er hjemmearbejde altså noget, der bruges aktivt, givet at der er mulighed for det. Det skal dog bemærkes, at hjemmearbejde kan være to forskellige ting. En mulighed er, at man arbejder hjemme i stedet for på arbejdspladsen – fx bliver hjemme én dag om ugen. En anden mulighed er, at hjemmearbejdet er arbejde hjemme fx om aftenen eller i weekenden. Selvom begge former for hjemmearbejde kan give fleksibilitet i hverdagen, er der selvfølgelig forskel i forhold til balancen mellem familie- og arbejdsliv afhængig af, om man arbejder hjemme om dagen eller om aftenen/i weekenden.

Tabel 2.21

Hjemmearbejde.

Andel kvinder med mulighed for at arbejde hjemme	37 %
Gennemsnitligt hjemmearbejde (timer pr. uge) ¹	8:41
Andel mænd med mulighed for at arbejde hjemme	48 %
Gennemsnitligt hjemmearbejde (timer pr. uge) ¹	8:11

1. Beregnet blandt dem, der har mulighed for at arbejde hjemme.

De personer, der en gang imellem arbejder hjemme, har fået et par spørgsmål om årsagen til, at de arbejder hjemme. Svarene viser, at for kvinder og mænd er hjemmearbejdet med til at få hverdagen til at hænge sammen. Halvdelen af alle dem, der benytter sig af muligheden for at arbejde hjemme, svarer, at de gør det for at få hverdagen til at hænge bedre sammen. Lidt færre, men dog en forholdsvis stor andel, 39 pct. af kvinderne og 44 pct. af mændene, svarer også bekræftende på, at de arbejder hjemme for at få mere ro til deres arbejdsopgaver.

Tabel 2.22

Årsag til hjemmearbejde. Andel i procent.

	Kvinder	Mænd
For at få hverdagen til at hænge bedre sammen	49	52
For at få mere ro til arbejdsopgaverne	39	44

Tilfredshed med placering af arbejdstid

Tilfredsheden med placeringen af arbejdstiden er målt på en skala fra 1 til 6. Spørgsmålet: ”Hvor tilfreds er du med placeringen af din arbejdstid (dvs. hvornår på døgnet og ugen du arbejder)?” besvares med et 1-tal, hvis personen ”overhovedet ikke er tilfreds”, og et 6-tal, hvis personen er ”meget tilfreds”. Generelt er tilfredsheden med placeringen af arbejdstiden høj, se tabel 2.23. Over halvdelen af alle svar falder i kategorien 6: ”meget tilfreds”. Samtidig ligger kun 3 pct. af alle svar i den lave ende af skalaen (1 og 2).

Tabel 2.23Tilfredshed med placering af arbejdstid.¹

	Gennemsnit
Kvinder	5,25
Mænd	5,23

1. På en skala fra 1-6, hvor 1 er ”overhovedet ikke tilfreds”, og 6 er ”meget tilfreds”.

Fravær fra arbejdet pga. syge børn

Vi har set på, hvor meget familierne er fraværende fra arbejdet pga. børns sygdom, ikke kun i forbindelse med barns første sygedag, men i det hele taget (tabel 2.24). Der er stor forskel på, hvor belastede familierne er af børns sygdom – i 11 pct. af familierne har hverken kvinden eller manden været fraværende fra arbejdet i det forløbne år pga. børns sygdom. Dette kan enten skyldes, at børnene slet ikke har været syge (på forældrenes arbejdsdage), eller at familien har andre pasningsmuligheder for syge børn (fx bedsteforældre). Det skal nævnes, at syge børn selvfølgelig kan være en belastning for familien, selvom forældrene ikke behøver at være fraværende fra arbejdet. Fx kan det tage både tid og energi at arrangere alternativ pasning til børnene.

Givet at mindst én af de voksne i familien har været fraværende fra arbejdet for at passe syge børn i løbet af de sidste 12 måneder, finder vi, at kvinders antal af fraværsdage er lidt større end mænds – 4,8 dage i forhold til 4,1 dage. Forskellen mellem kvinder og mænd er dog ikke signifikant. Bemærk, at perioder med fravær ikke kun behøver at være som barns første sygedag, men kan være alle former for fravær (inkl. fx hjemmearbejdsdage og feriedage).

Tabel 2.24

Fravær i forbindelse med børns sygdom.

Andel par, hvor ingen har været fraværende pga. barns sygdom	11
Gennemsnitligt antal dage – kvinder ¹	4,77
Gennemsnitligt antal dage – mænd ¹	4,13

1. Beregnet blandt dem, der har været fraværende pga. barns sygdom.

Ikke alt arbejde kan vente, til den fraværende kollega er tilbage igen. Tabel 2.25 viser, hvem der udførte arbejdet sidste gang hhv. kvinden og manden var fraværende pga. barns sygdom. 32 pct. af kvindernes kolleger og 23 pct. af mændenes kolleger måtte udføre arbejdet for den forælder, der var fraværende med sygt barn (en overvægt af kvinder), mens 28 pct. af kvinderne og 36 pct. af mændene har svaret, at deres arbejde ventede, til de kom tilbage (altså en overvægt af mænd). Det er kun et fåtal, der har svaret, at der blev indkaldt en vikar til at udføre arbejdet (8 pct. af kvinderne og 3 pct. af mændene). Så selvom der er mange arbejdspladser, hvor arbejdet ikke kan vente (hospitaller, ældrepleje, skoler, børneinstitutioner, store byggepladser og produktionsvirksomheder), hentes der sjældent vikarer ind, mens kollegerne oftere arbejder det mere i løbet af dagen for at kompensere. En del af forklaringen på dette resultat er sandsynligvis, at alle former for fravær er inkluderet – ikke kun barns 1. sygedag. En del af fraværet kan derfor i et omfang planlægges (fx hjemmearbejde på barnets 2. sygedag).

Tabel 2.25

Hvem udførte arbejdet, da du var fraværende pga. barns sygdom? Andel i procent.

	Kvinder	Mænd
En vikar	8	3
Kolleger	32	23
Arbejdet ventede til jeg kom tilbage	28	36
Noget blev udført af kolleger, andet ventede	6	6
Andet	3	6

Hensyn på arbejdspladsen til børnefamilier

Arbejdspladsen kan være mere eller mindre familievenlig, enten med en formuleret politik eller med uformelle aftaler om at tage hensyn til medarbejdere med børn. Der er i spørgeskemaet spurgt til, hvor meget der på den enkeltes arbejdsplads tages hensyn til medarbejdere med børn ved placering af a) den daglige arbejdstid, b) ferier og fridage, og c) møder. Som det ses i tabel 2.26, tages der på en lang række arbejdspladser hensyn til medarbejdere med børn. Der er således ca. 50 pct. af både kvinder og mænd, der siger, at der i høj grad tages hensyn til medarbejdere med børn, når der planlægges ferier og fridage. Faktisk er der under 10 pct., der svarer, at der slet ikke tages hensyn til medarbejdere med børn ved placering af ferier. De fleste børnefamilier får således mulighed for fx at placere deres ferie i forbindelse med børnenes skoleferier.

Tabel 2.26

Hensyn til medarbejdere med børn på arbejdspladsen ved placering af ... Andel i procent.

	... den daglige arbejdstid	... ferier og fridage	... møder
Kvinder:			
I høj grad	41	52	36
I nogen/mindre grad	47	39	43
Slet ikke	12	9	21
Mænd:			
I høj grad	40	52	37
I nogen/mindre grad	45	39	44
Slet ikke	15	9	19

Med hensyn til placeringen af det daglige arbejde tages der også i mere eller mindre grad hensyn til børnefamilier. Ca. 15 pct. af alle kvinder og mænd siger, at der slet ikke tages hensyn til medarbejdere med børn, når den daglige arbejdstid placeres. Det kan være, fordi mødetidspunkterne ligger så tidligt eller sent på dagen, at det ikke harmonerer med at bringe og hente børn inden for almindelige daginstitutionsåbningstider. Endelig siger lidt flere, at der slet ikke tages hensyn til medarbejdere med børn med placering af møder. Det er således ca. 20 pct. af alle kvinder og mænd, der føler, at møder fx placeres uden hensyntagen til forældre, der skal nå at hente deres børn – sandsynligvis sent på eftermiddagen.

Skellen mellem familieliv og arbejdsliv

Der er inden for de senere år indført megen fleksibilitet på mange arbejdspladser, både mht. mødetider, og mht. arbejds-mobiltelefoner, mulighed for internetopkobling og hjemmearbejdspladser (se fx Tüchsen, Bøggild, Burr & Villadsen, 2002). Derved er skellet mellem arbejdsliv og fritid blevet mere flydende. Det er for mange muligt at være i forbindelse med arbejdet døgnet rundt. Spørgeskemaet indeholder seks spørgsmål, der søger at afdække, hvorvidt forældrene holder fri, når de er hjemme, eller om de altid tænker på arbejdet. Tabel 2.27 viser, hvor ofte man tænker på sit arbejde efter fyraften, og hvor ofte man tager arbejdsopgaver med hjem om aftenen eller i weekenden, mens tabel 2.28 viser, hvor godt det passer med kvindernes og mændenes opfattelse af deres arbejde, at det er skarpt adskilt fra fritiden.

Tabel 2.27

Skel mellem familieliv og arbejdsliv: Hvor ofte ... Andel i procent.

	... tænker du på arbejdsopgaver efter fyraften	... tager du arbejdsopgaver med hjem om aftenen	... tager du arbejdsopgaver med hjem i weekenden
Kvinder:			
Altid	6	5	3
Ofte	32	12	8
Af og til	34	18	14
Sjældent/aldrig	27	64	74
Mænd:			
Altid	13	8	6
Ofte	36	19	12
Af og til	25	17	16
Sjældent/aldrig	25	56	65

Halvdelen af mændene og lidt færre af kvinderne tænker altid eller ofte på arbejdsopgaverne efter fyraften. Det er altså relativt almindeligt at tænke på arbejdet, selvom man har fri. Der er dog langt færre, der tager arbejdet med hjem om aftenen eller i weekenden. 17 pct. af kvinderne og 27 pct. af mændene tager således altid eller ofte arbejdsopgaver med hjem om aftenen, mens 11 pct. af kvinderne og 18 pct. af mændene altid eller ofte tager arbejde med hjem i weekenden. For mange af disse personer vil det således være sådan, at de ikke holder rigtigt fri, selvom de er hjemme, fordi der ligger en arbejdsopgave og venter.

Tabel 2.28

Skel mellem familieliv og arbejdsliv: Hvor godt passer det på din opfattelse af dit arbejde, at ... Andel i procent

	... arbejdet altid mere eller mindre er i dine tanker?	... et arbejde kun er noget, der udføres i den fastsatte arbejdstid?	... du aldrig tænker på arbejdet, når du har fri?
Kvinder:			
Passer i høj grad	16	28	9
Passer i nogen grad	39	25	25
Passer i mindre grad	33	23	36
Passer slet ikke	12	23	31
Mænd:			
Passer i høj grad	24	23	10
Passer i nogen grad	39	19	20
Passer i mindre grad	27	24	30
Passer slet ikke	9	33	39

Vi finder, at ca. en tredjedel af både kvinder og mænd aldrig tænker på arbejdet, når de har fri (passer i høj grad eller passer i nogen grad). Det er altså relativt almindeligt at tænke på arbejdet uden for arbejdstid. Til gengæld mener godt halvdelen af kvinderne og godt 40 pct. af mændene, at et arbejde kun er noget, der udføres i den fastsatte arbejdstid, mens over halvdelen af kvinderne og næsten to tredjedele af mændene svarer bekræftende til, at arbejdet altid er mere eller mindre i tankerne. Der er altså mange, der både tænker på arbejde uden for den almindelige arbejdstid, og som nogle gange arbejder uden for den fastsatte arbejdstid – flere mænd end kvinder.

Holdninger til, hvad der er det vigtigste ved at have et arbejde

Forskellige mennesker har forskellige holdninger til, hvad der er det vigtigste i forhold til at have et arbejde. Af de fire muligheder, der er medtaget i spørgeskemaet, viser tabel 2.29, hvordan kvinder og mænd fordeler sig mht., hvad der er det vigtigste for dem.

Tabel 2.29

Det vigtigste ved at have et arbejde. Andel i procent.

	Kvinder	Mænd
Sikkerhed i ansættelsen	6	15
Høj indkomst	1	7
Varierende arbejdsopgaver	22	32
Mulighed for at forene arbejde og familie	70	46

Hele 70 pct. af alle kvinder har svaret, at muligheden for at forene arbejde og familie er det vigtigste ved at have et arbejde. Knap halvdelen af alle mænd, 46 pct., har ligeledes svaret, at mulighed for at forene arbejde og familie er det vigtigste. 32 pct. af mændene svarer, at varierende arbejdsopgaver er det vigtigste, mens 15 pct. af mændene svarer, at sikkerhed i ansættelsen er det vigtigste for dem. En meget lille del, 1 pct. af kvinderne og 7 pct. af mændene, siger, at en høj indkomst er det vigtigste ved at have et arbejde. Det skal dog bemærkes her, at særligt mange kan have svaret, at muligheden for at forene arbejde og familie er det vigtigste, fordi spørgsmålet indgår i et skema, der handler om balancen mellem familie- og arbejdsliv.

Uddannelse

Vi har set på familiernes fordeling på hhv. uddannelsesniveau og uddannelsesretning. Vi har desværre ikke mulighed for at identificere, hvilken branche forældrene arbejder i. Uddannelsesniveau og uddannelsesretning indikerer dog ens jobmæssige placering på arbejdsmarkedet. Uddannelsen er som sagt kun en indikator – dels fordi man med den samme uddannelse kan arbejde i mange forskellige brancher, dels fordi man jo ikke nødvendigvis arbejder med det, man er uddannet inden for.

Uddannelsesniveauet angiver længden af den erhvervskompetencegivende uddannelse og er grupperet i de gængse kategorier. Uddannelsesretningen angiver den erhvervskompetencegivende uddannelse fordelt

på otte hovedgrupper: pædagogik, humaniora/kunst, natur/teknik, samfund/handel og kontor/service, bygge og anlæg/industri/transport, levnedsmidler og husholdning/jord og fisk, sundhed og politi/forsvar.⁷

Tabel 2.30

Uddannelsesniveau i forhold til uddannelsesretning. Alle kvinder og mænd med kompetencegivende uddannelser. Procent.

	Erhvervs- faglig uddannelse	Kort videregående uddannelse	Mellemlang videregående uddannelse	Lang videregående uddannelse	Alle niveauer
Pædagogik	0,7	0,0	98,6	0,7	100
Humaniora/kunst	0,0	12,6	16,6	70,9	100
Natur/teknik	0,0	29,7	33,3	37,0	100
Samfund/handel og kontor/service	63,2	8,2	7,1	21,5	100
Bygge og anlæg, industri/transport	94,5	0,5	5,0	0,0	100
Levnedsmidler og husholdning/jord og fisk	72,6	8,4	4,1	14,9	100
Sundhed	28,0	4,8	53,8	13,4	100
Politi/forsvar	0,0	76,7	2,3	20,9	100

I nogle tilfælde er der et stort overlap mellem retning og niveau, se tabel 2.30. Dette gælder fx for pædagogikuddannelserne, som stort set uden undtagelse er mellemlange videregående uddannelser (fx pædagoger og skolelærere), og for ”bygge og anlæg/industri/transport”-uddannelserne, som næsten alle er erhvervsfaglige uddannelser. Andre uddannelsesretninger går på tværs af niveauerne, fx natur/teknik som både kan være en kort (fx laborant), en mellemlang (fx akademiingeniør) og en lang videregående uddannelse (fx civilingeniør). Også sundhedsuddannelserne varierer i forhold til uddannelsesniveauet, således at fx en social- og sundhedshjælper har en erhvervsfaglig uddannelse, en sygeplejerske har en mellemlang videregående uddannelse, og en læge har en lang videregående uddannelse.

Referencebørnefamiliernes uddannelsesniveau og uddannelsesretning er beskrevet i tabel 2.31. 16 pct. af kvinderne og 19 pct. af mæn-

7. Der findes ikke en standardiseret overordnet opdeling af uddannelser efter retninger. Opdelingen her har vi således selv defineret.

dene har ikke en erhvervskompetencegivende uddannelse (folkeskole og gymnasiale uddannelser er slået sammen til én ufaglært kategori) og har følgelig heller ikke en uddannelsesretning. For uddannelsesniveaut gælder det, at de erhvervsfaglige uddannelser er dominerende for både kvinder og mænd – 36 pct. af kvinderne og 41 pct. af mændene har en erhvervsfaglig uddannelse. Derudover er der mange kvinder med en mellemlang videregående uddannelse – 28 pct., mens de næststørste grupper for mænd er mellemlang og lang videregående uddannelse – begge med 16 pct.

Tabel 2.31

Referencefamiliernes uddannelse. Procent.¹

	Kvinder	Mænd
Uddannelsesniveau		
Uden erhvervskompetencegivende uddannelse	16	19
Erhvervsfaglig uddannelse	36	41
Kort videregående uddannelse	7	8
Mellemlang videregående uddannelse	28	16
Lang videregående uddannelse	14	16
Uddannelsesretning ²		
Pædagogik	14	5
Humaniora/kunst	6	2
Natur/teknik	5	14
Samfund/handel og kontor/service	32	22
Bygge og anlæg/industri/transport	3	25
Levnedsmidler og husholdning/jord og fisk	6	8
Sundhed	19	3
Politi/forsvar	0	2

1. Alle kønsforskelle i tabellen er signifikante på 5-procentniveau.

2. Summen af andelen under uddannelsesretning summer ikke til 100 pct. De resterende 16/19 pct. findes i kategorien "uden erhvervskompetencegivende uddannelse", således at fx 14 pct. af alle kvinder i hele datamaterialet har en pædagogisk uddannelsesretning.

Den altdominerende uddannelsesretning for kvinder er "samfund/handel og kontor/service". 32 pct. af kvinderne er uddannet inden for dette område. De næststørste områder er sundhed med 19 pct. og pædagogik med 14 pct. af kvinderne. De fleste mænd er derimod uddannet inden for områderne "bygge og anlæg/industri/transport" (25 pct.) og "samfund/handel og kontor/service" (22 pct.). Det kønsopdelte arbejdsmarked slår altså tydeligt igennem i uddannelsesretningerne (se også Holt, Geerdsen, Christensen, Klitgaard & Lind, 2006).

Økonomi

Børnefamilierne har angivet deres bruttoarbejdsindkomst og deres eventuelle anden indkomst.⁸ Gennemsnittet for referencefamilierne er vist i tabel 2.32. Kvinderne tjener i gennemsnit ca. 24.000 kr. om måneden, mens mændene i gennemsnit tjener ca. 36.000 kr. Ved siden af arbejdsindkomsten har kvinderne i gennemsnit knap 4.000 kr. i anden indkomst, mens mændene har yderligere 5.500 kr. pr. måned. Derved er den samlede bruttoindkomst for referencefamilierne på 69.000 kr. pr. måned. Et simpelt mål for, om familierne kan få det til at løbe rundt økonomisk, er at se på, om parrene mener, at de har noget til overs til opsparing, efter at alle udgifter er betalt. Ca. 75 pct. af alle børnefamilierne siger, at de har penge tilovers til opsparing. Der er således en restgruppe på ca. 25 pct., der sidder hårdt i det økonomisk, eller som får tingene til at løbe rundt uden opsparing til pension, uforudsete udgifter og større ferier. Endelig skal det nævnes, at den gennemsnitlige indkomst for lavindkomstfamilierne (dvs. de 10 pct. af familierne, der har de laveste indkomster) er 38.000 kr.

Tabel 2.32

Referencefamiliernes økonomi pr. måned.¹ Kroner.

Kvindens lønindkomst. Gennemsnit	23.933
Kvindens anden indkomst. Gennemsnit	3.727
Mænds lønindkomst. Gennemsnit	35.905
Mænds anden indkomst. Gennemsnit	5.469
Parrenes samlede indkomst. Gennemsnit	69.076
Penge tilovers til opsparing – kvinder. Andel i procent	74
Penge tilovers til opsparing – mænd. Andel i procent	78
Indkomst for en lavindkomstfamilie (10 %). Gennemsnit	38.024

1. Alle indkomster er angivet som månedlige bruttoindkomster, dvs. før skatter og fradrag er trukket fra.

8. Den præcise spørgsmålsformulering er: "Først vil jeg spørge til din arbejdsindkomst i din hovedbeskæftigelse. Hvad er din månedlige bruttoarbejdsindkomst, dvs. før skat og fradrag er trukket fra? Der tænkes på hele arbejdsindkomsten herunder også overarbejdsbetaling", og "Hvis du har anden indkomst end lønindkomst fra hovedbeskæftigelsen, hvor høj er den indkomst så før skat og fradrag? (inkl. løn fra bibeskæftigelse)".

FAMILIETYPEN

Efter denne karakteristik af referencefamilierne vender vi blikket mod de enkelte familietyper. For at begrænse antallet af tal i teksten har vi valgt kun at beskrive de mest interessante områder her – nemlig husarbejde, netværk, arbejdstid, transporttid og arbejdsforhold. Først for familietyperne og lavindkomstfamilierne og dernæst for uddannelseskategorierne. I tabellerne nedenfor er det testet, hvorvidt gennemsnittet af en faktor for en given familietype afviger fra referencefamiliernes værdi. Signifikante forskelle er markeret ved ”+” for en positiv afvigelse og ”-” for en negativ afvigelse. Hvis der hverken er et plus eller et minus, betyder det altså, at forskellen mellem tallet og referencefamiliernes værdi ligger inden for den almindelige statistiske usikkerhed.⁹

Resultaterne for familietyperne opdelt efter arbejdstid og ansættelsesforhold samt for lavindkomstfamilierne findes i tabel 2.33-2.43, mens resultaterne for forskellige uddannelseskategorier findes i tabel 2.44-2.54. Hovedresultaterne af denne opdeling er gengivet i punktform, mens tabellerne er placeret i afsnittet familietyper – tabeller.

Den samlede beskrivelse af familietyperne, der følger beskrivelsen af referencefamilierne på de fire hovedområder – familieliv, arbejdsliv, uddannelse og økonomi, er placeret i appendiks A, hvor hovedresultaterne for alle områderne også er gengivet i punktform.

Yderpunkterne for familietyper

Som beskrevet i kapitel 1 refereres der i det følgende til familietyperne som følger:

- Familietype 1 – kvinde på nedsat tid og mand på almindelig fuldtid (F1)
- Familietype 2 – kvinde på almindelig fuldtid og mand på almindelig fuldtid (F2)
- Familietype 3 – kvinde på mere end fuldtid og mand på almindelig fuldtid (F3)

9. Den statistiske usikkerhed afhænger både af variansen på faktoren og af antallet af observationer inden for en given gruppe. En ikke-signifikant forskel indikerer derfor enten, at værdierne ikke er forskellige fra hinanden, eller at antallet af observationer i én eller begge grupper er for lille til at afgøre, om forskellen er signifikant.

- Familietype 4 – kvinde på nedsat tid og mand på mere end fuldtid (F4)
- Familietype 5 – kvinde på fuldtid og mand på mere end fuldtid (F5)
- Familietype 6 – kvinde på mere end fuldtid og mand på mere end fuldtid (F6)
- Familietype 7 – lønmodtager kvinde og selvstændig mand (F7)
- Familietype 8 – selvstændig kvinde og selvstændig mand (F8).

Husarbejde, netværk og hjælp til rengøring

- Kvinder i familietype 7 bruger mest tid på husarbejde på en uge, mens kvinder i familietype 8 bruger mindst tid, henholdsvis 13½ time og godt 12 timer om ugen. Mænd i familietype 3 bruger mest tid på husarbejde på en uge, mens mænd i familietype 8 bruger mindst tid, henholdsvis godt 9 timer og knap 6 timer. Familietype 8 er altså den familietype, hvor der samlet bliver brugt mindst tid på husarbejdet i løbet af en uge.
- Der er flest par i familietype 4, der altid kan regne med hjælp fra bedsteforældrene, og færrest par i familietype 3, der altid kan regne med hjælp fra bedsteforældrene.
- Der er flest par i familietype 8, der altid kan regne med hjælp fra andre end bedsteforældrene, mens der er færrest par i familietype 6, der altid kan regne med hjælp fra andre end bedsteforældrene.
- Der er 12 pct. af parrene i familietype 6, der aldrig har et netværk, der kan hjælpe, hvilket er den største andel blandt alle familietyperne. Familietyperne 7 og 8 har den mindste andel af par, der aldrig har et netværk.
- Den mindste andel af familier, der betaler for hjælp til rengøringen, findes i familietype 2, hvor der er 6 pct. af parrene, der betaler for hjælpen. Den største andel af familier, der betaler for hjælp til rengøringen, findes i familietype 8, hvor 31 pct. af parrene betaler for at få gjort rent.

Arbejds- og transporttid, arbejdsforhold

- Kvinder i familietype 4 arbejder færrest timer om ugen, nemlig knap 30 timer om ugen, mens kvinder i familietype 3 arbejder flest timer om ugen, knap 43 timer om ugen.

- Mænd i familietype 1, 2 og 3 arbejder færrest timer om ugen, 37 timer, mens mænd i familietype 8 arbejder mest, 55 timer om ugen.
- I familietyperne 4, 7 og 8 er kvindernes andel af parrets samlede arbejdstid lavest, på 40 pct. af den samlede arbejdstid, mens kvindernes andel af den samlede arbejdstid er størst i familietype 3, hvor kvindernes gennemsnitlige andel udgør 53 pct.
- Kvinder i familietype 4 har den laveste sandsynlighed for at have ansvaret for at lede og tilrettelægge andres arbejde. Kun 16 pct. af disse kvinder svarer, at de har mindst én underordnet. Det er de selvstændige kvinder i familietype 8, der har den højeste andel med ledelsesansvar. Det gælder for 76 pct. af kvinderne i familietype 8, der alle er selvstændige. Det er altså kun en mindre del af de selvstændige kvinder, der har enmandsfirmaer.
- For mændenes vedkommende gælder det, at mænd i familietype 2 har den laveste sandsynlighed for at have ledelsesansvar, mens mænd i familietype 8 har den højeste andel. 86 pct. af mændene i familietype 8, der er selvstændige erhvervsdrivende, har mindst én ansat, mens kun 25 pct. af mændene i familietype 2 har mindst én ansat, som han skal lede og fordele arbejdet for.
- Blandt de kvinder, der har underordnede, er det kvinder fra familietype 1, der har det laveste antal underordnede, nemlig ca. 4 underordnede, mens kvinder i familietype 6 har det højeste antal underordnede, ca. 14 personer. Dette tal er en del højere end det gennemsnitlige antal underordnede for selvstændige kvinder i familietype 8, der kun har knap 8 underordnede i snit. For mændene gælder det, at mænd i familietype 3 har det laveste antal underordnede, mens mænd i familietype 6 har det højeste antal underordnede, henholdsvis 6,5 og 22,2 underordnede.
- Hvis vi ser bort fra de selvstændige, der ofte har hjemmet som arbejdsplads, har kvinder i familietype 4 og mænd i familietype 1 den korteste transporttid, lige omkring de 20 minutter, hvor der ikke er taget højde for aflevering eller afhentning af børn. Til gengæld har kvinder i familietype 6 og mænd i familietype 4 den længste transporttid, henholdsvis 23 og 28 minutter i gennemsnit.
- Kvinder i familietype 1 har den højeste grad af offentligt ansættelse, 63 pct., mens kvinderne i familietype 6 har den laveste grad, 42 pct.. Det er ligeledes mænd i familietype 1, der har den højeste grad af offentlig ansættelse, 34 pct., hvilket er langt lavere end kvinderne,

mens mænd i familietype 4 i langt mindre grad er offentligt ansat, 15 pct.

- Der er flest par, hvor begge er offentligt ansat, i familietype 2, mens der er færrest par, hvor begge er offentligt ansat, i familietype 4. Samtidig er der flest par i familietype 4, hvor kvinden er offentligt ansat og manden er privat ansat. Det gælder for knap halvdelen af parrene.
- Hvis vi ser bort fra de selvstændige, der per definition er privat ansat, er familietype 6, den familietype, hvor der er flest par, hvor begge er ansat i det private.
- Kvinderne i familietyperne 5 og 6 har højest sandsynlighed for at være ansat til fast dagtid (dvs. mellem kl. 08 og kl. 17). De selvstændige kvinder i familietype 8 har den laveste sandsynlighed for at arbejde fast dagtid. Mænd i familietyperne 1 og 4 har den højeste sandsynlighed for at arbejde fast dagtid, mens de selvstændige mænd, ligesom kvinderne, har den laveste sandsynlighed for at arbejde fast dagtid. Samtidig kan vi se, at det også er de selvstændige, både kvinder og mænd, der har den største andel, der arbejder regelmæssigt i weekenden og på skæve tidspunkter. Selvstændige erhvervsdrivende arbejder således, når der er brug for, at de arbejder.
- Familietype 6 har den største andel af par, hvor begge overnatter væk fra hjemmet, mens familietype 1 har den laveste andel.
- Blandt de kvinder, der overnatter væk fra hjemmet, har familietype 6 og 7 den største andel af kvinder, der overnatter mere end 14 dage om året væk fra hjemmet. Blandt mændene er det mænd fra familietype 4 og 5.
- Kvinderne i familietyperne 3 og 6 har den største andel af job med egen fleksibilitet op til 2 timer, mens kvinder i familietype 1 har den mindste andel med egen fleksibilitet mht. arbejdstiden.
- Der er en større andel af mænd i familietyperne 4 og 6 med egen fleksibilitet op til 2 timer, mens der er en mindre andel af mænd i familietype 2, der har egen fleksibilitet mht. arbejdstiden.
- Kvinder og mænd i familietype 6 har den højeste sandsynlighed for at kunne arbejde hjemme, mens kvinder og mænd i familietype 1 har den laveste sandsynlighed for at kunne arbejde hjemme.

Lavindkomstfamilier

Husarbejde, netværk og hjælp til rengøringen

- Kvinderne bruger ca. 45 minutter mere på husarbejde om ugen end kvinderne fra referencefamilierne. De bruger altså langt mere tid på husarbejde end de andre kvinder i analysen.
- Der er flere familier blandt lavindkomstfamilierne, der altid har et netværk, der er klar til at hjælpe, end der er blandt de andre familietyper.
- Der er en langt mindre andel af disse familier, der betaler for hjælp til rengøringen.

Arbejds-, transporttid og arbejdsforhold

- Kvinder og mænd arbejder færre timer om ugen end referencefamilierne.
- Der er en større andel af både kvinder og mænd, der – når de arbejder over – får fuld betaling for deres overarbejdstimer.
- Lavindkomstfamilierne har sjældnere ansvaret for at lede og tilrettelægge andres arbejde.
- Både kvinder og mænd har kortere transporttid end referencefamilierne.
- Kvinder er i højere grad offentligt ansat.
- Andelen af par, hvor hun er offentligt og han er privat ansat, er større, mens andelen af par, hvor begge er privat ansat er mindre.
- Flere af kvinderne arbejder regelmæssigt i weekenden og har generelt arbejde på skæve tidspunkter.
- Flere par arbejder begge på skæve tidspunkter.
- Færre af parrene overnatter væk fra hjemmet
- Færre mænd og kvinder har selv mulighed for at ændre arbejdstiden.
- Færre har mulighed for at arbejde hjemme, men både kvinder og mænd arbejder hjemme i længere tid, hvis de har mulighed for det.

Yderpunkterne for uddannelsestyper

Husarbejde, netværk og hjælp til rengøring

- Ufaglærte kvinder bruger mest tid på husarbejde på en uge, mens kvinder med en kort videregående uddannelse bruger mindst tid, henholdsvis 13½ time og godt 12 timer om ugen. Ufaglærte mænd og mænd med en mellemlang videregående uddannelse bruger mest tid på husarbejde på en uge, mens mænd med en lang videregående uddannelse bruger mindst tid, henholdsvis 8½ timer og 8 timer. Forskellen mellem mændene er altså ikke nær så stor som forskellen mellem kvinderne.
- Der er flest kvinder med en kort videregående uddannelse og flest mænd med en erhvervsfaglig uddannelse, der altid kan regne med hjælp fra bedsteforældrene, mens der er færrest kvinder og mænd med en lang videregående uddannelse, der altid kan regne med hjælp fra bedsteforældrene.
- Kvinder og mænd med en erhvervsfaglig uddannelse har den største andel, der altid kan regne med hjælp fra andre end bedsteforældrene, mens kvinder og mænd med en lang videregående uddannelse har den mindste andel, der altid kan regne med hjælp fra andre end bedsteforældrene.
- Samtidig er der flest kvinder og mænd med en lang videregående uddannelse, der aldrig har et netværk, der kan hjælpe.
- Andelen af kvinder og mænd med en lang videregående uddannelse, der betaler for hjælp til rengøringen, er langt større end andelen blandt andre uddannelsesgrupper. 34 pct. af kvinderne og 29 pct. af mændene betaler for hjælpen. Ufaglærte kvinder og mænd og kvinder og mænd med en erhvervsfaglig uddannelse er blandt dem, der har mindst sandsynlighed for at betale for hjælp til rengøringen.

Arbejds- og transporttid, arbejdsforhold

- Kvinder og mænd med en mellemlang videregående uddannelse arbejder færrest timer om ugen, kvinderne ca. 34 timer om ugen og mændene 41 timer om ugen, mens kvinder og mænd med en lang videregående uddannelse arbejder flest timer om ugen, nemlig 37

timer om ugen for kvindernes vedkommende og 44 timer om ugen for mændenes vedkommende.

- Kvinder og mænd uden en kompetencegivende uddannelse har den laveste sandsynlighed for at have ansvaret for at lede og tilrettelægge andres arbejde. Kun 24 pct. af de ufaglærte kvinder og 40 pct. af de ufaglærte mænd svarer, at de har mindst én underordnet. Det er kvinder og mænd med en lang videregående uddannelse, der har den største andel med ledelsesansvar. Det gælder for 34 pct. af kvinderne og for 53 pct. af mændene.
- Kvinder og mænd med en erhvervsfaglig uddannelse har den korteste transporttid, lige omkring de 20 minutter, hvor der ikke er taget højde for aflevering eller afhentning af børn. Til gengæld har kvinder og mænd med en lang videregående uddannelse den længste transporttid, omkring en halv time i gennemsnit.
- Langt de fleste kvinder med en mellemlang videregående uddannelse er offentligt ansat. Det gælder for 80 pct. af kvinderne, mens kvinder med en kort videregående uddannelse har den laveste grad, 26 pct. Blandt mændene er det mænd med en lang videregående uddannelse, der har den højeste grad af offentlig ansættelse, 33 pct., mens mænd med en erhvervsfaglig uddannelse i langt mindre grad er offentligt ansat, 9 pct.
- Kvinder med en lang videregående uddannelse har højest sandsynlighed for at være ansat til fast dagtid (dvs. mellem kl. 08 og kl. 17), mens kvinder med en mellemlang videregående uddannelse har den laveste sandsynlighed for at arbejde fast dagtid. Både mænd med en mellemlang og mænd med en lang videregående uddannelse har den højeste sandsynlighed for at arbejde fast dagtid, mens ufaglærte mænd har den laveste sandsynlighed for at arbejde fast dagtid. Samtidig kan vi se, at det er kvinder med en mellemlang videregående uddannelse og ufaglærte mænd, der har den største andel, der arbejder regelmæssigt i weekenden og på skæve tidspunkter.
- Kvinder og mænd med en lang videregående uddannelse er dem, der har den største sandsynlighed for at skulle overnatte væk fra hjemmet, mens kvinder og mænd med en erhvervsfaglig uddannelse har den laveste andel.
- Kvinder og mænd med en lang videregående uddannelse har ligeledes den største andel af job med egen fleksibilitet op til 2 timer, mens kvinder med en mellemlang videregående uddannelse og ufag-

lærte mænd har den mindste andel med egen fleksibilitet mht. arbejdstiden.

- Kvinder og mænd med en lang videregående uddannelse har den højeste sandsynlighed for at kunne arbejde hjemme, mens kvinder og mænd med en erhvervsfaglig uddannelse har den laveste sandsynlighed for at kunne arbejde hjemme.

FAMILIETYPEN – TABELLER

Tabel 2.33

Husarbejde opdelt efter familietype. Timer:minutter.

	F1	F2	F3	F4	F5	F6	F7	F8	Lav	Alle
Kvinder:										
Samlet husar- bejde på en uge	12:44	12:55	13:01	13:10	12:38	13:05	13:31	12:13	13:43 +	12:58
Mænd:										
Samlet husar- bejde på en uge	8:28	8:51 +	9:19 +	8:00	8:23	8:40	6:43 -	5:50 -	8:31	8:13

Note: Signifikante forskelle mellem familietypen og referencefamilierne (alle) er markeret ved '+' for en positiv afvigelse og '-' for en negativ afvigelse.

Definitionen af familietyperne:

F1. Kvinde på nedsat tid og mand på almindelig fuldtid.

F2. Kvinde på almindelig fuldtid og mand på almindelig fuldtid.

F3. Kvinde på mere end fuldtid og mand på almindelig fuldtid.

F4. Kvinde på nedsat tid og mand på mere end fuldtid.

F5. Kvinde på fuldtid og mand på mere end fuldtid.

F6. Kvinde på mere end fuldtid og mand på mere end fuldtid.

F7. Lønmodtager kvinde og selvstændig mand.

F8. Selvstændig kvinde og selvstændig mand.

Tabel 2.34

Netværk opdelt efter familietype. Procent.

	F1	F2	F3	F4	F5	F6	F7	F8	Lav	Alle
Altid bedsteforældre	50	46	43	54 +	49	46	50	53	52	50
Aldrig bedste- forældre	15	18	24 +	13 -	15	25 +	19	24	18	18
Altid andre	33	33	31	31	28	23 -	41 +	47 +	43 +	32
Aldrig andre	21	21	26	21	21	28 +	17 -	14 -	22	22
Altid netværk	60	59	57	62	57	53 -	62	69	66 +	60
Aldrig netværk	5	5	9	4	5	12 +	3 -	3	5	6

Note: For definition af familietyper, se noten til tabel 2.33.

Tabel 2.35

Hjælp til rengøring samt at hente børn, opdelt efter familietype. Procent.

	F1	F2	F3	F4	F5	F6	F7	F8	Lav	Alle
Betalt hjælp til rengø- ring	8 -	6 -	20	12 -	15	29 +	26 +	31 +	3 -	16
Ubetalt hjælp til rengøring	2	2	3	2	3	2	3	2	4	2
Betalt hjælp til at hente børn	2 -	3	7	5	5	7	7	3	4	5
Ubetalt hjælp til at hente børn	33	37	37	38	37	40	39	36	34	37

Note: For definition af familietyper, se noten til tabel 2.33.

Tabel 2.36

Arbejdstid opdelt efter familietype. Timer/uge i gennemsnit.

	F1		F2		F3		F4		F5		F6		F7		F8		Lav		Alle
Kvindens arbejdstid	30,18	-	37,00	+	42,68	+	29,86	-	37,00	+	42,63	+	33,09	-	37,36		33,02	-	35,12
Mænds arbejdstid	37,00	-	37,00	-	37,00	-	44,87	+	44,53	+	44,76	+	50,89	+	55,30	+	39,38	-	42,57
Kvindens andel af parrenes arbejdstid	45 %	-	50 %	+	53 %	+	40 %	-	46 %		49 %	+	40 %	-	40 %	-	46 %		45 %

Note: For definition af familietyper, se noten til tabel 2.33.

Tabel 2.37Antal underordnede/ansatte opdelt efter familietype.¹

	F1		F2		F3		F4		F5		F6		F7		F8		Lav		Alle
Andel kvinder med underordnede/ansatte	21 %	-	23 %		43 %	+	16 %	-	19 %	-	40 %	+	22 %		76 %	+	15 %	-	26 %
Gns. antal underordnede/ansatte ²	4,12	-	9,15		12,35		6,28	-	10,05		14,19		6,87		7,68		4,35	-	8,93
Andel mænd med underordnede/ansatte	26 %	-	25 %	-	31 %	-	51 %	+	46 %		54 %	+	76 %	+	86 %	+	25 %	-	45 %
Gns. antal underordnede/ansatte ²	9,12	-	10,06	-	6,56	-	21,56		18,49		22,24		17,02		9,50	-	3,31	-	18,59

Note: For definition af familietyper, se noten til tabel 2.33.

1. Censureret ved maks. 500 underordnede/ansatte.

2. Beregnet for dem, der har underordnede/ansatte.

Tabel 2.38Transporttid til eller fra arbejde i minutter, opdelt efter familietype.¹

	F1	F2	F3	F4	F5	F6	F7	F8	Lav	Alle
Kvinder	21,10	23,09	21,16	20,26	22,33	23,26	22,38	8,40 -	17,34 -	21,50
Mænd	23,15	25,22	27,08	27,58 +	24,37	27,03 +	13,42 -	9,55 -	18,08 -	24,32

Note: For definition af familietyper, se noten til tabel 2.33.

1. Den viste transporttid inkluderer ikke den tid, der bruges på at aflevere eller hente børn i daginstitutioner.

Tabel 2.39Beskæftigelse opdelt på sektor¹ og familietype. Procent.

	F1	F2	F3	F4	F5	F6	F7	F8	Lav	Alle
Kvinder, offentligt ansat	63 +	56	49	58 +	48	42 -	44 -	0 -	58 +	50
Mænd, offentligt ansat	34 +	31 +	29 +	15 -	18	22	0 -	0 -	20	21
Andel par, hvor begge er offentligt ansat	23 +	25 +	22 +	11 -	12	14	0 -	0 -	13	14
Andel par, hvor hun er offentligt og han er privat	40	31 -	27 -	47 +	36	29 -	44 +	0 -	45 +	36
Andel par, hvor hun er privat og han er offentlig	11 +	7	7	4 -	6	9	0 -	0 -	7	7
Andel par, hvor begge er privat ansat	26 -	38 -	44	38 -	46	49 +	56 +	100 +	35 -	33

Note: For definition af familietyper, se noten til tabel 2.33.

1. Selvstændige er defineret som privat ansatte.

Tabel 2.40

Normale/skæve arbejdstider opdelt efter familietype. Andel i procent.

	F1	F2	F3	F4	F5	F6	F7	F8	Lav	Alle
Kvinde fast dagtid	78 -	85	84	82	87 +	87 +	85	72 -	78	83
Kvinde regelmæssigt arbejde i weekend	28	23	29	29	19 -	28	22	52 +	33 +	26
Kvinde skæve arbejdstider ¹	36	28 -	35	35	24 -	33	31	60 +	40 +	33
Mand fast dagtid	85 +	82	84	85 +	83	81	71 -	72	78	81
Mand regelmæssigt arbejde i weekend	19 -	19 -	19 -	27	29	31	48 +	62 +	25	29
Mand skæve arbejdstider	25 -	27 -	25 -	34	36	40	60 +	67 +	36	37
Andel par med normale arbejdstider	48	56 +	49	42	51 +	43	27 -	26 -	42	44
Andel par, hvor begge har skæve arbejdstider	9 -	11	10	11	11	16	19 +	53 +	19 +	14

Note: For definition af familietyper, se noten til tabel 2.33.

1. Normale arbejdstider er defineret som fast dagtid *uden* regelmæssigt arbejde i weekenden. Skæve arbejdstider som det modsatte – dvs. enten som ikke fast dagtid *eller* regelmæssigt arbejde i weekenden.

Tabel 2.41

Overnatninger væk fra hjemmet i forbindelse med arbejdet, opdelt efter familietype. Andel i procent.

	F1	F2	F3	F4	F5	F6	F7	F8	Lav	Alle
Kvinder, der overnatter væk fra hjemmet	20	- 28	37	22	- 31	51	+ 30	24	11	- 30
Mere end 14 nætter om året ¹	18	16	20	9	- 14	22	23	21	5	- 17
Mænd, der overnatter væk fra hjemmet	34	- 35	- 31	- 53	+ 53	+ 62	+ 45	34	- 21	- 46
Mere end 14 nætter om året ¹	22	- 32	24	- 44	44	41	39	50	19	- 40
Par, hvor begge overnatter væk fra hjemmet	9	- 12	- 13	12	- 20	35	+ 17	14	3	- 17
Par, hvor ingen overnatter væk fra hjemmet	55	+ 49	+ 46	37	36	22	- 42	55	+ 72	+ 41

Note: For definition af familietyper, se noten til tabel 2.33.

1. Beregnet blandt den del, der overnatter væk fra hjemmet.

Tabel 2.42

Fleksibilitet i arbejdstider opdelt efter familietype. Andel i procent.

	F1	F2	F3	F4	F5	F6	F7	F8	Lav	Alle
Egen fleksibilitet op til 2 timer										
– kvinder	37	- 47	63	+ 42	- 45	62	+ 51	78	+ 37	- 49
Egen fleksibilitet op til 2 timer										
– mænd	62	- 50	- 60	- 77	+ 71	77	+ 89	+ 88	+ 58	- 70
Arbejdsgivers fleksibilitet op til 2 timer – kvinder	34	30	33	34	28	- 36	35	26	38	33
Arbejdsgivers fleksibilitet op til 2 timer – mænd	36	38	40	42	43	45	+ 33	- 24	- 39	39

Note: For definition af familietyper, se noten til tabel 2.33.

Tabel 2.43

Hjemmearbejde opdelt efter familietype.

	F1		F2		F3		F4		F5		F6		F7		F8		Lav		Alle
Andel kvinder med mulighed for at arbejde hjemme	20 %	-	26 %	-	68 %	+	20 %	-	31 %	-	70 %	+	35 %		76 %	+	19 %	-	37 %
Gns. hjemmearbejde (timer pr. uge) ¹	2:39	-	3:28	-	14:13	+	3:16	-	4:59	-	11:7	+	5:58	-	17:46	+	15:09	+	8:41
Andel mænd med mulighed for at arbejde hjemme	25 %	-	26 %	-	35 %	-	57 %	+	54 %	+	63 %	+	69 %	+	71 %	+	14 %	-	48 %
Gns. hjemmearbejde (timer pr. uge) ¹	3:48	-	5:34	-	3:55	-	5:37	-	5:46	-	5:36	-	19:38	+	25:59	+	19:10	+	8:11

Note: For definition af familietyper, se noten til tabel 2.33.

1. Beregnet blandt dem, der har mulighed for at arbejde hjemme.

Tabeller for uddannelsesniveau

Tabel 2.44

Husarbejde opdelt efter uddannelsesniveau. Timer:minutter.

	Kvinder				Mænd					
	Ufaglært	Erhverv	KVU	MVU	LVU	Ufaglært	Erhverv	KVU	MVU	LVU
Samlet husarbejde på en uge	13:25	13:21	12:18	12:34	12:32	8:26	8:05	8:13	8:26	8:02

Note: Signifikante forskelle mellem uddannelsesgrupperne og referencefamilierne (alle) er markeret ved '+' for en positiv afvigelse og '-' for en negativ afvigelse.

Definitionen af uddannelsesniveau:

Ufaglært: Uden kompetencegivende uddannelse

Erhverv: Erhvervsfaglig uddannelse

KVU: Kort videregående uddannelse

MVU: Mellemlang videregående uddannelse

LVU: Lang videregående uddannelse

Tabel 2.45

Netværk opdelt efter uddannelsesniveau. Procent.

	Kvinder				Mænd					
	Ufaglært	Erhverv	KVU	MVU	LVU	Ufaglært	Erhverv	KVU	MVU	LVU
Altid bedste- forældre	50	55 +	57 +	48	35 -	53	57 +	46	42 -	37 -
Aldrig bedste- forældre	20	16	18	15	24 +	21	14 -	14	18	23 +
Altid andre	34	38 +	35	30	16 -	34	37 +	35	25 -	22 -
Aldrig andre	22	17 -	20	23	30 +	22	17 -	23	26	27 +
Altid netværk	60	67 +	66 +	58	40 -	63	67 +	60	50 -	47 -
Aldrig netværk	7	4	6	4 -	10 +	7	4 -	3 -	7	8

Note: For definition af uddannelsesniveau, se noten til tabel 2.44.

Tabel 2.46

Hjælp til rengøring samt at hente børn, opdelt efter uddannelsesniveau. Procent.

	Kvinder					Mænd				
	Ufaglært	Erhverv	KVU	MVU	LVU	Ufaglært	Erhverv	KVU	MVU	LVU
Betalt hjælp til rengøring	11 -	11 -	17	15	34 +	12 -	12 -	16	17	29 +
Ubetalt hjælp til rengøring	3	3	1	2	1	2	3	3	2	1 -
Betalt hjælp til at hente børn	5	2 -	8	6	7	4	4	4	5	9 +
Ubetalt hjælp til at hente børn	35	35	38	41	38	38	39	39	34	36

Note: For definition af uddannelsesniveau, se noten til tabel 2.44.

Tabel 2.47

Arbejdstid opdelt efter uddannelsesniveau. Timer/uge i gennemsnit.

	Kvinder					Mænd				
	Ufaglært	Erhverv	KVU	MVU	LVU	Ufaglært	Erhverv	KVU	MVU	LVU
Ugentlig arbejdstid	35,46	34,57 -	35,90	34,39 -	37,25 +	42,11	42,75	42,80	41,38 -	43,74 +
Kvindens andel af parrenes arbejdstid	46 %	45 % -	45 %	45 %	46 % +	46 % +	45 %	44 % -	46 % +	45 %

Note: For definition af uddannelsesniveau, se noten til tabel 2.44.

Tabel 2.48Antal underordnede/ansatte opdelt efter uddannelsesniveau.¹

	Kvinder					Mænd				
	Ufaglært	Erhverv	KVU	MVU	LVU	Ufaglært	Erhverv	KVU	MVU	LVU
Har underordnede/ansatte	24 %	23 %	27 %	26 %	34 % +	40 % -	43 %	45 %	48 %	53 % +
Gns. antal underordnede/ ansatte ²	8,13	7,47	7,49	9,59	11,63	16,43	11,01 -	15,88	23,16	33,35 +

Note: For definition af uddannelsesniveau, se noten til tabel 2.44.

1. Censureret ved maks. 500 underordnede/ansatte.

2. Beregnet for dem, der har underordnede/ansatte.

Tabel 2.49Transporttid til eller fra arbejde i minutter, opdelt efter uddannelsesniveau.¹

	Kvinder					Mænd				
	Ufaglært	Erhverv	KVU	MVU	LVU	Ufaglært	Erhverv	KVU	MVU	LVU
Transporttid	20,08	18,52 -	24,48 +	21,16	28,37 +	24,38	21,35 -	24,50	25,41	29,06 +

Note: For definition af uddannelsesniveau, se noten til tabel 2.44.

1. Den viste transporttid inkluderer ikke den tid, der bruges på at aflevere eller hente børn i daginstitutioner.

Tabel 2.50Beskæftigelse opdelt på sektor¹ og uddannelsesniveau. Procent.

	Kvinder					Mænd					
	Ufaglært	Erhverv	KVU	MVU	LVU	Ufaglært	Erhverv	KVU	MVU	LVU	
Offentligt ansat	34 -	41 -	26 -	80 +	45 -	17 -	9 -	26	41 +	33 +	
Andel par, hvor begge er offentligt ansat	8 -	7 -	6 -	28 +	17	10 -	4 -	18	35 +	21 +	
Andel par, hvor hun er offentligt og han er privat ansat	26 -	34	20 -	52 +	28 -	36	41 +	36	29 -	30 -	
Andel par, hvor hun er privat og han er offentligt ansat	8	6	8	4 -	11 +	7	5 -	8	6	11 +	
Andel par, hvor begge er privat ansat	58 +	53 +	66 +	16 -	45	47	50 +	38	30 -	37 -	

Note: For definition af uddannelsesniveau, se noten til tabel 2.44.

1. Selvstændige er defineret som privat ansatte.

Tabel 2.51

Normale/skæve arbejdstider opdelt efter uddannelsesniveau. Andel i procent.

	Kvinder					Mænd				
	Ufaglært	Erhverv	KVU	MVU	LVU	Ufaglært	Erhverv	KVU	MVU	LVU
Fast dagtid	84	86 +	87	74 -	88 +	76 -	82	80	83	83
Regelmæssigt arbejde i weekend	24	28	24	29	21 -	31	28	30	29	30
Andel med skæve arbejdstider ¹	31	32	30	38 +	27 -	40	35	35	36	39
Andel par med normale arbejdstider	46	45	43	41	46	41	44	50 +	44	44
Andel par hvor begge har skæve arbejdstider	14	12	13	15	14	14	14	14	13	13

Note: For definition af uddannelsesniveau, se noten til tabel 2.44.

1. Normale arbejdstider er defineret som fast dagtid *uden* regelmæssigt arbejde i weekenden. Skæve arbejdstider som det modsatte – dvs. enten som ikke fast dagtid *eller* regelmæssigt arbejde i weekenden.

Tabel 2.52

Overnatninger væk fra hjemmet i forbindelse med arbejdet, opdelt efter uddannelsesniveau. Andel i procent.

	Kvinder					Mænd				
	Ufaglært	Erhverv	KVU	MVU	LVU	Ufaglært	Erhverv	KVU	MVU	LVU
Overnatter væk fra hjemmet	25 -	18 -	31	36 +	50 +	39 -	33 -	54 +	64 +	67 +
Mere end 14 nætter om året	15	19	16	15	21	46	37	36	36	42
Par, hvor begge overnatter væk fra hjemmet	13 -	9 -	18	20 +	33 +	10 -	11 -	17	25 +	29 +
Par, hvor ingen overnatter væk fra hjemmet	48 +	52 +	36	33 -	19 -	51 +	52 +	35	22 -	21 -

Note: For definition af uddannelsesniveau, se noten til tabel 2.44.

Tabel 2.53

Fleksibilitet i arbejdstider opdelt efter uddannelsesniveau. Andel i procent.

	Kvinder					Mænd				
	Ufaglært	Erhverv	KVU	MVU	LVU	Ufaglært	Erhverv	KVU	MVU	LVU
Egen fleksibilitet op til 2 timer	48	49	64 +	35 -	70 +	63 -	70	69	69	80 +
Arbejdsgivers fleksibilitet op til 2 timer	36	30	26 -	35	32	39	39	44	36	43

Note: For definition af uddannelsesniveau, se noten til tabel 2.44.

Tabel 2.54Hjemmearbejde opdelt efter uddannelsesniveau.¹

	Kvinder				Mænd					
	Ufaglært	Erhverv	KVU	MVU	LVU	Ufaglært	Erhverv	KVU	MVU	LVU
Andel med mulighed for at arbejde hjemme	35 %	26 % -	36 %	36 %	69 % +	34 % -	33 % -	50 %	71 % +	80 % +
Gns. hjemmearbejde (timer pr. uge)	13:44 +	11:35 +	5:59 -	6:07 -	6:17 -	9:24	9:37	9:17	7:07	6:40 -

Note: For definition af uddannelsesniveau, se noten til tabel 2.44.

1. Beregnet blandt dem, der har mulighed for at arbejde hjemme.

BALANCEN MELLEM ARBEJDSLIV OG FAMILIELIV

I dette kapitel beskriver vi børnefamiliernes balance mellem familie- og arbejdsliv. Som i det foregående kapitel er hovedvægten lagt på beskrivelsen af den typiske børnefamilie (referencefamilierne), mens resultaterne for de enkelte familietyper og uddannelsesgrupper kun bliver gennemgået i oversigtsform. Adspurgt svarer stort set alle, at familielivet er vigtigere end arbejdslivet. Ikke desto mindre bruger mange småbørnsforældre flere ressourcer på arbejdet end nogensinde før, blandt andet fordi de fleksible arbejdsforhold og muligheden for hjemmearbejde har udvisket grænsen mellem arbejde og fritid (se fx Csonka, 2000). For mange er det derfor blevet en større udfordring at få de to sfærer til at hænge sammen – at skabe balance mellem familielivet og arbejdslivet.

”Balance mellem familie- og arbejdsliv” er ikke et entydigt begreb. Vi anvender derfor en række indikatorer for balancen, som samlet giver et indblik i familiernes situation. For det første anvender vi en række tilfredshedsindikatorer, for det andet en række stressindikatorer, og endelig ser vi, på om familierne ønsker at ændre arbejdstiden. Af tilfredshedsindikatorerne er den mest direkte indikator i forhold til balancen spørgsmålet om, hvor tilfreds den enkelte er med balancen mellem familie- og arbejdsliv på en skala fra 1-6. Derudover beskrives den enkeltes tilfredshed med hhv. familieliv og arbejdsliv samt med livet alt i alt. Stress er en indikator på, at noget i hverdagen ikke hænger helt sammen. Vi anvender tre stress-spørgsmål i analysen, som handler om, hvorvidt

hhv. familielivet, arbejdslivet og det at få hverdagen til at hænge sammen opleves som stressende. Derudover anvender vi også et spørgsmål om, hvorvidt den enkeltes arbejdstid giver anledning til konflikter i hjemmet. Dette gøres ud fra en tese om, at konflikter om arbejdstid medfører en højere sandsynlighed for, at familien er i ubalance. Et ønske om at ændre arbejdstiden – specielt mod kortere arbejdstid – er en indikator for, at familierne ikke er i den optimale situation i dag. Det skal bemærkes, at alle balanceindikatorerne er subjektive – det er altså interviewpersonerne selv, der har udtrykt, hvordan de har det. Det vil naturligvis være sådan, at folks grænse for, hvornår de er stressede eller i ubalance, ikke er den samme, men tallene udtrykker, hvordan hver enkelt person opfatter sin egen situation og hverdag.

Udover disse spørgsmål, som udtrykker personernes generelle opfattelse af familielivet, arbejdslivet og sammenhængen mellem de to, er personerne i undersøgelsen spurgt om, hvorvidt en række udefrakommende faktorer, fx daginstitutioners åbningstider, betyder noget for sammenhængen mellem familielivet og arbejdslivet. Svarene på disse spørgsmål inddrages også i dette afsnit.

I kapitlet finder vi følgende resultater:

- Generelt er både kvinder og mænd meget tilfredse både med familielivet, arbejdslivet og balancen mellem de to.
- Ca. halvdelen af alle kvinder og mænd finder arbejdslivet stressende, ca. hver fjerde finder familielivet stressende, mens ca. 40 pct. af alle kvinder og mænd finder det stressende at få hverdagen til at hænge sammen.
- Halvdelen af alle kvinder og mænd finder ikke hverdagen stressende og er samtidig meget tilfredse med balancen mellem familie- og arbejdsliv.
- For ca. 20 pct. findes det omvendte: Hver femte kvinde og mand finder hverdagen stressende, samtidig med at de ikke er så tilfredse med balancen mellem familie- og arbejdsliv.
- Meget få kvinder og mænd ønsker at arbejde flere timer, end de gør i dag. 30 pct. af kvinderne og 20 pct. af mændene ønsker at arbejde færre timer.
- Oplevelsen af fx daginstitutionernes åbningstider og lægens åbningstider som noget, der giver problemer i hverdagen, afhænger til en vis grad af, om man arbejder på normale eller skæve tidspunkter. Speci-

elt kvinder, der arbejder på skæve tidspunkter, oplever flere problemer med daginstitutionernes åbne- og lukketider, men færre problemer med lægens åbningstider.

- Der er ikke en entydig sammenhæng mellem arbejdstidens længde og tilfredshedsindikatorerne. Dog er kvinder og mænd, der arbejder mere end 37 timer om ugen, mindre tilfredse med balancen mellem familie- og arbejdsliv, mens selvstændige er mere tilfredse.
- Der er en tydeligere sammenhæng mellem stressniveau og arbejdstid. Kortere arbejdstid medfører mindre stressende arbejdsliv, mens længere arbejdstid medfører mere stressende arbejdsliv. Den samme sammenhæng findes også mellem arbejdstid og stress mht. at få hverdagen til at hænge sammen, dog i lidt mindre grad.
- Lavindkomstfamilier oplever mindre stress, både mht. stressende arbejdsliv og det at få hverdagen til at hænge sammen. Til gengæld vil de hyppigere gerne arbejde længere tid.
- Ufaglærte kvinder og mænd og kvinder og mænd med erhvervsfaglige uddannelser er mere tilfredse og mindre stressede, både mht. arbejdsliv og det at få hverdagen til at hænge sammen.
- Kvinder og mænd med mellemlange eller lange videregående uddannelser er mindre tilfredse og mere stressede, både mht. arbejdsliv og det at få hverdagen til at hænge sammen.

REFERENCEFAMILIERNES BALANCEPROBLEMER

Referencefamiliernes balanceproblemer beskriver vi ud fra hhv. ”tilfredshedsindikatorerne”, ”stress-indikatorerne” og ønsket om at ændre arbejdstiden. Endelig bliver svarene på betydningen af de udefrakommende faktorer inddraget til sidst i afsnittet.

Tilfredshedsindikatorer

Tilfredshed er i spørgeskemaundersøgelsen målt på en skala fra 1 til 6. Spørgsmålet: ”Hvis du tager alt i betragtning, hvor tilfreds er du så med dit familieliv?” besvares med et 1-tal, hvis personen ”overhovedet ikke er tilfreds”, og et 6-tal, hvis personen er ”meget tilfreds”. Spørgsmålene om tilfredshed med arbejdslivet og om tilfredshed med balancen mellem familie- og arbejdsliv er målt på samme måde. Dette er en internationalt accepteret måde at måle tilfredshed på (se fx Easterlin, 1974 og Frey &

Stutzer, 2002). Endvidere har vi inddraget et spørgsmål om, hvor lykkelig man er med sit liv generelt. Spørgsmålet lyder: ”Når alt tages i betragtning, hvor lykkelig synes du så, du er? På en skala fra 1 til 6, hvor 1 betyder ”ikke særlig lykkelig” og 6 betyder ”særdeles lykkelig”, hvor lykkelig er du?”. Dette er ligeledes en international anvendt metode til at spørge om lykke (”happiness”), og den anvender altså samme skala som tilfredshedsspørgsmålene.

Generelt ligger svarene i den høje ende af skalaen, således at svarkategorierne 1-2 kun meget sjældent bliver brugt – folk er således generelt meget tilfredse. Dette er ikke kun et dansk fænomen, selvom flere studier har vist, at danskere er et meget tilfredst folkefærd (fx Hagerly & Veenhoven, 2003 og Gundelach, 2004). Det betyder, at man skal sammenligne folk, der svarer i den positive ende af skalaen, og ikke anvende skalaens midtpunkt som referenceramme. Referencefamiliernes tilfredshed vises i tabel 3.1.

Tabel 3.1

Referencefamiliernes tilfredshed (gennemsnit).

	Kvinder	Mænd	
Tilfredshed med familieliv	5,18	5,23	-
Tilfredshed med arbejdsliv	4,85	4,98	-
Tilfredshed med balance	4,87	4,83	
Lykke	5,02	4,98	

Note: Tilfredsheden er målt på en skala fra 1 til 6. Signifikante forskelle mellem kvinder og mænd er markeret ved ”+” for en positiv afvigelse (kvinder har højere værdi end mænd) og ”-” for en negativ afvigelse (kvinder har lavere værdi end mænd).

Referencefamilierne adskiller sig ikke fra billedet af danskerne som det tilfredse folkefærd. Kvindernes tilfredshed med familielivet ligger på 5,18, mens mændenes tilfredshed ligger på 5,23, hvilket må siges at være i den høje ende af en skala fra 1 til 6. Selvom der ikke er så stor forskel på tallene, er forskellen mellem kvinder og mænd signifikant. Det betyder, at kvinderne ifølge deres svar er lidt mindre tilfredse med familielivet end mændene.

Både kvinder og mænd er mindre tilfredse med deres arbejdsliv end med deres familieliv. Kvinders gennemsnit ligger på 4,85, mens mænds tilfredshed i gennemsnit er 4,98. Når familierne generelt er mindre tilfredse med deres arbejdsliv end med deres familieliv, spiller det

nok ind, at de alle er i en fase, hvor familielivet er meget vigtigt. Selvom det kan være hårdt at have mindre børn, giver det også en stor tilfredsstillelse at være sammen med familien. Dette hænger også sammen med den kendsgerning, at familien af langt de fleste betragtes som vigtigere end arbejdet, selvom de daglige prioriteringer godt kan være anderledes (fx Gundelach, 2004).

Som for tilfredsheden med familielivet er kvinder signifikant mindre tilfredse med deres arbejdsliv, end mænd er. Dette er interessant, fordi man ellers typisk finder, at kvinders tilfredshed med arbejdslivet er højere end mænds på trods af deres generelt dårligere arbejdsvilkår (fx Clark, 1997). Måske hænger det sammen med, at kvinderne i denne undersøgelse er mødre til relativt små børn og derfor prioriterer arbejdet lavt og følgelig har lavere jobtilfredshed.

Vender vi herefter blikket mod tilfredsheden med balancen mellem familie- og arbejdsliv, viser det sig, at mænd og kvinder er lige tilfredse. For kvinderne ligger tilfredsheden med balancen på samme niveau som tilfredsheden med arbejdslivet (4,87 i gennemsnit), mens den for mændenes vedkommende er lavere end tilfredsheden med arbejdslivet (4,83 i gennemsnit). Der er ingen signifikant forskel på kvinders og mænds tilfredshed med balancen mellem familie- og arbejdsliv. Dette er interessant, da der er signifikante forskelle mellem kvinder og mænd, både når det gælder tilfredsheden med familielivet, og når det gælder tilfredsheden med arbejdslivet, hvor kvinderne generelt er mindre tilfredse end mændene.

Endelig skal det nævnes, at kvinders generelle lykke i gennemsnit ligger på 5,02 på 1-6 skalaen, mens mænds gennemsnitlige lykke på samme skala er 4,98. Her er der heller ikke nogen signifikant forskel på kvinder og mænd. Familiernes generelle lykke ligger altså relativt højt.

Det kan være interessant at se, hvordan forholdet er mellem kvindernes og mændenes tilfredshed. I tabel 3.2 viser vi, hvordan hhv. kvinder og mænd har svaret på spørgsmålet om tilfredsheden med balancen mellem familie- og arbejdsliv. Tabellen viser for det første, som tidligere nævnt, at der kun er meget få, der svarer i den nederste ende af skalaen. For det andet viser tabellen, hvordan mange par ikke svarer ens på spørgsmålet om tilfredsheden med balancen. For de øvrige 'tilfredsheder' er mønstret det samme.

Vi har inddelt tilfredshedsskalaen i den gruppe, der har høj tilfredshed med balancen mellem familie- og arbejdsliv – svar 5 og 6, og

den gruppe, der er mindre tilfreds med balancen – svar 1-4. Ifølge denne definition gælder det for 54 pct. af familierne, at både kvinden og manden er meget tilfredse med balancen (begge har svaret 5 eller 6). Omvendt gælder det kun for 10 pct. af familierne, at begge er utilfredse med balancen mellem familie- og arbejdsliv. Denne opdeling af balancen i høj tilfredshed og lav tilfredshed anvendes herefter.

Tabel 3.2

Referencefamiliernes tilfredshed med balancen mellem familie- og arbejdsliv. Procent.

Mænd	Kvinder						Total
	1	2	3	4	5	6	
1	0	0	0	0	0	0	0
2	0	0	0	0	1	0	1
3	0	0	0	2	3	1	6
4	0	0	1	7	9	5	22
5	0	1	2	10	25	13	51
6	0	0	1	3	9	7	21
Total	0	1	5	22	46	25	100

Stress-indikatorer

Indikatorerne for stress i familierne kommer fra følgende tre spørgsmål: a) I hvor høj grad mener du, at dit familieliv er stressende? b) I hvor høj grad mener du, at dit arbejdsliv er stressende? og c) I hvor høj grad mener du, at det at få hverdagen til at hænge sammen er stressende? Svarkategorierne er ens for alle tre spørgsmål: ”i høj grad”, ”i nogen grad”, ”i mindre grad” eller ”slet ikke”. I det følgende er kategorierne ”i høj grad” og ”i nogen grad” samlet som indikator for, at personen mener, at den pågældende faktor er stressende.¹⁰ Andelen af kvinder og mænd, der mener, at hhv. familielivet, arbejdslivet eller det at få hverdagen til at hænge sammen er stressende, er angivet i tabel 3.3.

10. Vi har også prøvet andre inddelinger, hvilket naturligvis flytter niveauet for, hvor mange der angiver stress, men ikke konklusionerne.

Tabel 3.3

Referencefamiliernes stressindikatorer. Procent.

	Kvinder	Mænd	
Stressende familieliv	25	22	+
Stressende arbejdsliv	51	48	+
Stressende at få hverdagen til at hænge sammen	44	39	+
Månedlig konflikt om arbejdstid	18	24	-

Note: Stress er her målt som den andel, der har svaret, at de mener, at deres familieliv, arbejdsliv eller det at få hverdagen til at hænge sammen "i høj grad" eller "i nogen grad" er stressende. Signifikante forskelle mellem kvinder og mænd er markeret ved "+" for en positiv afvigelse (kvinder har højere værdi end mænd) og "-" for en negativ afvigelse (kvinder har lavere værdi end mænd).

I forhold til stressindikatorerne finder vi for det første, at kvinder oplever, at de er mere stressede end mænd – dette gælder, uanset hvilken faktor man ser på, og forskellen er altid signifikant. Dette svarer til, hvad andre undersøgelser har fundet (fx Bonke, 2002). For det andet er arbejdslivet betydeligt mere stressende end familielivet – ca. hver anden finder arbejdslivet stressende, mens ca. hver fjerde finder familielivet stressende. Dette er også, hvad man ville forvente. Sammenlignet med hvor stressende arbejdslivet er, er det knap så stressende at få hverdagen til at hænge sammen (ca. 40 pct. svarer bekræftende til dette).

Sammen med stressfaktorerne har vi inkluderet et spørgsmål om, hvorvidt ens arbejdstider giver anledning til konflikter i familien. I de fleste familier er kvinden og manden enige om, hvor meget tid de hver især er væk fra hjemmet og familien. Men hvis familien har svært ved at få hverdagen til at hænge sammen, kan dette blive en årsag til konflikter. I tabel 3.3 ses det, at 18 pct. af kvinderne og 24 pct. af mændene siger, at deres arbejdstider månedligt giver anledning til konflikter i forhold til familien. Mændenes arbejdstider giver altså oftere anledning til konflikter end kvindernes arbejdstider. Dette hænger sandsynligvis sammen med mændenes længere arbejdstid.

I tabel 3.4 viser vi sammenhængen mellem kvindens og mandens oplevelse af stress i forhold til at få hverdagen til at hænge sammen. Vi finder her, at der er en betydelig forskel i partnernes opfattelse af stress i hverdagen. Kvinden kan altså sagtens opleve hverdagen som stressende, uden at manden gør det og omvendt. Cirka 20 pct. af familierne står dog

i den situation, at både manden og kvinden oplever, at det i høj grad er stressende at få hverdagen til at hænge sammen.

Tabel 3.4

Referencefamiliernes oplevelse af stress i hverdagen. Sammenhængen mellem kvindernes og mændenes svar. Procent.

Mænd	Kvinder	
	Lav stress	Høj stress
Lav stress	38	24
Høj stress	19	20

En anden ting, der kan være interessant at se på, er sammenhængen mellem tilfredsheden med balancen mellem familie- og arbejdsliv, og hvor stressende det er at få hverdagen til at hænge sammen. Dette er illustreret i tabel 3.5, hvor tilfredshedssvarene 1-4 er slået sammen til kategorien ”lav tilfredshed”, mens svarene 5-6 er slået sammen til kategorien ”høj tilfredshed”. Vi finder, at ca. 50 pct. af kvinderne og mændene ikke oplever hverdagen som stressende, samtidig med at de er meget tilfredse med balancen mellem familie- og arbejdsliv. Det modsatte – høj stress og lav tilfredshed med balancen – er gældende for ca. 20 pct. af kvinderne og mændene. De resterende 30 pct. oplever enten problemer med stress eller med tilfredsheden med balancen.

Tabel 3.5

Sammenhængen mellem tilfredshed med balancen og en stressende hverdag. Procent.

	Kvinder		Mænd	
	Høj stress	Lav stress	Høj stress	Lav stress
Lav tilfredshed	21	8	18	11
Høj tilfredshed	23	48	21	51

Tabel 3.5 viser kvinder og mænd hver for sig. Ser vi parrene samlet, finder vi, at 6 pct. af alle familierne er familier, hvor både kvinden og manden har lav tilfredshed med balancen mellem familie- og arbejdsliv, samtidig med at de begge føler, at det i høj grad er stressende at få hverdagen til at hænge sammen. 6 pct. af alle beskæftigede børnefamilier er altså

meget hårdt ramt med to voksne, der begge føler, at det er stressende at få hverdagen til at hænge sammen, samtidig med at de ikke er særligt tilfredse med balancen mellem familie- og arbejdsliv.

I den modsatte ende finder vi 28 pct. af familierne, hvor begge er meget tilfredse med balancen mellem familie- og arbejdsliv, samtidig med at ingen af dem synes, at det er meget stressende at få hverdagen til at hænge sammen. Mere end hver fjerde børnefamilie har altså en rolig og tilfredsstillende hverdag.

Ønske om at ændre arbejdstid

Man kan forestille sig, at ubalance mellem familie- og arbejdsliv medfører et ønske om at ændre arbejdstiden, således at arbejdet enten fylder mere eller mindre i ens liv (typisk mindre). Vi bruger det derfor også som balanceindikator, om man ønsker at ændre sin arbejdstid. Spørgsmålet om ændret arbejdstid er stillet med den tydelige betingelse, at der er en økonomisk konsekvens, idet det ellers bliver ”gratis” at sige, at man gerne vil arbejde mindre. Implicit i spørgsmålet ligger derfor, at personerne skal tage deres ønskede levestandard i betragtning, når de svarer. Den præcise spørgsmålsformulering er: ”Hvis du kunne vælge, ville du så 1) arbejde flere timer og dermed tjene mere, 2) arbejde færre timer og dermed tjene mindre, eller 3) arbejde samme antal timer til samme indkomst?” Svarfordelingen findes i tabel 3.6. Langt de fleste vil helst arbejde det samme antal timer, som de gør nu, til den samme indkomst (65 pct. af kvinderne og 78 pct. af mændene). En meget lille andel vil gerne arbejde flere timer og dermed tjene mere (4 pct. af kvinderne og 4 pct. af mændene). Til gengæld vil flere kvinder end mænd gerne arbejde mindre og dermed tjene mindre. 31 pct. af alle kvinderne i undersøgelsen siger, at de gerne vil arbejde færre timer, mens dette er gældende for 18 pct. af mændene. Godt nok synes kvinderne lidt oftere end mændene, at det er stressende at få hverdagen til at hænge sammen (tabel 3.3), men den store kønsforskel i ønsket om at gå ned i tid skyldes nok snarere, at det at gå ned i tid i højere grad er en socialt acceptabel måde at få familieliv og arbejdsliv til at hænge sammen på for mødre end for fædre. Det skal også bemærkes, at selvom der ser ud til at være en betragtelig andel af både kvinder og mænd, der ikke arbejder det ønskede antal timer om ugen, er det langt fra sikkert, at de faktisk ville vælge at gå ned i tid, hvis de fik muligheden, idet ønsket kan udtrykke et ideal om en uopnåelig tilværelse (familiens økonomi spiller fx en stor rolle i beslutningen, se Kitterød, 2005).

Tabel 3.6

Referencefamiliernes ønske om ændret arbejdstid. Andel i procent.

	Kvinder	Mænd
Gerne arbejde flere timer	4	4
Gerne arbejde færre timer	31	18 +
Vil arbejde det samme antal timer	65	78 -

Note: Ønsker til ændret arbejdstid er her målt som den andel, der har svaret "ja" til, at de gerne vil arbejde flere/ færre timer og dermed tjene mere/mindre. Signifikante forskelle mellem kvinder og mænd er markeret ved "+" for en positiv afvigelse (kvinder har højere værdi end mænd) og "-" for en negativ afvigelse (kvinder har lavere værdi end mænd).

Udefrakommende faktorer

De ovenstående afsnit har handlet om familiernes generelle balancesituation målt ved forskellige indikatorer. Det kan dog også være af interesse, hvorvidt familierne oplever, at udefrakommende faktorer har betydning for sammenhængen mellem familieliv og arbejdsliv. Åbne- og lukketider i daginstitutioner, butikker, hos lægen og på offentlige kontorer samt afhængighed af offentlige transportmidler kan således betyde en del for, om familien kan få hverdagen til at hænge sammen.

De spørgsmål, der er stillet i undersøgelsen, lyder således:

- Har *daginstitutionernes åbningstider om morgenen* nogen negativ indflydelse på sammenhængen mellem dit familieliv og arbejdsliv?
- Har *daginstitutionernes lukketider om eftermiddagen* nogen negativ indflydelse på sammenhængen mellem dit familieliv og arbejdsliv?
- Har *butikkernes åbningstider* nogen negativ indflydelse på sammenhængen mellem dit familieliv og arbejdsliv?
- Har *afhængighed af offentlige transportmidler* nogen negativ indflydelse på sammenhængen mellem dit familieliv og arbejdsliv?
- Har *lægens åbningstid* nogen negativ indflydelse på sammenhængen mellem dit familieliv og arbejdsliv?
- Har *offentlige kontors åbningstid* nogen negativ indflydelse på sammenhængen mellem dit familieliv og arbejdsliv?

Svarkategorierne er "i høj grad", "i nogen grad", "i mindre grad" og "slet ikke". Vi har her set på to forskellige andele: 1) den andel der siger, at de ovennævnte faktorer spiller en rolle i en eller anden grad for sammenhængen mellem deres familieliv og arbejdsliv, uanset om det er "i høj grad", "i nogen grad" eller "i mindre grad", betegnet som "Problem

(svarkategori 1, 2 og 3)” i tabel 3.7, og 2) den andel, der siger det ”i høj grad” spiller en rolle for sammenhængen, betegnet som ”Stort problem (svarkategori 1)” i tabel 3.7.

Generelt er der ikke mange, der har store problemer med de nævnte faktorer – niveauet ligger på 2-9 pct. for kvinder og 2-6 pct. for mænd. Der er betydeligt flere, der indimellem oplever, at de udefrakommende faktorer er et problem (svarkategori 1, 2 og 3) – 9-35 pct. af kvinderne og 9-32 pct. af mændene. Det er interessant, at kvinder for alle faktorer oftere eller lige så ofte som mænd har store problemer. Med hensyn til en gang imellem at have problemer er det derimod omvendt. Her er det mændene, der oftest har problemer (undtagelsen er lægens åbningstider). Flere mænd end kvinder oplever altså, at de nævnte faktorer indimellem er et problem, mens flere kvinder end mænd oplever, at de er et stort problem.

Tabel 3.7

Betydning af udefrakommende faktorer for referencefamilierne. Procent.

	Stort problem (svarkategori 1)		Problem (svarkategori 1, 2 og 3)	
	Kvinder	Mænd	Kvinder	Mænd
Daginstitutionernes åbningstid om morgenen	2	2	9	15 -
Daginstitutionernes lukketid om eftermiddagen	4	5	20	25 -
Butikkernes åbningstider	3	2	11	14 -
Afhængighed af offentlige transportmidler	4	2 +	11	9
Lægens åbningstid	9	6 +	35	32 +
Offentlige kontorers åbningstid	7	6	30	32

Note: Signifikante forskelle mellem kvinder og mænd inden for den samme faktor er her markeret ved ”+” for en positiv afvigelse (kvinder har højere værdi end mænd) og ”-” for en negativ afvigelse (kvinder har lavere værdi end mænd). Tallene i forhold til daginstitutionernes åbne- og lukketider er kun beregnet i forhold til de familier, der bruger institutionerne.

I forhold til daginstitutionernes åbningstider er der generelt færre, der synes, at åbningstiderne om morgenen er et problem i forhold til lukketiderne om eftermiddagen. Henholdsvis 9 pct. og 15 pct. af kvinder og mænd har indimellem problemer om morgenen, mens de tilsvarende tal om eftermiddagen er 20 pct. og 25 pct. (hhv. 2 pct. og 4-5 pct. af kvinder og mænd har store problemer morgen og eftermiddag). Både morgen og eftermiddag er der signifikant flere mænd end kvinder, der af og til har problemer, hvilket skal holdes op imod, at de afleverer og henter sjæld-

nere end kvinderne (se kap. 2). Man kan sige, at familierne ikke til daglig har store problemer med daginstitutionernes lukketider – de har selvfølgelig også indrettet sig herefter – men at hver 5. kvinde og hver 4. mand har problemer nogle gange.

Med hensyn til butikkernes åbningstider finder vi, at 11 pct. af kvinderne og 14 pct. af mændene indimellem har problemer med at nå i butikkerne, mens det er et stort problem for 3 pct. af kvinderne og 2 pct. af mændene. Det er altså et mindretal af familierne, der med den nuværende lukkelov har problemer med at nå både indkøb, familie- og arbejdsliv.

Heller ikke afhængighed af offentlige transportmidler er et stort problem for familierne. 11 pct. af kvinderne og 9 pct. af mændene mener, at afhængighed af offentlige transportmidler betyder noget for sammenhængen mellem familieliv og arbejdsliv, mens 4 pct. af kvinderne og 2 pct. af mændene mener, at det er et stort problem. I forhold til dette spørgsmål er det naturligvis vigtigt, hvorvidt familierne overhovedet bruger offentlige transportmidler for at komme på arbejde eller ej. Denne oplysning findes dog ikke i datamaterialet. Blandt dem, der bruger offentlige transportmidler til daglig, vil andelen, der synes at afhængighed af offentlige transportmidler er et problem, derfor sandsynligvis være væsentligt større.

Når vi ser på lægens og de offentlige kontorers åbningstider, er der en langt større andel, der mener, at det har en negativ betydning for sammenhængen mellem deres familieliv og arbejdsliv. 35 pct. af kvinderne og 32 pct. af mændene mener, at lægens åbningstider betyder noget, mens 30 pct. af kvinderne og 32 pct. af mændene mener, at offentlige kontorers åbningstider betyder noget for sammenhængen mellem familieliv og arbejdsliv. Begge steder har typisk åbent i begrænset tid, med én lang eftermiddag om ugen. Både lægen og offentlige kontorer er noget, man ikke har brug for til daglig, men snarere i mere eller mindre akutte situationer. Det er åbenbart et irritationsmoment for mange af familierne, at læge og offentlige kontorer ikke er så tilgængelige tidsmæssigt. Faktisk er det lidt overraskende, at så mange føler, at det i høj grad har negativ betydning for sammenhængen mellem familieliv og arbejdsliv, når man tager i betragtning, at stederne ikke bruges så tit. Men børnefamilier har selvfølgelig mere brug for lægen end andre befolkningsgrupper og kan også være relativt afhængige af fx pladsanvisningen i kommunen. Det bemærkes også, at kvinder har flere problemer (ikke kun store pro-

blemer) end mænd med lægens åbningstider, hvilket nok skyldes, at det oftere er kvinderne, der går til lægen med børnene.

Det er klart, at man er mere udsat for at have problemer med fx daginstitutionernes åbningstider, hvis man arbejder på skæve tidspunkter, fx aftener og weekender. Omvendt kan det potentielt være lettere fx at komme til lægen eller på offentlige kontorer, hvis man har fri på tidspunkter, hvor andre arbejder. Fordelingen af personer, der oplever de udefrakommende faktorer som problemer, opdelt efter om man arbejder på normale eller skæve tidspunkter, findes i tabel 3.8 for kvinder og 3.9 for mænd.

For kvinderne finder vi det forventede mønster. Der er altså flere blandt de kvinder, der arbejder på skæve tidspunkter, der oplever problemer med daginstitutionernes åbne- og lukketider, mens der er færre, der har problemer med lægens åbningstid. For mændene er der også færre blandt dem, der arbejder på skæve tidspunkter, der oplever problemer med lægens åbningstid. Derimod er der ikke forskel på oplevelsen af problemer med daginstitutionernes åbne- og lukketider for mænd, der arbejder hhv. på normale og skæve tidspunkter.

Tabel 3.8

Betydning af udefrakommende faktorer opdelt efter normale/skæve arbejdstider. Kvinder. Procent.

	Stort problem (svarkategori 1)		Problem (svarkategori 1, 2 og 3)	
	Normal	Skæv	Normal	Skæv
Daginstitutionernes åbningstid om morgenen	2	3	8	11
Daginstitutionernes lukketid om eftermiddagen	3	6	19	24
Butikkernes åbningstider	2	4	12	11
Afhængighed af offentlige transportmidler	3	5	10	12
Lægens åbningstid	9	8	38	29
Offentlige kontors åbningstid	7	7	31	28

Tabel 3.9

Betydning af udefrakommende faktorer opdelt efter normale/skæve arbejdstider. Mænd. Procent.

	Stort problem (svarkategori 1)		Problem (svarkategori 1, 2 og 3)	
	Normal	Skæv	Normal	Skæv
Daginstitutionernes åbningstid om morgenen	3	2	15	15
Daginstitutionernes lukketid om eftermiddagen	5	5	25	25
Butikkernes åbningstider	1	4	13	16
Afhængighed af offentlige transportmidler	2	2	10	9
Lægens åbningstid	6	6	33	29
Offentlige kontors åbningstid	7	6	34	28

FAMILIETYPERNES BALANCEPROBLEMER

I dette afsnit findes balanceindikatorerne (tilfredshed, stress, ønsket om ændret arbejdstid og problemer med udefrakommende faktorer) opdelt på de forskellige familietyper. Balanceindikatorerne for familietyperne baseret på arbejdstid og ansættelsesforhold samt for lavindkomstfamilierne findes i tabel 3.10-3.14, mens balanceindikatorerne for forskellige uddannelseskategorier findes i tabel 3.15-3.18. Hovedresultaterne af disse analyser er gengivet i punktform. For definitionen af familietyperne henvises til oversigten s. 45-46.

Familietyper efter arbejdstid og ansættelsesforhold

Tilfredshed

- Der er ikke en entydig sammenhæng mellem arbejdstidens længde og tilfredsheden med hhv. familieliv, arbejdsliv og balancen mellem de to.
- Dog er mænd, der arbejder 37 timer om ugen, generelt mere tilfredse med balancen mellem familie- og arbejdsliv end mændene i referencefamilierne (familietype 1, 2 og 3), mens mænd, der arbejder mere end 37 timer om ugen er mindre tilfredse med balancen, hvis deres partnere arbejder fuldtid eller mere end fuldtid (familietype 5 og 6).

- Kvinder, der arbejder mere end 37 timer om ugen, er mindre tilfredse med arbejdslivet og mindre tilfredse med balancen mellem familie- og arbejdsliv (familietype 3 og 6). Hvis deres partner også arbejder mere end 37 timer om ugen, er kvinderne også generelt mindre lykkelige.
- Kvinder på nedsat tid, hvis mænd arbejder mere end fuldtid, er mere tilfredse med balancen mellem familie- og arbejdsliv og er mere lykkelige end referencefamiliernes kvinder (familietype 4).
- Selvstændige er mere tilfredse med arbejdslivet (familietype 7 og 8).

Stress

- Der er noget tydeligere sammenhæng mellem oplevelsen af stress og konflikter om arbejdstiden på den ene side og arbejdstidens længde på den anden side, end det er tilfældet for tilfredshedsindikatorerne.
- Mænd og kvinder i familier, hvor kvinden arbejder nedsat tid og manden arbejder almindelig fuldtid (familietype 1), finder arbejdsliv og hverdagen mindre stressende end referencefamilierne.
- Det samme gælder mænd i andre familietyper, der arbejder almindelig fuldtid (familietype 2 og 3), samt andre kvinder, der arbejder nedsat tid (familietype 4). Deres stressniveau er lavere end referencefamiliernes.
- Kvinder, der arbejder mere end fuldtid, er generelt mere stressede, både hvad angår arbejdsliv og det at få hverdagen til at hænge sammen (familietype 3 og 6).
- Og mænd, der arbejder mere end fuldtid, er generelt mere stressede end referencefamilierne (familietype 4, 5 og 6). Specielt hvis deres partner også arbejder mere end fuldtid (familietype 6).

Ændret arbejdstid

- For mænd findes kun små forskelle i forhold til referencefamilierne. Dog er der lidt flere af mændene i de familier, hvor begge arbejder mere end fuldtid, der gerne vil arbejde færre timer (familietype 6).
- For kvinder finder vi, at kvinder på deltid (familietype 1 og 4) gerne vil arbejde mere (og færre vil arbejde mindre), mens kvinder på fuldtid eller mere end fuldtid (familietype 2, 3 og 5) gerne vil arbejde mindre (og færre vil arbejde mere).

- Undtagelsen er kvinderne i familietype 6, hvor både kvinden og manden arbejder mere end fuldtid. Disse kvinder ønsker ikke at ændre deres arbejdstider.

Udefrakommende faktorer

- Generelt er der kun meget små forskelle for kvinder og mænd på tværs af familietyperne i forhold til store problemer.
- Kvinder, der arbejder mere end 37 timer om ugen (familietype 3 og 6), oplever lidt flere problemer.
- Selvstændige kvinder oplever lidt færre problemer (familietype 8).
- Mænd på almindelig fuldtid, hvis partnere arbejder nedsat tid eller almindelig fuldtid (familietype 1 og 2), samt selvstændige mænd (familietype 7 og 8) oplever lidt færre problemer.
- Mænd, der arbejder mere end fuldtid (familietype 4, 5 og 6), oplever lidt flere problemer.

Lavindkomstfamilier

Tilfredshed

- Der er ikke forskel på lavindkomstfamiliernes tilfredshed med de forskellige parametre og referencefamiliernes tilfredshed. Eneste undtagelse er, at mændene i lavindkomstfamilierne er signifikant mere tilfredse med balancen mellem familie- og arbejdsliv.

Stress

- Lavindkomstfamilierne har mindre oplevelse af stress end referencefamilierne i forhold til både arbejdsliv og det at få hverdagen til at hænge sammen. Dette gælder både kvinder og mænd.
- Der er færre konflikter over mændenes arbejdstider i denne gruppe.

Ændret arbejdstid

- Der er markant flere i denne gruppe, der ønsker at arbejde flere timer, og færre, der ønsker at arbejde færre timer, sammenlignet med referencefamilierne. Dette gælder både kvinder og mænd i lavindkomstfamilierne.

Udefrakommende faktorer

- Der er kun meget få forskelle i forhold til referencefamilierne.
- Kvinderne har lidt færre problemer med butikernes åbningstider.
- Mændene har lidt færre problemer med lægens åbningstid, mens de har lidt flere problemer med daginstitutionernes åbningstider om morgenen.

Uddannelsesgrupper

Tilfredshed

- Ufaglærte kvinder og kvinder med erhvervsfaglig uddannelse er generelt mere tilfredse.
- Det samme gælder til en vis grad mænd med erhvervsfaglig uddannelse.
- Kvinder med lange videregående uddannelser er mindre tilfredse med balancen mellem familie- og arbejdsliv.
- Mænd med mellemlange og lange videregående uddannelser er mindre tilfredse med balancen end referencefamilierne.

Stress

- Kvinder og mænd, der er uaglærte eller har erhvervsfaglige uddannelser, er generelt mindre stressede, og der er færre konflikter i familien over deres arbejdstider.
- Kvinder og mænd, der har mellemlange eller lange videregående uddannelser, er generelt mere stressede, og der er flere konflikter i familien over deres arbejdstider.

- Der er ikke forskel på stressniveauet for kvinder og mænd med korte videregående uddannelser og for referencefamilierne.

Ændret arbejdstid

- Her er der nærmest ingen forskel på tværs af uddannelsesgrupperne.
- Eneste undtagelse er kvinder med lange videregående uddannelser, hvor flere ønsker at gå ned i tid, mens færre ønsker at arbejde det samme antal timer som nu.

Udefrakommende faktorer

- Der er ikke store forskelle på tværs af uddannelsesgrupperne i forhold til at have store problemer med de udefrakommende faktorer.
- Kvinder og mænd med erhvervsfaglige uddannelser har lidt færre problemer – specielt mændene.
- Omvendt har kvinder og mænd med lange videregående uddannelser generelt flere problemer.

FAMILIETYPERNES BALANCEPROBLEMER – TABELLER

Tabel 3.10
Tilfredshed¹ opdelt efter familietype (gennemsnit).

	F1	F2	F3	F4	F5	F6	F7	F8	Lav	Alle
Kvinder										
Tilfredshed med familieliv	5,23	5,24	5,03 -	5,22	5,18	5,05 -	5,18	5,28	5,26	5,18
Tilfredshed med arbejdsliv	4,72 -	4,80	4,83	4,89	4,67 -	4,93	4,95	5,43 +	4,86	4,85
Tilfredshed med balance	4,95	4,80	4,62 -	5,06 +	4,73 -	4,70 -	5,00 +	5,03	4,94	4,87
Lykke	5,00	4,99	4,95	5,10 +	4,99	4,91 -	5,06	5,05	5,06	5,02
Mænd										
Tilfredshed med familieliv	5,22	5,28	5,31	5,22	5,24	5,13 -	5,24	5,28	5,27	5,23
Tilfredshed med arbejdsliv	4,94	4,80 -	4,78 -	5,02	4,97	4,91	5,38 +	5,40 +	4,93	4,98
Tilfredshed med balance	4,98 +	4,93 +	5,03 +	4,77	4,69 -	4,62 -	4,90	4,91	4,94 +	4,83
Lykke	4,99	4,99	4,96	4,97	5,01	4,88 -	5,05	5,16 +	4,99	4,98

Note: Signifikante forskelle mellem familietypen og referencefamilierne (alle) er markeret ved '+' for en positiv afvigelse og '-' for en negativ afvigelse.

Definitionen af familietyperne:

- F1. Kvinde på nedsat tid og mand på almindelig fuldtid.
- F2. Kvinde på almindelig fuldtid og mand på almindelig fuldtid.
- F3. Kvinde på mere end fuldtid og mand på almindelig fuldtid.
- F4. Kvinde på nedsat tid og mand på mere end fuldtid.

- F5. Kvinde på fuldtid og mand på mere end fuldtid.
- F6. Kvinde på mere end fuldtid og mand på mere end fuldtid.
- F7. Lønmodtager kvinde og selvstændig mand.
- F8. Selvstændig kvinde og selvstændig mand.

1. Tilfredsheden er målt på en skala fra 1 til 6.

Tabel 3.11Stressindikatorer¹ opdelt efter familietype. Procent.

	F1	F2	F3	F4	F5	F6	F7	F8	Lav	Alle
Kvinde										
Stressende familieliv	24	26	27	25	29	24	22	26	22	25
Stressende arbejdsliv	47	51	68 +	46 -	54	64 +	50	40 -	44 -	51
Stressende at få hverdagen til at hænge sammen	37 -	47	55 +	40	47	52 +	39	34	32 -	44
Månedlig konflikt over arbejdstid	14 -	13 -	28 +	13 -	20	28 +	14	19	15	18
Mand										
Stressende familieliv	21	25	16 -	21	23	22	20	22	22	22
Stressende arbejdsliv	33 -	39 -	34 -	55 +	56 +	62 +	53	47	33 -	48
Stressende at få hverdagen til at hænge sammen	31 -	36	34	41	42	46 +	33	36	32 -	39
Månedlig konflikt over arbejdstid	11 -	18 -	14 -	27 +	27	33 +	33 +	26	14 -	24

Note: For definition af familietyper, se noten til tabel 3.10.

1. Stress er her målt som den andel, der har svaret, at de mener, at deres familieliv, arbejdsliv eller det at få hverdagen til at hænge sammen 'i høj grad' eller 'i nogen grad' er stressende.

Tabel 3.12

Ønske om ændret arbejdstid¹ opdelt efter familietype. Andel i procent.

	F1	F2	F3	F4	F5	F6	F7	F8	Lav	Alle
Kvinde										
Vil gerne arbejde flere timer	9 +	2 -	1 -	6 +	0 -	1 -	5	2	11 +	4
Vil gerne arbejde færre timer	18 -	41 +	44 +	21 -	44 +	35	34	19 -	20 -	31
Vil arbejde det samme antal timer	73 +	57 -	53 -	72 +	56 -	64	60	79 +	68	65
Mand										
Vil gerne arbejde flere timer	2 -	5	7	4	3 -	3	5	7	9 +	4
Vil gerne arbejde færre timer	16	17	13	18	17	23 +	22	22	13 -	18
Vil arbejde det samme antal timer	82 +	77	80	79	80	74	74	69	78	78

Note: For definition af familietyper, se noten til tabel 3.10.

1. Ønsker til ændret arbejdstid er her målt som den andel, der har svaret "ja" til, at de gerne vil arbejde flere/ færre timer og dermed tjene mere/mindre.

Tabel 3.13

Betydning af udefrakommende faktorer opdelt efter familietype, kvinder. Procent.

	F1	F2	F3	F4	F5	F6	F7	F8	Lav	Alle
Stort problem (svarkategori 1)										
Daginstitutionernes åbningstid om morgenen ¹	2	3	4	2	2	2	3	2	2	2
Daginstitutionernes åbningstid om eftermiddagen ¹	2 -	4	7	3	4	5	5	8	4	4
Åbningstid butikker	1 -	2	2	2	2	6 +	5	2	2	3
Offentlig transport	5	5	8 +	3	2	3	1 -	0 -	6	4
Åbningstid lægen	6	7	11	6 -	11	14 +	10	7	7	9
Åbningstid offentlige kontorer	7	6	11	6	8	10	4 -	7	9	7
Problem (svarkategori 1, 2 og 3)										
Daginstitutionernes åbningstid om morgenen ¹	7	11	11	8	9	8	8	8	9	9
Daginstitutionernes åbningstid om eftermiddagen ¹	17	20	21	20	21	24	21	20	19	20
Åbningstid butikker	6 -	7 -	12	11	12	22 +	11	10	8 -	11
Offentlig transport	15 +	11	16	11	8 -	12	6 -	2 -	14	11
Åbningstid lægen	30 -	34	49 +	29 -	43 +	42 +	32	24 -	33	35
Åbningstid offentlige kontorer	25 -	29	41 +	25 -	30	40 +	26	16 -	30	30

Note: For definition af familietyper, se noten til tabel 3.10.

1. Tallene i forhold til daginstitutionernes åbne- og lukketider er kun beregnet i forhold til de familier, der bruger institutionerne.

Tabel 3.14

Betydning af udefrakommende faktorer opdelt efter familietype, mænd. Procent.

	F1	F2	F3	F4	F5	F6	F7	F8	Lav	Alle
Stort problem (svarkategori 1)										
Daginstitutionernes åbningstid om morgenen ¹	2	2	3	3	3	2	1 -	2	2	2
Daginstitutionernes åbningstid om eftermiddagen ¹	3	2 -	4	6	5	8 +	3	12	5	5
Åbningstid butikker	1 -	1	0 -	3	3	3	3	2	4	2
Offentlig transport	1 -	3	4	3	3	2	0 -	0 -	3	2
Åbningstid lægen	5	5	4	6	8	8	5	7	6	6
Åbningstid offentlige kontorer	8	5	2 -	7	5	7	6	10	5	6
Problem (svarkategori 1, 2 og 3)										
Daginstitutionernes åbningstid om morgenen ¹	12	16	20	16	17	17	8 -	8 -	22 +	15
Daginstitutionernes åbningstid om eftermiddagen ¹	17 -	20 -	26	29 +	30 +	29	20	18	26	25
Åbningstid butikker	9 -	8 -	15	15	19 +	15	15	9	12	14
Offentlig transport	7 -	12	16 +	10	11	8	4 -	3 -	8	9
Åbningstid lægen	27	36	35	32	36	38 +	22 -	21 -	26 -	32
Åbningstid offentlige kontorer	30	34	28	33	31	35	31	31	30	32

Note: For definition af familietyper, se noten til tabel 3.10.

1. Tallene i forhold til daginstitutionernes åbne- og lukketider er kun beregnet i forhold til de familier, der bruger institutionerne.

Tabeller for uddannelsesniveau

Tabel 3.15
Tilfredshed¹ opdelt efter uddannelsesniveau (gennemsnit).

	Kvinder					Mænd				
	Ufaglært	Erhverv	KVU	MVU	LVU	Ufaglært	Erhverv	KVU	MVU	LVU
Tilfredshed med familieliv	5,28 +	5,24 +	4,92 -	5,13	5,12	5,22	5,24	5,25	5,25	5,18
Tilfredshed med arbejdsliv	4,96 +	4,91	4,73	4,79	4,76	4,97	5,02	4,87	4,93	5,02
Tilfredshed med balance	4,97 +	4,99 +	4,76	4,81	4,64 -	4,90	4,92 +	4,74	4,74 -	4,67 -
Lykke	5,11 +	5,08 +	4,94	4,94 -	4,94 -	5,01	5,03 +	4,96	4,95	4,88 -

Note: Signifikante forskelle mellem uddannelsesgrupperne og referencefamilierne (alle) er markeret ved '+' for en positiv afvigelse og '-' for en negativ afvigelse.

Definitionen af uddannelsesniveau:
Ufaglært: Uden kompetencegivende uddannelse
Erhverv: Erhvervsfaglig uddannelse
KVU: Kort videregående uddannelse
MVU: Mellemlang videregående uddannelse
LVU: Lang videregående uddannelse

1. Tilfredsheden er målt på en skala fra 1 til 6.

Tabel 3.16Stressindikatorer¹ opdelt efter uddannelsesniveau. Procent.

	Kvinder					Mænd				
	Ufaglært	Erhverv	KVU	MVU	LVU	Ufaglært	Erhverv	KVU	MVU	LVU
Stressende familieliv	28	24	27	24	25	20	20	23	24	25
Stressende arbejdsliv	45 -	47 -	58	56 +	59 +	42 -	44 -	54	52	59 +
Stressende at få hverdagen til at hænge sammen	40	38 -	50	45	55 +	31 -	34 -	39	43 +	54 +
Månedlig konflikt over arbejdstid	12 -	13 -	22	20	28 +	17 -	19 -	27	29 +	35 +

Note: For definition af uddannelsesniveau, se noten til tabel 3.15.

1. Stress er her målt som den andel, der har svaret, at de mener, at deres familieliv, arbejdsliv eller det at få hverdagen til at hænge sammen 'i høj grad' eller 'i nogen grad' er stressende.

Tabel 3.17

Ønske om ændret arbejdstid¹ opdelt efter uddannelsesniveau. Andel i procent.

	Kvinder					Mænd				
	Ufaglært	Erhverv	KVU	MVU	LVU	Ufaglært	Erhverv	KVU	MVU	LVU
Vil gerne arbejde flere timer	5	3	3	4	4	6	3	4	3	6
Vil gerne arbejde færre timer	29	32	32	29	36 +	17	19	16	16	17
Vil arbejde det samme antal timer	66	65	65	66	59 -	76	77	80	80	77

Note: For definition af uddannelsesniveau, se noten til tabel 3.15.

1. Ønsker til ændret arbejdstid er her målt som den andel, der har svaret "ja" til, at de gerne vil arbejde flere/ færre timer og dermed tjene mere/mindre.

Tabel 3.18

Betydning af udefrakommende faktorer opdelt efter uddannelsesniveau. Procent.

	Kvinder					Mænd				
	Ufaglært	Erhverv	KVU	MVU	LVU	Ufaglært	Erhverv	KVU	MVU	LVU
Stort problem (svarkategori 1)										
Daginstitutionernes åbningstid om morgenen ¹	3	2	2	3	1 -	3	3	2	1 -	2
Daginstitutionernes åbningstid om eftermiddagen ¹	5	4	6	3	3	6	4	4	2 -	6
Åbningstid butikker	5 +	2	3	2	3	3	2	2	2	3
Offentlig transport	3	4	3	4	5	3	2	4	2	3
Åbningstid lægen	10	9	7	7 -	11	7	5	3 -	7	6
Åbningstid offentlige kontorer	8	8	10	6	6	7	6	3 -	9 +	6
Problem (svarkategori 1, 2 og 3)										
Daginstitutionernes åbningstid om morgenen ¹	10	8	13	10	3 -	20 +	16	10 -	10 -	12
Daginstitutionernes åbningstid om eftermiddagen ¹	20	17 -	28 +	23	21	22	22 -	29	22	30
Åbningstid butikker	12	9 -	13	9 -	21 +	14	11 -	10	16	22
Offentlig transport	9	10	10	10	16 +	8	7 -	11	9	16
Åbningstid lægen	34	33	36	35	45 +	29	28 -	31	40 +	37
Åbningstid offentlige kontorer	28	27	31	31	36 +	34	30	32	34	33

Note: For definition af uddannelsesniveau, se noten til tabel 3.15.

1. Tallene i forhold til daginstitutionernes åbne- og lukketider er kun beregnet i forhold til de familier, der bruger institutionerne.

BETYDNINGEN AF FORSKELLIGE BAGGRUNDSFAKTORER FOR BALANCEN MELLEM FAMILIE- OG ARBEJDSLIV

I de foregående kapitler har vi beskrevet, hvordan børnefamilierne ser ud, og hvilke balanceproblemer de har. I dette kapitel går vi videre med en analyse af, hvilken betydning de forskellige baggrunds faktorer har for den enkeltes balance mellem familie- og arbejdsliv. Der anvendes to forskellige indikatorer for balancen i kapitlet – dels tilfredsheden med balancen mellem familie- og arbejdsliv (afsnit 4.1), dels hvor stressende det er at få hverdagen til at hænge sammen (afsnit 4.2). Disse to indikatorer udtrykker balanceproblematikken på to forskellige niveauer: hvor tilfredsheden med balancen udtrykker den overordnede indstilling til, hvordan man har indrettet sit familie- og arbejdsliv, udtrykker den daglige oplevelse af stress snarere, hvordan det fungerer i praksis. Vi mener derfor, at indikatorerne supplerer hinanden. Analyserne i dette kapitel er foretaget for referencefamilierne. Parallelle analyser for børnefamilier opdelt efter hhv. familietyper, lavindkomst og uddannelsesgrupper findes i appendiks B.

I kapitlet finder vi følgende resultater:

- Der er mange ligheder mellem analyserne af de to balanceindikatorer, men også mange forskelle. Dette afspejler, at de udtrykker balancen på to forskellige niveauer – dels det overordnede (tilfredshe-

den med balancen), og dels det mere jordnære (hvor stressende det er at få hverdagen til at hænge sammen).

- Hvor mange børn, familien har, og alderen på det yngste barn har kun mindre betydning for tilfredshed og stress. Endvidere har pasningsordningen ingen betydning.
- Jo mere husarbejde, personen laver, jo mere stressede og mindre tilfredse er kvinder, og jo mindre stressede er mænd. Til gengæld gør mere husarbejde mænd mere tilfredse med balancen mellem familie- og arbejdsliv.
- Hvis familien har et netværk, der altid kan træde til i forbindelse med akutte børnepasningsproblemer, er den mindre stresset og mere tilfreds. Derimod synes hjælp til rengøring og til at hente børn om eftermiddagen ikke at have en betydning.
- Kvinder, der har en fritidsaktivitet, og mænd, der holder længere ferie sammen med familien, er mere tilfredse med balancen. Disse faktorer betyder dog ikke noget for den daglige stress.
- Jo længere arbejdstid, jo mere stress og jo mindre tilfreds med balancen mellem familie- og arbejdsliv. Også mandens transporttid til og fra arbejde har negativ betydning for begge partnere.
- Sektor (offentlig vs. privat) har nærmest ingen betydning.
- Skæve arbejdstider påvirker familien, både gennem mere stress og gennem mindre tilfredshed, dog ikke i voldsomt omfang.
- Hvorvidt mændene har mulighed for at variere arbejdstiden fra dag til dag påvirker tilfredsheden med balancen positivt. Hvis arbejdsgiveren har samme mulighed, påvirkes tilfredsheden med balancen negativt – men ikke stressniveauet.
- Hjemmearbejde – specielt kvinders – øger tilfredsheden og mindsker stressniveauet.
- At have været fraværende fra arbejdet pga. syge børn påvirker ikke tilfredsheden med balancen. Til gengæld gør det familiernes hverdag mere stressende.
- Højere uddannelsesniveau er forbundet med mindre tilfredshed og mere stress for mænd, mens der ikke er helt samme entydige sammenhæng for kvinder.
- Kvinder i lavindkomstfamilier er mindre stressede i hverdagen.
- Specielt problemer med daginstitutionernes lukketider om eftermiddagen og med butikkernes åbningstider hænger sammen med en

mere stressende hverdag og med en mindre grad af tilfredshed med balancen for familierne.

TILFREDSHED MED BALANCEN MELLEM FAMILIE- OG ARBEJDSLIV

Som beskrevet i foregående kapitel, er interviewpersonerne i undersøgelsen blevet spurgt om, hvor tilfredse de er med balancen mellem deres familie- og arbejdsliv på en skala fra 1 til 6. I dette afsnit analyserer vi, hvilke baggrunds faktorer der har størst statistisk betydning for denne tilfredshed. For simplificeringens skyld opdeles tilfredsheden med balancen i to grupper, således at personer, der har svaret 1-4, placeres i kategorien ”lav tilfredshed”, mens personer, der har svaret 5-6, placeres i kategorien ”høj tilfredshed”. Når skalaen ikke deles lige over, skyldes det som nævnt i kapitel 3, at kun meget få personer bruger skalaens nedre ende.

Resultatet af analysen for hhv. kvinderne og mændene i parrene findes i tabel 4.1. De første to kolonner for hhv. kvinder og mænd angiver gennemsnittene af de inkluderede baggrunds faktorer for den gruppe, der har lav tilfredshed, og for den gruppe, der har høj tilfredshed. Vi kan således sammenligne kvinder med lav tilfredshed (1. kolonne) med kvinder med høj tilfredshed (2. kolonne) og heraf se, at kvinder, der er meget tilfredse med balancen mellem familie- og arbejdsliv, i gennemsnit er lidt ældre end de kvinder, der er mindre tilfredse med balancen (37,24 år mod 36,50 år). Meget tilfredse kvinder har endvidere lidt færre børn i alderen 0-10 år (1,63 barn mod 1,70 barn), lidt flere børn mellem 11-17 år (0,45 barn mod 0,35 barn), og sådan kan man fortsætte ned gennem alle baggrunds faktorerne.

Ved hjælp af en multivariat logistisk regressionsmodel har vi analyseret, hvilke af baggrunds faktorerne der har signifikant betydning for tilfredsheden med balancen *alt andet lige*. Alt andet lige betyder i denne forbindelse, at betydningen af en enkelt faktor beregnes, givet alle de andre faktorer i analysen. Analysen tager således højde for, at mange af faktorerne samvarierer.¹¹ I den 3. kolonne for hhv. kvinder og mænd i tabel 4.1 er resultatet af denne multivariate analyse angivet ved plusser og

11. En høj grad af samvariation mellem faktorer kan dog betyde, at estimaterne bliver mindre præcise.

minusser, der viser, hvorvidt en faktor ifølge regressionsanalysen har positiv signifikant betydning for tilfredsheden (+) eller negativ signifikant betydning for tilfredsheden (-).¹² Når der hverken står ”+” eller ”-”, betyder det, at faktoren ikke har signifikant betydning for tilfredsheden med balancen. I det efterfølgende omtaler vi således mest de signifikante effekter, altså effekten af de baggrundsfaktorer, hvor der er angivet et ”+” eller et ”-”.

Fortolkningen af de signifikante effekter afhænger af, hvilken type variabel der er tale om. For de kontinuære faktorer skal signifikansen fortolkes i forhold til at øge tallets størrelse. For yngste barns alder finder vi således en positiv effekt for kvinder, men ikke for mænd. Det betyder, at jo ældre det yngste barn er, jo mere sandsynligt er det, at kvinder er meget tilfredse med balancen mellem familie- og arbejdsliv, mens det yngste barns alder ikke har nogen betydning for mændenes sandsynlighed for at være tilfredse med balancen. For kategorivariablene skal signifikansen derimod fortolkes i forhold til den udeladte referencekategori. Fx finder vi, at kvinder, der har en fritidsaktivitet, som de regelmæssigt går til, har en større sandsynlighed for at være tilfredse med balancen end kvinder, der ikke har en fritidsaktivitet. For nogle kategorivariabler er der flere kategorier inden for samme faktor. Her skal alle kategorierne fortolkes i forhold til den udeladte referencekategori, som fx for uddannelse er ’ufaglærte’. Vi finder altså, at mænd med hhv. korte, mellemlange og lange videregående uddannelser alle har lavere sandsynlighed for at være tilfredse med balancen sammenlignet med ufglærte, mens der ikke er forskel på sandsynligheden for, at mænd med erhvervsfaglige uddannelser og ufglærte mænd er tilfredse med balancen.

De faktorer, der er inkluderet i analysen, er alle faktorer, der kunne tænkes at have en betydning for balancen mellem familie- og arbejdsliv. Andre faktorer kunne også være relevante. Vi er dog dels bundet af de faktorer, som er tilgængelige i datamaterialet, men også af at estimerernes præcision mindskes, hvis vi inkluderer for mange faktorer. Derudover skal det bemærkes, at det kan være lige så interessant at se på, hvilke faktorer der *ikke* har betydning, som på hvilke faktorer der har betydning, idet dette kan afkræfte/bekræfte forskellige forestillinger om sammenhængene.

12. Grænsen for signifikans er sat til 10 pct.

Familiefaktorer

Vi finder, at alder – hverken for kvinder eller for mænd – har betydning for balancen mellem familie- og arbejdsliv. Det vil altså sige, at selvom kvinder, der er meget tilfredse med balancen mellem familie- og arbejdsliv, er lidt ældre i gennemsnit end kvinder, der er mindre tilfredse med balancen, er det altså ikke noget, der har selvstændig betydning – sandsynligvis fordi alder er korreleret med andre faktorer, der har større betydning, fx yngste barns alder, der i tabel 4.1 ses at have en positiv effekt på kvinders tilfredshed.

Heller ikke antallet af børn har betydning for hverken kvinders eller mænds tilfredshed med balancen, hvad enten det er børn op til 10 år eller over 10 år. Der er altså ikke noget, der umiddelbart tyder på, at det er sværere at få hverdagen til at hænge sammen, jo flere børn man har. Til gengæld betyder yngste barns alder som nævnt noget for kvinder, men ikke for mænd. Jo ældre, det yngste barn er, jo højere sandsynlighed har kvinder for at være tilfredse med balancen. Dette afspejler naturligvis, at mindre børn er mere tidskrævende end ældre børn – de kræver mere opsyn og mere tilstedeværelse.

Hvordan det yngste barn bliver passet har ikke betydning for tilfredsheden med balancen, hverken for kvinder eller for mænd. Kategorierne ”dagpleje”, ”vuggestue”, ”børnehave” og ”SFO/fritidshjem” skal alle ses i forhold til ikke at have barnet i institution, som her er den udeladte kategori. Forældre til børn i daginstitution har i modsætning til andre forældre en åbningstid og en lukketid at forholde sig til, og man kunne derfor forvente, at de ville være mindre tilfredse med balancen mellem deres familie- og arbejdsliv end andre forældre, men det finder vi altså ikke er tilfældet.

Husarbejde

Husarbejdet er et arbejde, der skal udføres på lige fod med det betalte arbejde, selvom der selvfølgelig er en række forskelle. Den umiddelbare forventning er derfor, at mere husarbejde giver en større belastning i forhold til at få hverdagen til at hænge sammen. Analysen understøtter denne hypotese for kvinder, men ikke for mænd. Jo mindre husarbejde kvinderne laver, jo større er således sandsynligheden for, at de er tilfredse med balancen mellem deres familie- og arbejdsliv. Men jo mere husarbejde mændene laver, jo større er sandsynligheden for, at de er tilfredse med balancen. En forklaring på denne forskel kan være, at husarbejde er

noget, kvinder gør, fordi de bør, mens husarbejde for mænd mere er noget de gør, hvis de har tid. Til gengæld har partnerens husarbejde ikke betydning for kvinders eller mænds tilfredshed med balancen.

Vi har inkluderet to variable for, om kvinder og mænd har et netværk, som kan aflaste i tilfælde af akutte børnepasningsproblemer. Den ene variabel er for dem, der har et netværk – bestående af bedste-forældre eller andre – som de *altid* kan regne med, og den anden er en variabel for, om man *slet ikke* har noget netværk. Den udeladte kategori er derfor dem, der kun en gang imellem har et netværk, de kan trække på i forbindelse med akutte børnepasningsproblemer. Analysen viser, at det altid at have et netværk har positiv betydning for både kvinders og mænds tilfredshed. Begge har således en højere sandsynlighed for at være tilfredse med balancen, hvis familien altid har et netværk. Dette afspejler, at det er vigtigt for familierne at have nogle muligheder for at få hjælp i akutte situationer – som fx ved børnenes sygdom eller ekstra arbejdsopgaver. Derimod findes der ingen forskel på slet ikke at have et netværk og kun engang imellem at have et netværk, der kan træde til (den udeladte kategori).

Hvorvidt familien får hjælp til rengøring eller til at hente børn om eftermiddagen – hvad enten det er betalt eller ubetalt – har ikke betydning for hverken kvinders eller mænds tilfredshed med balancen. Selvom der er flere blandt de kvinder og mænd, der ikke er så tilfredse med balancen, der får hjælp, har det altså ikke signifikant betydning for sandsynligheden for at være meget tilfreds.

Hvorvidt kvinden og manden har en fritidsaktivitet er ligeledes inkluderet i analysen. Man kunne forvente, at det at have en fritidsaktivitet er et udtryk for overskud og dermed bedre balance mellem familie- og arbejdsliv. Vi finder da også, at kvinder med en fritidsaktivitet har en større sandsynlighed for at være tilfredse med balancen end kvinder, der ikke har en fritidsaktivitet. Derimod finder vi ikke, at det har nogen betydning for mænd, ligesom partnerens eventuelle fritidsaktivitet heller ikke har betydning.

Som den sidste af de faktorer, der knytter sig til familielivet, er familiens ferie sammen i løbet af det sidste år inkluderet. For familier, der har travlt i hverdagen, kan ferierne dels være der, hvor man sammen lader op, dels være en kompensation for den travle hverdag. Vi finder, at mænd har større sandsynlighed for at være tilfredse med balancen mel-

lem deres familie- og arbejdsliv, jo mere ferie de har holdt sammen med familien, mens feriens længde ikke har samme betydning for kvinderne.

Arbejdspladsfaktorer

Går vi til parrets arbejdsforhold, finder vi en tydelig sammenhæng mellem egen arbejdstid og sandsynligheden for ikke at være tilfreds med balancen mellem familie- og arbejdsliv. For både kvinder og mænd gælder det således, at jo mere de arbejder, jo lavere er sandsynligheden for, at de er tilfredse med balancen. Dette er naturligvis ikke overraskende, idet længere arbejdstid alt andet lige betyder længere tid væk fra hjemmet, således at det bliver potentielt sværere at få familieliv og arbejdsliv til at hænge sammen. Mere overraskende finder vi, at partnerens arbejdstid ikke har nogen betydning for hverken kvinders eller mænds balance. Man kunne ellers forvente, at det ville have negativ indflydelse for den enkeltes balance, jo mere tid partneren bruger på sit arbejde.

Hvorvidt man har ansvaret for at lede og tilrettelægge andres arbejde, dvs. at man har underordnede eller ansatte, er teamleder, projektleder eller lignende, har ingen betydning for hverken kvinders eller mænds balance, hvilket afspejler, at gruppen med ledelsesansvar er en meget heterogen gruppe. Til gengæld finder vi, at transporttid til arbejdet har en negativ betydning for både kvinder og mænd. Jo længere man har til arbejdet, jo sværere er det at komme hurtigt hjem, hvis det er krævet, og jo mere afhængig er man alt andet lige af offentlige transportmidler. Det negative resultat er derfor forventet. Derudover finder vi, at kvinders tilfredshed med balancen afhænger negativt af deres partners transporttid. Jo længere manden har på arbejde, jo mindre er sandsynligheden for, at kvinden er meget tilfreds med balancen mellem familie- og arbejdsliv. Den omvendte relation er dog ikke signifikant.

Sektor har generelt ikke stor betydning for hverken kvinders eller mænds tilfredshed med balancen mellem familie- og arbejdsliv. Dog finder vi, at kvinder, hvis partnere er offentligt ansatte, har lavere sandsynlighed for at være tilfredse med balancen. Til gengæld har arbejdstidens placering betydning for mænds sandsynlighed for at være tilfredse med balancen (men ikke for kvinders). Mændene har således større sandsynlighed for at være tilfredse med balancen, hvis deres partnere arbejder fast dagtid, mens de har mindre sandsynlighed for at være tilfredse med balancen, hvis de selv arbejder regelmæssigt i weekenden.

Fleksibilitet

En anden vigtig faktor for sandsynligheden for at være tilfreds med balancen er fleksibiliteten i arbejdstiden. For både kvinder og mænd gælder det, at det at have mulighed for med dags varsel at ændre arbejdstiden med op til 2 timer betyder en højere sandsynlighed for at være tilfreds med balancen. For kvinderne har arbejdsgiverens parallelle mulighed ingen signifikant betydning, mens mændene har signifikant lavere sandsynlighed for at være tilfredse med balancen, hvis deres arbejdsgivere har mulighed for at ændre arbejdstiden med op til 2 timer med dags varsel. Derudover finder vi, at kvinders sandsynlighed for at være tilfredse med balancen afhænger negativt af deres partners egen fleksibilitet. Dette skyldes måske, at mændene nogle gange bruger fleksibiliteten til at arbejde længere tid.

Vi forventer, at det at have mulighed for at arbejde hjemme gør det lettere at få hverdagen til at hænge sammen, dels fordi man sparer transporttiden de dage, hvor man arbejder hjemme, og dels fordi man har mulighed for at være tættere på børnene, mens man arbejder. Betydningen af hjemmearbejde er målt ved to faktorer – dels muligheden for at arbejde hjemme, og dels hvor mange timer om ugen man i gennemsnit arbejder hjemme. Vi finder for både kvinder og mænd, at det at have mulighed for at arbejde hjemme ikke har nogen signifikant betydning for tilfredsheden med balancen mellem familie- og arbejdsliv. Derimod har antallet af timer, der arbejdes hjemme, positiv betydning. For både kvinder og mænd gælder det altså, at jo flere arbejdstimer, der lægges i hjemmet, jo større er sandsynligheden for at være tilfreds med balancen.

For kvinderne har partnerens hjemmearbejde ikke betydning for tilfredsheden med balancen. Men for mændene findes det blandede resultat, at deres partners mulighed for at arbejde hjemme påvirker tilfredsheden med balancen negativt, mens antallet af partnerens hjemmearbejdstimer påvirker tilfredsheden positivt. Det første af disse resultater skyldes sandsynligvis sammenhængen mellem typen af kvindens job og hendes mulighed for at arbejde hjemme, mens det andet kan fortolkes som en spill-over effekt, således at hendes hjemmearbejde også får hans hverdag til at hænge bedre sammen.

Der er i analysen medtaget to faktorer i forbindelse med børns sygdom. Dels hvorvidt hverken manden eller kvinden har været fraværende fra arbejdet i løbet af det forløbne år i forbindelse med børns sygdom, dels hvor mange dage de hver især har været fraværende, hvis de

har været hjemme med syge børn. Ingen af disse faktorer finder vi dog har betydning for tilfredsheden med balancen mellem familie- og arbejdsliv. Selvom syge børn naturligvis er en belastning for enhver familie, er det altså ikke noget, der bliver fanget af denne analyse, måske pga. den måde spørgsmålet er formuleret på (vi ved fx ikke, hvor mange dage børnene har været syge i løbet af året, men er blevet passet af andre end forældrene).

Uddannelse

Med hensyn til uddannelse finder vi, at mænd med en videregående uddannelse – hvad enten den er kort, mellemlang eller lang – har en lavere sandsynlighed for at være tilfredse med balancen end ufaglærte mænd. Til gengæld er der ikke nogen forskel på tilfredsheden med balancen for erhvervsfagligt uddannede mænd sammenlignet med ufaglærte mænd. For kvinder finder vi ligeledes, at kvinder med korte eller lange videregående uddannelser har en lavere sandsynlighed for at være tilfredse med balancen mellem familie- og arbejdsliv end ufaglærte kvinder, mens der ikke er nogen forskel på tilfredsheden med balancen for erhvervsfagligt uddannede kvinder og ufaglærte kvinder. Endvidere er der for kvindernes vedkommende ikke nogen signifikant betydning af at have en mellemlang videregående uddannelse sammenlignet med at være ufaglært. Overordnet er der altså en tydelig sammenhæng mellem uddannelsesniveau og sandsynligheden for at være tilfreds med balancen mellem familie- og arbejdsliv. Sammenhængen er stærkere for mænd end for kvinder.

Det har ikke nogen betydning for tilfredsheden med balancen – hverken for kvinderne eller for mændene – hvis familien tilhører de 10 pct. af familierne, der har de laveste indkomster. Det tyder altså ikke på, at disse familier, der potentielt er mere økonomisk sårbare end andre familier, hverken er mere eller mindre tilfredse med balancen mellem deres familie- og arbejdsliv.

Udefrakommende faktorer

De sidste faktorer, der er inkluderet i analysen, er de udefrakommende faktorer, der også blev beskrevet i kapitel 3. Her finder vi, at kvinder og mænd, der engang imellem oplever daginstitutionernes lukketider som et problem, har en signifikant lavere sandsynlighed for at være tilfredse med balancen mellem familie- og arbejdsliv. Det samme gælder for kvinder, der indimellem oplever butikkernes og lægens åbningstider som et pro-

blem. De øvrige udefrakommende faktorer findes ikke at have betydning for den overordnede tilfredshed med balancen mellem familie- og arbejdsliv.

Tabel 4.1

Multivariat analyse af tilfredshed med balancen mellem familie- og arbejdsliv.

	Kvinders tilfredshed			Mænds tilfredshed		
	Lav	Høj	Sign.	Lav	Høj	Sign.
Alder	36,50	37,24		39,26	39,13	
Antal børn i alderen 0-10 år	1,70	1,63		1,66	1,65	
Antal børn i alderen 11-17 år	0,35	0,45		0,40	0,43	
Alder på yngste barn	4,10	4,95	+	4,54	4,77	
Dagpleje	20 %	15 %		18 %	16 %	
Vuggestue	12 %	10 %		11 %	10 %	
Børnehave	32 %	28 %		31 %	29 %	
SFO/fritidshjem	27 %	36 %		31 %	34 %	
Kvinders samlede husarbejde på en uge (timer:min)	13:28	12:45	-	13:10	12:52	
Mænds samlede husarbejde på en uge (timer:min)	8:32	8:04		7:50	8:22	+
Altid netværk	52 %	63 %	+	52 %	63 %	+
Aldrig netværk	7 %	5 %		6 %	5 %	
Betalt hjælp til rengøring	19 %	15 %		18 %	15 %	
Ubetalt hjælp til rengøring	3 %	2 %		3 %	2 %	
Betalt hjælp til at hente børn	8 %	4 %		6 %	5 %	
Ubetalt hjælp til at hente børn	39 %	37 %		39 %	37 %	
Kvinder, der har en fritidsaktivitet	36 %	46 %	+	40 %	44 %	
Mænd, der har en fritidsaktivitet	48 %	52 %		48 %	52 %	
Familiens ferie sammen (kvindens svar)	4,92	5,00		4,83	5,04	+
Kvinders arbejdstid	36,84	34,41	-	35,15	35,11	
Mænds arbejdstid	42,58	42,56		44,20	41,91	-
Har underordnede	28 %	25 %		47 %	45 %	
Kvinders transporttid (minutter)	24,81	19,90	-	22,42	20,90	
Mænds transporttid (minutter)	25,86	22,57	-	26,03	22,52	-
Kvinder, der er offentligt ansat	49 %	51 %		50 %	50 %	
Mænd, der er offentligt ansat	24 %	19 %	-	22 %	20 %	
Kvinder, der arbejder fast dagtid	81 %	84 %		80 %	84 %	+
Kvinder, der arbejder regelmæssigt i weekenden	30 %	25 %		28 %	26 %	
Mænd, der arbejder fast dagtid	79 %	81 %		79 %	82 %	
Mænd, der arbejder regelmæssigt i weekenden	32 %	28 %		36 %	26 %	-
Egen fleksibilitet op til 2 timer – kvinder	45 %	51 %	+	50 %	49 %	
Arbejdsgivers fleksibilitet op til 2 timer – kvinder	31 %	33 %		34 %	32 %	
Egen fleksibilitet op til 2 timer – mænd	72 %	69 %	-	67 %	71 %	+
Arbejdsgivers fleksibilitet op til 2 timer – mænd	40 %	39 %		43 %	38 %	-
Mulighed for at arbejde hjemme – kvinder	40 %	35 %		41 %	35 %	-

	Kvinders tilfredshed			Mænds tilfredshed		
	Lav	Høj	Sign.	Lav	Høj	Sign.
Gns. hjemmearbejde (alle kvinder)	2,87	3,24	+	2,72	3,30	+
Mulighed for at arbejde hjemme – mænd	52 %	47 %		52 %	46 %	
Gns. hjemmearbejde (alle mænd)	4,12	3,82		4,05	3,85	+
Andel par, hvor ingen har været fraværende pga. barns sygdom	7 %	12 %		11 %	11 %	
Antal fraværsdage pga. barns sygdom	4,40	3,46		3,21	2,99	
Erhvervsfaglig uddannelse	29 %	38 %		34 %	43 %	
Kort videregående uddannelse	8 %	6 %	-	9 %	8 %	-
Mellemlang videregående uddannelse	30 %	27 %		19 %	15 %	-
Lang videregående uddannelse	19 %	12 %	-	21 %	14 %	-
Lavindkomstfamilie	7 %	10 %		9 %	10 %	
Problem med daginstitutionernes åbningstider om morgenen	12 %	6 %		15 %	12 %	
Problem med daginstitutionernes lukketider om eftermiddagen	29 %	14 %	-	29 %	20 %	-
Problem med butikernes åbningstider	18 %	9 %	-	19 %	12 %	
Problem med afhængighed af offentlige transportmidler	15 %	9 %		13 %	8 %	
Problem med lægens åbningstid	44 %	32 %	-	37 %	30 %	
Problem med offentlige kontorers åbningstid	36 %	28 %		35 %	30 %	
N	639	1.544		627	1.556	
Andel		71 %			71 %	

STRESSENDE AT FÅ HVERDAGEN TIL AT HÆNGE SAMMEN

For at supplere analysen af tilfredsheden med balancen mellem familie- og arbejdsliv, er analysen gentaget i forhold til, hvor stressende det er at få hverdagen til at hænge sammen. Også her analyseres forskellen på to grupper, hvor gruppen med ”høj stress” er defineret som dem, der har svaret ”i høj grad” eller ”i nogen grad” til spørgsmålet om, hvor stressende det er at få hverdagen til at hænge sammen, mens gruppen ”lav stress” er defineret som dem, der har svaret ”i mindre grad” eller ”slet ikke” til samme spørgsmål. Resultatet af denne analyse findes i tabel 4.2. Baggrundsfaktorerne er de samme i de to analyser for at sikre sammenligneligheden.

Idet balanceindikatoren ”stress” er anderledes end balanceindikatoren ”tilfredshed med balancen”, er der naturligvis forskel på resultatet af de to sæt analyser. I det følgende fremhæves derfor forskelle og ligheder mellem de to analyser. Der skal i den forbindelse huskes på, at hvor ”tilfredsheden” er en positiv indikator, er ”stress” en negativ indi-

kator. Hvis resultatet af en faktors betydning skal være den samme på tværs af de to indikatorer, skal fortegnene altså være forskellige.

Som for tilfredshedsindikatoren, har alder ikke nogen betydning for, om hverdagen opleves stressende for hverken kvinder eller mænd. Til gengæld er fordelingen på signifikante faktorer vedrørende antal og alder af børnene lidt forskellig mellem de to analyser. Modsat tilfredshedsindikatoren har yngste barns alder således ikke nogen signifikant betydning for, om kvinder oplever, at hverdagen er stressende. Til gengæld oplever de hverdagen som mere stressende, jo flere børn i alderen 0-10 år de har. De to faktorer er dog kraftigt korrelerede – jo flere børn man har i alderen 0 til 10 år, jo yngre vil det yngste barn typisk være. For mænd finder vi, at jo yngre det yngste barn er, jo større er sandsynligheden for, at hverdagen føles stressende, hvorimod børnenes antal og alder ikke havde nogen betydning for mændenes tilfredshed med balancen. Samlet kan børnenes antal og alder dog ikke siges at have stor betydning hverken for stressniveauet eller for tilfredsheden med balancen.

Hvorvidt det yngste barn bliver passet i daginstitution – og hvilken type institution der i givet fald er tale om – har ingen betydning for, hvorvidt det opleves som stressende at få hverdagen til at hænge bedre sammen, ligesom det heller ikke havde betydning for tilfredsheden med balancen.

Husarbejde

Jo mere husarbejde, kvinden laver, jo mere stressende føler hun, at det er at få hverdagen til at hænge sammen, parallelt til at hun har lavere sandsynlighed for at være tilfreds med balancen mellem familie- og arbejdsliv. Derimod har mandens husarbejde ikke betydning for hans oplevelse af stress. Det, at mere husarbejde øger mandens sandsynlighed for at være tilfreds med balancen mellem familie- og arbejdsliv, gælder altså ikke på det daglige niveau.

Det har en positiv betydning for både kvinders og mænds tilfredshed med balancen altid at have et netværk, der kan træde til i forbindelse med akutte børnepasningsproblemer. Parallelt findes, at mænd har en lavere sandsynlighed for at have en stresset hverdag, hvis de altid har et netværk. Derimod findes ingen effekt for kvinders stressniveau, ligesom det aldrig at have et netværk heller ikke findes at have nogen signifikant betydning for hverken mænds eller kvinders stressniveau. Endvidere findes hverken betalt eller ubetalt hjælp til rengøring eller

børnepasning at have nogen betydning for kvinders og mænds stressniveau, hvilket det heller ikke havde for tilfredshedsindikatoren.

Fritidsinteresser synes ikke at have nogen betydning for hverken kvinders eller mænds oplevelse af stress i hverdagen. For kvinderne er dette en forskel i forhold til deres tilfredshed med balancen mellem familie- og arbejdsliv, hvor det at have en fritidsaktivitet har en positiv betydning. Denne forskel tyder på, at hvor det at have en fritidsaktivitet ikke betyder noget i forhold til det daglige stressniveau, er det noget, der overordnet giver større tilfredshed med balancen mellem familie- og arbejdsliv for kvinder. Til gengæld har familiens ferie sammen ikke nogen betydning for det daglige stressniveau, hverken for kvinder eller for mænd, hvor det havde betydning for mændenes overordnede tilfredshed med balancen.

Arbejdstid

Arbejdstid har samme betydning for stressen i dagligdagen som for den overordnede tilfredshed med balancen mellem familie- og arbejdsliv. For både kvinder og mænd gælder det altså, at jo mere de arbejder, jo større er sandsynligheden for, at de oplever det som stressende at få hverdagen til at hænge sammen. Til gengæld betyder partnerens arbejdstid ikke noget, ligesom det heller ikke betyder noget, om arbejdet indebærer ledelsesansvar.

Modsat tilfredshedsindikatoren betyder kvindernes transporttid til og fra arbejde ikke noget for deres sandsynlighed for at opleve hverdagen som stressende. Til gengæld påvirker mandens transporttid både hendes og hans stressniveau. Jo længere manden har på arbejde, jo mere stresset opleves hverdagen af både mænd og kvinder – ligesom begge partnere også forbinder det med en lavere tilfredshed med balancen mellem familie- og arbejdsliv. En årsag til, at mandens transporttid generelt har større betydning end kvindernes transporttid kan være, at mændenes transporttid generelt er lidt længere end kvindernes. Det er dog ikke, fordi forskellen i dette datamateriale er særlig stor.

Hvilken sektor, kvinden og manden arbejder i, har ingen betydning for deres stressniveau i hverdagen, ligesom det heller ikke havde den store betydning for balancen. Med hensyn til arbejdstidens placering finder vi, at kvinder er mindre stressede i hverdagen, hvis de arbejder fast dagtid, mens mænd er mere stressede, hvis de arbejder regelmæssigt i weekenden. Det interessante er her, at kvindernes faste dagtid ikke havde

betydning for deres egen tilfredshed med balancen mellem familie- og arbejdsliv, men derimod for deres partners tilfredshed. Men i forhold til stress i hverdagen påvirkes kvinderne altså selv af denne faktor.

Fleksibilitet

I forhold til fleksibiliteten i arbejdstiderne, hvad enten det er personens egen fleksibilitet eller arbejdsgiverens, finder vi overraskende, at det ikke har nogen betydning for den dagligdags oplevelse af stress. Det at have mulighed for at variere arbejdstiden fra dag til dag er altså noget, der påvirker den overordnede tilfredshed med balancen mellem familie- og arbejdsliv, men som ikke påvirker sandsynligheden for at opleve det som stressende at få hverdagen til at hænge sammen; ligesom arbejdsgiverens mulighed for at variere arbejdstiden fra dag til dag heller ikke har den store betydning for stress i dagligdagen. Dette kunne tyde på, at det mere er fleksibiliteten som mulighed, der betyder noget, end det er den faktiske udnyttelse af den i dagligdagen.

Med hensyn til det at arbejde hjemme finder vi, at kvinder har mindre sandsynlighed for at opleve hverdagen som stressende, jo flere timer de arbejder hjemme, ligesom det har positiv betydning for deres sandsynlighed for at være tilfredse med balancen. Til gengæld finder vi for mændene, at det, at de selv eller deres partner har mulighed for at arbejde hjemme, øger sandsynligheden for, at de oplever hverdagen som stressende. Dette skyldes dog nok snarere en sammenhæng mellem arbejdets type og det at have mulighed for at arbejde hjemme, end at det i sig selv er stressende at have mulighed for at arbejde hjemme. Fx kan det at arbejde hjemme om aftenen også opfattes som hjemmearbejde.

Mens omfanget af fraværsdage pga. syge børn ikke har nogen betydning for hverken kvinders eller mænds overordnede tilfredshed med balancen mellem familie- og arbejdsliv, er det en faktor, der har betydning for den daglige stress. I familier, hvor hverken kvinden eller manden har været fraværende fra arbejdet i det forløbne år pga. børns sygdom, har de begge lavere sandsynlighed for at opleve hverdagen som stressende. Endvidere har kvinderne større sandsynlighed for at være stressede, jo flere dage de har været fraværende fra arbejdet pga. syge børn. Dette resultat tyder på, at syge børn ikke er noget, der indgår i den overordnede betragtning om balancen, men at det i høj grad er noget, der påvirker hverdagen negativt.

Uddannelse

Ligesom for tilfredshedsindikatoren findes uddannelseskategorierne at have betydning for mænds stressniveau i hverdagen. Sammenlignet med ufaglærte mænd, har mænd med korte, mellemlange eller lange videregående uddannelser således større sandsynlighed for at opleve det som stressende at få hverdagen til at hænge sammen. Interessant nok findes denne sammenhæng ikke for kvinderne, hvor ingen af uddannelsesgrupperne har en signifikant betydning. Til gengæld finder vi, at kvinderne i den del af familierne, der har de 10 pct. laveste indkomster, har en lavere sandsynlighed for at opleve hverdagen som stressende end andre kvinder.

Udefrakommende faktorer

Endelig finder vi, at det en gang imellem at opleve daginstitutionernes lukketider som et problem er forbundet med en større sandsynlighed for at opleve hverdagen som stressende for både kvinder og mænd, ligesom også det at have problemer med butikkernes åbningstider er forbundet med et større stressniveau for både kvinder og mænd. Derudover finder vi, at det at opfatte lægens åbningstider som et problem er forbundet med et større stressniveau hos mændene, mens afhængighed af offentlige kontorer er en stressfaktor for kvinderne. Disse resultater svarer nogenlunde til resultaterne for de udefrakommende faktorer for tilfredshedsindikatoren. Samlet lader det altså til, at specielt problemer med daginstitutionernes lukketider har betydning for balancen mellem familie- og arbejdsliv, mens problemer med butikkernes åbningstider, lægens åbningstider og afhængighed af offentlige kontorer har mindre betydning. Derimod finder vi ikke, at problemer med daginstitutionernes åbningstider om morgenen eller afhængighed af offentlige transportmidler har betydning for balancen mellem familie- og arbejdsliv.

Tabel 4.2

Multivariat analyse af hvor stressende det er at få hverdagen til at hænge sammen.

	Kvindens stress			Mænds stress		
	Lav	Høj	Sign.	Lav	Høj	Sign.
Alder	37,06	36,97		39,27	39,01	
Antal børn i alderen 0-10 år	1,61	1,70	+	1,63	1,68	
Antal børn i alderen 11-17 år	0,43	0,41		0,43	0,40	
Alder på yngste barn	4,88	4,48		4,90	4,40	-
Dagpleje	15 %	18 %		16 %	17 %	
Vuggestue	10 %	11 %		9 %	12 %	
Børnehave	28 %	32 %		28 %	31 %	
SFO/fritidshjem	35 %	31 %		34 %	32 %	
Kvindens samlede husarbejde på en uge (timer:min)	12:20	13:46	+	12:50	13:09	
Mænds samlede husarbejde på en uge (timer:min)	8:01	8:27		8:13	8:13	
Altid netværk	63 %	55 %		63 %	54 %	-
Aldrig netværk	5 %	7 %		6 %	6 %	
Betalt hjælp til rengøring	14 %	18 %		15 %	17 %	
Ubetalt hjælp til rengøring	2 %	2 %		2 %	2 %	
Betalt hjælp til at hente børn	4 %	7 %		4 %	7 %	
Ubetalt hjælp til at hente børn	36 %	39 %		37 %	38 %	
Kvinder, der har en fritidsaktivitet	43 %	42 %		43 %	43 %	
Mænd, der har en fritidsaktivitet	52 %	50 %		51 %	51 %	
Familiens ferie sammen (kvindens svar)	5,02	4,93		4,92	5,07	
Kvindens arbejdstid	34,17	36,35	+	34,97	35,37	
Mænds arbejdstid	42,69	42,41		42,20	43,15	+
Har underordnede	25 %	26 %		44 %	48 %	
Kvindens transporttid (minutter)	19,82	23,30		20,88	22,06	
Mænds transporttid (minutter)	21,78	25,80	+	21,62	26,57	+
Kvinder, der er offentligt ansat	51 %	50 %		50 %	51 %	
Mænd, der er offentligt ansat	20 %	22 %		19 %	23 %	
Kvinder, der arbejder fast dagtid	84 %	82 %	-	83 %	83 %	
Kvinder, der arbejder regelmæssigt i weekenden	26 %	26 %		26 %	27 %	
Mænd, der arbejder fast dagtid	81 %	80 %		80 %	81 %	
Mænd, der arbejder regelmæssigt i weekenden	28 %	30 %		27 %	32 %	+
Egen fleksibilitet op til 2 timer – kvinder	48 %	51 %		48 %	50 %	
Arbejdsgivers fleksibilitet op til 2 timer – kvinder	33 %	32 %		33 %	31 %	
Egen fleksibilitet op til 2 timer – mænd	70 %	70 %		69 %	72 %	
Arbejdsgivers fleksibilitet op til 2 timer – mænd	39 %	40 %		38 %	41 %	
Mulighed for at arbejde hjemme – kvinder	34 %	40 %		34 %	40 %	+
Gns. hjemmearbejde (alle kvinder)	3,36	2,84	-	3,26	2,94	
Mulighed for at arbejde hjemme – mænd	47 %	50 %		43 %	56 %	+
Gns. hjemmearbejde (alle mænd)	4,04	3,74		3,88	3,95	
Andel par, hvor ingen har været fraværende pga. barns sygdom	14 %	7 %	-	14 %	7 %	-
Antal fraværdsdage pga. barns sygdom	3,33	4,27	+	2,79	3,46	
Erhvervsfaglig uddannelse	39 %	31 %		44 %	36 %	

	Kvindens stress			Mænds stress		
	Lav	Høj	Sign.	Lav	Høj	Sign.
Mellemlang videregående uddannelse	27 %	29 %		15 %	18 %	+
Lang videregående uddannelse	11 %	18 %		12 %	22 %	+
Lavindkomstfamilie	12 %	7 %	-	11 %	8 %	
Problem med daginstitutionernes åbningstider om morgenen	6 %	10 %		13 %	14 %	
Problem med daginstitutionernes lukketider om eftermiddagen	12 %	26 %	+	18 %	29 %	+
Problem med butikkernes åbningstider	7 %	17 %	+	11 %	20 %	+
Problem med afhængighed af offentlige transportmidler	9 %	14 %		8 %	12 %	
Problem med lægens åbningstid	30 %	42 %		27 %	39 %	+
Problem med offentlige kontorers åbningstid	25 %	36 %	+	29 %	36 %	
N	1.232	951		1.341	842	
Andel		44 %			39 %	

DATA, BORTFALDSANALYSE OG AFGRÆNSNING AF FAMILIETyper

DATA

Datamaterialet bygger på en spørgeskemaundersøgelse blandt et repræsentativt udsnit af børnefamilier i Danmark med to voksne af forskelligt køn og mindst ét barn i alderen 0-10 år. Børnene behøver ikke at være fællesbørn, men kan også være særbørn med bopælsadresse hos familien. Der er dannet et register i Danmarks Statistik, som indeholder 10 pct. af denne population – stikprøven til spørgeskemaundersøgelsen er derefter trukket repræsentativt fra dette register. I alt er 3.007 par blevet interviewet ud af en bruttostikprøve på 5.124 par, svarende til en besvarelsesprocent på 58,7.

Parrene i undersøgelsen blev først kontaktet med brev om deltagelse og derefter ringet op af en interviewer fra Danmarks Statistiks interviewkorps. Begge voksne i parret er blevet interviewet ud fra det samme spørgeskema, og interviewet blev først betragtet som afsluttet, når begge voksne var interviewet. Hvert interview varede i gennemsnit ½ time, dvs. 1 time for parret samlet. Dataindsamlingen fandt sted i perioden februar-juni 2006.

Det anvendte spørgeskema indeholder en række oplysninger om:

- børn
- familieliv
- husholdningsarbejde
- beskæftigelsesstatus
- arbejdsliv
- balance mellem familie- og arbejdsliv
- stress og tidspres
- baggrundsvARIABLE.

Det skal bemærkes, at tallene i rapporten er omfattet af en vis usikkerhed, idet de bygger på en stikprøve. Denne usikkerhed er generelt stigende, jo færre antal observationer tallene bygger på. Man kan beregne tallenes standardafvigelser, og afhængigt af hvilket usikkerhedsniveau, man er villig til at acceptere, kan man beregne et interval, som den sande værdi med en bestemt sandsynlighed ligger inden for. I rapporten er disse intervaller anvendt til at teste, hvorvidt to tal er statistisk forskellige eller ej.

BORTFALD

For at kunne vurdere kvaliteten af undersøgelsen er det vigtigt at se på bortfaldet, samt på om fordelingen af de interviewede par er repræsentativ i forhold til brutto-stikprøven. I tabel 5.1 vises en fordeling af de ikke-opnåede interview efter årsag, mens tabel 5.2 viser sammensætningen af de interviewede par sammenlignet med populationen i forhold til alder, civilstand, antal børn og geografi.

Tabel 5.1

Fordeling af ikke-opnåede interviews efter årsag. Procent.

Ønskede ikke at deltage	19,9
Kunne ikke træffes	12,0
Andet	9,4
Bortfald i alt	41,3

I tabel 5.1 ses fordelingen af det samlede bortfald på 41,3 pct. Dette er altså par, der er udtrukket til at deltage i undersøgelsen, men hvor det af en eller anden grund ikke er lykkedes at gennemføre interviewet. Knap 20 pct. af de udtrukne ønskede ikke at deltage i undersøgelsen. 12 pct. af parrene kunne ikke træffes – dette kan enten være på grund af manglende telefonnummer, at der ikke bliver svaret på nummeret, at der er optaget på nummeret, eller fordi parret er bortrejst i interviewperioden. Endelig er der knap 10 pct. af parrene, hvor interviewet ikke er gennemført af andre årsager. Dette kan fx være, at den ene halvdel af parret er blevet interviewet, mens det ikke er lykkedes at gennemføre interviewet med den anden person i parret.

Man kan altid diskutere om et bortfald er for stort. I forhold til denne specifikke undersøgelse har den største forhindring i forhold til at få folk til at deltage været, at begge personer i parret skulle deltage – dog ikke nødvendigvis på samme tidspunkt. Dette har muligvis føltes som en stor byrde for mange i målgruppen. Derudover vil der altid være et større bortfald ved telefoninterview end ved besøgsinterview, dels pga. problemer med at finde gyldige telefonnumre, dels fordi det ofte er nemmere at afvise en interviewer i telefonen end ved døren. Bortfaldet i denne undersøgelse er således på et typisk niveau for tilsvarende undersøgelser.

Tabel 5.2

Fordelingen af opnåede interviews på forskellige baggrundsforhold. Procent.

	Parundersøgelsen	Populationen ¹
Kvindens alder:		
18-29	11,2	16,0
30-39	61,9	59,5
40-49	26,2	24,0
50-59	0,6	0,6
Civilstand:		
Gift	81,0	75,2
Samlevende/samboende	19,0	24,8
Børn:		
1 barn	24,9	28,6
2 børn	53,2	48,9
3 eller flere børn	21,9	22,5
Geografi:		
Hovedstadsområdet (inkl. forstæder)	8,8	9,9
Sjælland og øer	31,9	34,2
Fyn	8,4	8,6
Syddjylland	9,4	8,8
Vestjylland	10,8	9,8
Østjylland	21,2	19,9
Nordjylland	9,5	8,9

1. Tallene for hele populationen er beregnet ud fra 10-procents-stikprøven i Danmarks Statistik.

I tabel 5.2 vises fordelingen af de opnåede interview på forskellige baggrunds faktorer sammenlignet med populationens fordeling på de samme faktorer. Populationen skal her forstås som alle de børnefamilier i Danmark, der opfylder undersøgelsens kriterier: to voksne af forskelligt køn, der bor sammen med mindst ét barn i alderen 0-10 år. Hvis der er stor forskel på fordelingen inden for stikprøven og fordelingen inden for populationen betyder det, at bortfaldet er skævt, hvilket er problematisk for analyserne. Dette kunne fx være tilfældet, hvis familier med tre eller flere børn oftere end andre ikke synes, at de har tid til at deltage i undersøgelsen. I det omfang at deres situation er anderledes end familier med et eller to børn, vil deres holdninger og erfaringer således blive underrepræsenterede i undersøgelsen.

Baggrundsfaktorerne i tabel 5.2 er kvindens alder,¹³ parrets civilstand, antal børn samt geografisk fordeling. I forhold til alder er de yngste kvinder lidt underrepræsenterede i forhold til populationssammensætningen, mens de 30-39-årige og 45-49-årige er en anelse overrepræsenterede. Der er lidt flere af de par, der har medvirket i undersøgelsen, der er gift, og tilsvarende lidt færre, der er samlevende, end populationsgennemsnittet. I spørgeskemaundersøgelsen er der endvidere lidt flere, der har to børn, og lidt færre, der har et barn end i hele populationen. Endelig findes det som i de fleste andre undersøgelser, at det er lidt sværere at få par bosat i hovedstadsområdet eller på Sjælland og øerne til at deltage, hvorfor par i disse områder er en smule underrepræsenterede. Samlet betragtes skævhederne i baggrundsfaktorerne dog ikke som så store, at det er nødvendigt at vægte data i analyserne. Datamaterialet betragtes altså som repræsentativt for den samlede population, selvfølgelig med den usikkerhed som der altid er i statistiske undersøgelser.

AFGRÆNSNING AF FAMILIETYPEN

Det samlede datamateriale består af spørgeskemaoplysninger fra både mænd og kvinder i 3007 par. Analyserne i denne rapport er lavet for den delmængde af parrene, hvor begge voksne er i beskæftigelse – kaldet ”referencefamilierne”. Endvidere opdeles referencefamilierne i familietyper, dels på baggrund af arbejdstid, dels på baggrund af familiens samlede indkomst, og dels på baggrund af familiens uddannelsesniveau. I dette afsnit beskrives datamaterialets fordeling på disse forskellige familier.

De 3.007 par i datamaterialet fordeler sig efter beskæftigelsesstatus som beskrevet i tabel 5.3.

13. Der findes det samme mønster for mændenes alder, bortset fra at de generelt er lidt ældre end kvinderne.

Tabel 5.3

Fordeling af parrene efter hovedbeskæftigelse. Antal personer.

Mænd	Kvinder										Total
	Løn- modtager	Selvstændig	Medhjælpen- de	Arbejdsløs	Pensionist	Efterløn	Uden arbejde	Uddan- nelse	Orlov fra besk.	Orlov fra ledig	
Lønmodtager	1.858	57	1	122	22	3	36	115	233	36	2.484
Selvstændig	208	44	14	18	3	1	12	18	36	5	359
Medhjælpende	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Arbejdsløs	26	3	0	5	1	0	1	6	6	1	49
Pensionist	11	1	0	1	2	0	1	3	0	0	19
Efterløn	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Uden arbejde	3	0	0	1	0	0	0	0	0	0	4
Uddannelse	34	2	0	5	0	0	1	21	7	2	73
Orlov fra beskæftigelse	7	1	0	0	1	0	1	3	4	1	18
Orlov fra ledighed	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Total	2.151	108	15	152	29	4	52	166	286	45	3.007

Analysen er lavet på i alt 2.183 par, eller 72,6 pct. af alle parrene i spørgeskemaundersøgelsen. Disse par udgør analysernes ”referencefamilier”.

Referencefamilierne er herefter inddelt i familietyper på baggrund af arbejdstid og ansættelsesforhold. Selvstændige og medhjælpende ægtefæller er samlet i kategorien ”selvstændige”, mens lønmodtagere er opdelt i tre grupper efter arbejdstid: under 37 timer om ugen, 37 om ugen, eller over 37 timer om ugen.¹⁴ Fordelingen af parrene på disse kategorier præsenteres i tabel 5.4.

Tabel 5.4

Fordeling af par efter arbejdstid og beskæftigelse. Antal personer.

	Kvinder Lønmodtager < 37 timer/uge	Kvinder Lønmodtager 37 timer/uge	Kvinder Lønmodtager > 37 timer/uge	Kvinder Selvstændig	Total
Mænd	42	44	15	4	105
Lønmodtager < 37 timer/uge					
Mænd	281	261	134	20	696
Lønmodtager 37 timer/uge					
Mænd	481	335	265	34	1.116
Lønmodtager > 37 timer/uge					
Mænd	121	53	35	58	267
Selvstændig					
Total	925	694	449	116	2.183

Tabel 5.4 beskriver 16 familietyper. Det er dog stor forskel på, hvor mange familier, der falder i de enkelte kategorier. Fx er der ikke så mange mænd, der arbejder mindre end 37 timer/ugen, og ikke så mange selvstændige kvinder. Nogle af cellerne er således for små til, at vi kan lave meningsfulde analyser på den specifikke familietype.

Baseret på analyser af baggrundsfaktorer for de enkelte familietyper er der enkelte kategorier, som vi finder det forsvarligt at slå sammen og analysere under et, mens andre kategorier er for heterogene til at slå sammen og derfor er udeladt af de følgende analyser. Mere specifikt

14. Spørgsmålsformuleringen er: ”Hvor mange timer arbejder du *normalt* om ugen, medregnet evt. overarbejde?”

betyder det, at vi i analyserne af de enkelte arbejdstidsbaserede familietyper ser bort fra deltidsansatte mænd, samt selvstændige kvinder – medmindre deres partner også er selvstændig. Derudover slår vi kategorierne selvstændige mænd/lønmodtagerkvinder sammen, uanset kvindens arbejdstid.

Analysen af familietyper kategoriseret efter arbejdstid og ansættelsesforhold refererer altså til følgende 8 familietyper:

- Familietype 1 – kvinde på nedsat tid og mand på almindelig fuldtid (F1)
- Familietype 2 – kvinde på almindelig fuldtid og mand på almindelig fuldtid (F2)
- Familietype 3 – kvinde på mere end fuldtid og mand på almindelig fuldtid (F3)
- Familietype 4 – kvinde på nedsat tid og mand på mere end fuldtid (F4)
- Familietype 5 – kvinde på fuldtid og mand på mere end fuldtid (F5)
- Familietype 6 – kvinde på mere end fuldtid og mand på mere end fuldtid (F6)
- Familietype 7 – lønmodtager kvinde og selvstændig mand (F7)
- Familietype 8 – selvstændig kvinde og selvstændig mand (F8).

Disse otte familietyper beskriver situationen for i alt 2.024 par, dvs. 93 pct. af parrene i tabel 5.4. Familietyperne er fordelt som visuelt angivet i tabel 5.5 og har et talmæssigt omfang som beskrevet i tabel 5.6.

Tabel 5.5

Oversigt over familietyper.

	Kvinder Lønmodtager < 37 timer/uge	Kvinder Lønmodtager 37 timer/uge	Kvinder Lønmodtager > 37 timer/uge	Kvinder Selvstændig
Mænd Lønmodtager 37 timer/uge	Familietype 1	Familietype 2	Familietype 3	
Mænd Lønmodtager > 37 timer/uge	Familietype 4	Familietype 5	Familietype 6	
Mænd Selvstændig		Familietype 7		Familietype 8

Tabel 5.6

Fordeling af par efter familietype. Antal og procentandel i forhold til referencefamilierne.

	Kvinder Lønmodtager < 37 timer/uge	Kvinder Lønmodtager 37 timer/uge	Kvinder Lønmodtager > 37 timer/uge	Kvinder Selvstændig
Mænd	281	261	134	
Lønmodtager 37 timer/uge	12,9 %	12,0 %	6,1 %	
Mænd	481	335	265	
Lønmodtager >37 timer/uge	22,0 %	15,3 %	12,1 %	
Mænd		209		58
Selvstændig		9,6 %		2,7 %

I alt 2.024 par.

Udover opdelingen i familietyper baseret på arbejdstid og ansættelsesforhold er der defineret en familietype: ”lavindkomstfamilier”. Denne familietype er defineret ud fra familiernes selvrapporterede indkomster, dvs. indkomst fra hovedbeskæftigelse og evt. anden indkomst for hhv. kvinden og manden. Ikke alle familier i datamaterialet har ønsket at oplyse deres indkomst, og derfor er der en del uoplyste på netop dette spørgsmål (ca. 5 pct.). Af de familier, hvor der findes en indkomst, er de 10 pct. med de laveste indkomster placeret i gruppen ”lavindkomstfamilier” (i alt 209 familier eller 9,6 pct. af alle referencefamilier). Lavindkomst skal altså ses relativt til de øvrige familier i datamaterialet.

Endelig er datamaterialet opdelt efter parrenes uddannelsesniveau. Den højeste fuldførte uddannelse (baseret på registerinformation) kategoriseres i fem grupper: ufaglærte, erhvervsfaglige uddannelser, korte videregående uddannelser (KVU), mellemlange videregående uddannelser (MVU) og lange videregående uddannelser (LVU). Referencefamiliernes fordeling på disse uddannelseskategorier findes i tabel 5.7.

Tabel 5.7

Fordeling af par efter uddannelsesniveau

Mænd	Kvinder Ufaglært	Kvinder Erhvervs- uddannelse	Kvinder KVU	Kvinder MVU	Kvinder LVU	Kvinder Total
Mænd	116	150	27	22	28	343
Ufaglært	5,31 %	6,87 %	1,24 %	1,01 %	1,28 %	15,71 %
Mænd						
Erhvervs- uddannelse	159	447	64	71	39	780
	7,28 %	20,48 %	2,93 %	3,25 %	1,79 %	35,73 %
Mænd	23	63	18	23	16	143
KVU	1,05 %	2,89 %	0,82 %	1,05 %	0,73 %	6,55 %
Mænd	83	174	62	191	102	612
MVU	3,8 %	7,97 %	2,84 %	8,75 %	4,67 %	28,03 %
Mænd	32	53	12	48	160	305
LVU	1,47 %	2,43 %	0,55 %	2,2 %	7,33 %	13,97 %
Mænd	413	887	183	355	345	2.183
Total	18,92 %	40,63 %	8,38 %	16,26 %	15,8 %	100 %

SAMMENFATNING

Balance mellem familie- og arbejdsliv i børnefamilierne har de senere år været et meget omtalt emne, både blandt politikere og i medierne. Familier med mindre børn er da også på visse måder en udsat gruppe. Afslutningen af en uddannelse, starten på et arbejdsliv og et forældreskab ligger ofte samlet inden for en kort årrække. De fleste danske børnefamilier oplever således, at der skal balanceres mellem et familieliv, der er fælles for alle i familien, og et arbejdsliv, der er individuelt for hver af de to voksne i familien. Hovedformålet med denne rapport er at analysere, hvordan balancen mellem familie- og arbejdsliv er i danske børnefamilier med mindst 1 barn i alderen 0-10 år, hvor begge voksne er i beskæftigelse.

Analyserne i rapporten er baseret på data indsamlet i foråret 2006 i Socialforskningsinstituttets ”Parundersøgelse blandt danske børnefamilier”. Undersøgelsen er foretaget blandt et repræsentativt udvalg af par med børn i alderen 0-10 år, hvor begge voksne i familien er blevet interviewet om erfaringer med familie- og arbejdsliv og om sammenhængen mellem de to. Analyserne i rapporten er koncentreret om de familier, hvor begge voksne er i beskæftigelse, og hvor begge voksne således skal balancere mellem familielivet og arbejdslivet. Disse familier udgør analysernes ”referencefamilier”.

Udover at se på referencefamiliernes vilkår ser vi på forskellige typer af familier. For det første er referencefamilierne opdelt i otte familietyper baseret på kombinationer af parrets arbejdstid (under 37 timer, 37 timer eller over 37 timer om ugen) og ansættelsesforhold (lønmodtager eller selvstændig/medhjælpende ægtefælle). Dernæst er der defineret en lavindkomstfamilietype for at analysere, om det giver større problemer med balancen mellem familie- og arbejdsliv, hvis parrets indkomst er relativt lav i forhold til andre dobbelt-beskæftigede børnefamilier. Endelig er referencefamilierne opdelt efter hhv. kvindens og mandens uddannelsesniveau: ufaglært, erhvervsfaglig uddannelse, kort videregående uddannelse, mellemlang videregående uddannelse og lang videregående uddannelse.

Familierne beskrives først ved hjælp af en række centrale parametre for familieliv, arbejdsliv, uddannelse og økonomi. Derefter ser vi på familiernes balanceproblemer, og på hvilke faktorer der har betydning for balancen.

Danske mænd deltager aktivt i familiens liv

Det helt overordnede billede viser, at mænd arbejder mere end kvinder på arbejdsmarkedet, mens kvinder arbejder mere end mænd i hjemmet. Dette er ikke anderledes end i alle andre analyser og alle andre lande. Hvis man lægger det betalte og det ubetalte arbejde sammen (den arbejdstid man lægger på sit arbejde, og den tid man bruger på husarbejde), er den samlede ugentlige arbejdstid for mænd lidt højere end den gennemsnitlige ugentlige arbejdstid for kvinder (knap 51 timer mod 48 timer).

Det er værd at understrege, at tidsanvendelsen for de danske børnefamilier er unik i en international sammenhæng – både at mødrene arbejder så meget ude, som de gør, og at fædrene arbejder så meget i hjemmet, som de gør. Det er blandt andet vist, at danske beskæftigede kvinder med børn under 7 år bruger længere tid på erhvervsarbejde end kvinder af samme type i Norge, Finland, Holland, Frankrig, England og Ungarn (Lausten & Sjørup, 2003). Samtidig er danske mænd med børn under 7 år dem, der bruger mest tid på husarbejde sammenlignet med mænd af samme type i de andre seks lande. Derudover findes det typisk i andre lande, at kvinder samlet har en længere arbejdsdag end mænd.

I alle familierne deles forældrene om både husarbejde og børnepasning (fx madlavning, tøjvask og aflevere og hente børnene i daginsti-

tutionen) – selvom kvinderne altså typisk laver lidt mere end mændene. Familierne er også i meget høj grad enige om fordelingen af husarbejdet og børnepasningen og skændes kun lidt. Både kvinder og mænd har altså ansvar for, at familiens dagligdag fungerer, samtidig med at de begge skal passe deres arbejde.

Ikke alle familier er ens. Der er således mest ligestilling i forhold til fordelingen af husarbejdet i de familier, hvor kvinderne arbejder mest på arbejdsmarkedet. Omvendt finder vi, at der er størst forskel på, hvor meget kvinder og mænd laver i hjemmet i de familier, hvor manden er selvstændig.

Det kønsopdelte arbejdsmarked

Som nævnt har kvinderne gennemsnitligt en kortere arbejdsuge end mændene – 35 timer om ugen mod 42½ time om ugen. Denne forskel i arbejdstid kan genfindes i kvinders og mænds arbejdsforhold. I forhold til mænd er kvinder oftere offentligt ansat, de er oftere på nedsat tid, og de har sjældnere ledelsesansvar. De tjener mindre end mændene og er sjældnere ansat i job med fleksible arbejdstider. Ligeledes har de sjældnere mulighed for at arbejde hjemme. Omvendt finder vi ikke, at der er forskel på, hvor mange kvinder og mænd der arbejder på skæve tidspunkter (fx aften, nat eller weekend). Disse forskelle på kvinder og mænd svarer til andre resultater vedrørende det meget kønsopdelte danske arbejdsmarked.

Undersøgelsen peger på, at mange af forskellene mellem kvinder og mænd på arbejdsmarkedet hænger sammen med forskellene i arbejdstid. Sammenligner man arbejdsforholdene for kvinder, der arbejder mere end fuldtid, med kvinder, der arbejder på nedsat tid, finder vi således, at forholdene for førstnævnte gruppe minder mere om mændenes arbejdsforhold, hvorimod arbejdsforholdene for sidstnævnte gruppe af kvinder er anderledes. Endvidere er der en tydelig sammenhæng mellem uddannelsesniveauet og arbejdsforholdene. Mænd og kvinder med lange videregående uddannelser har således de mest fleksible arbejdsvilkår, men de er samtidig dem, der arbejder mest og har sværest ved at adskille familieliv og arbejdsliv.

Undersøgelsens resultater peger således tydeligt på børnefamiliernes – og specielt mødrenes – traditionelle dilemma i forhold til familieliv og arbejdsliv. For at få hverdagen til at hænge sammen – eller på grund af omverdenens forventninger – vælger mange mødre at arbejde

på nedsat tid, hvorefter det er naturligt, at de laver mere i hjemmet end fædrene. Men det medfører en svagere position på arbejdsmarkedet med lavere løn, mindre fleksibilitet og ringere udviklingsmuligheder. Dermed bliver uligheden mellem mænd og kvinder på arbejdsmarkedet større. Den typiske måde at indrette familie- og arbejdslivet på har altså nogle samfundsmæssige konsekvenser. Men hvis kvinderne skal arbejde mere, går det ud over den måde, familierne har indrettet sig på og dermed familiernes balance.

Børnefamilierne balancerer generelt fint

Generelt synes børnefamilierne at balancere fint mellem familie- og arbejdsliv. De fleste er meget tilfredse både med familielivet, arbejdslivet og med balancen mellem de to, selvom omkring 40 pct. af alle kvinder og mænd finder det stressende at få hverdagen til at hænge sammen. Samlet finder vi, at halvdelen af alle kvinder og mænd ikke finder dagligdagen stressende, samtidig med at de er meget tilfredse med balancen mellem familie- og arbejdsliv. Hver femte kvinde og mand oplever dog både, at det er stressende at få hverdagen til at hænge sammen, og at tilfredsheden med balancen mellem familie- og arbejdsliv er lav. Disse familier har altså noget større problemer.

Ser vi på forskellige familietyper, finder vi, at kvinder og mænd, der er lønmodtagere og arbejder mere end 37 timer om ugen, er mindre tilfredse med balancen mellem familie- og arbejdsliv. Til gengæld er selvstændige mere tilfredse, hvilket sandsynligvis hænger sammen med, at de i højere grad har indflydelse på deres arbejde. Endvidere er mænd, der ”kun” arbejder 37 timer om ugen, mere tilfredse med balancen mellem familie- og arbejdsliv. Til gengæld har både lønmodtagere, der arbejder mere end 37 timer om ugen, og selvstændige en mere stresset hverdag.

Lavindkomstfamilier, defineret som de 10 pct. af de dobbeltbeskæftigede børnefamilier, der har de laveste samlede indkomster, er mindre stressede i hverdagen end andre. Dette hænger sandsynligvis sammen med deres typisk kortere arbejdstid. Til gengæld er der ikke stor forskel på tilfredsheden med balancen mellem familie- og arbejdsliv mellem disse og andre familier.

Uddannelsesniveau er tydeligt korreleret både med tilfredsheden med balancen, og med hvor stressende hverdagen er. I forhold til den gennemsnitlige børnefamilie er ufaglærte og erhvervsfagligt uddannede kvinder og mænd mere tilfredse med balancen mellem familie- og ar-

bejdsliv og mindre stressede mht. at få hverdagen til at hænge sammen. Til gengæld er kvinder med lange videregående uddannelser og mænd med mellemlange eller lange videregående uddannelser mindre tilfredse med balancen og mere stressede i hverdagen.

En del kvinder og mænd kunne godt tænke sig at gå ned i tid – selvom det medfører en lavere indkomst. Det drejer sig om ca. 30 pct. af kvinderne og 20 pct. af mændene. Selvom det er uvist, hvorvidt ønsket ville blive ført ud i praksis, hvis det var muligt, er det antageligt et udtryk for, at noget i hverdagen ikke er helt optimalt.

Et mindretal af familierne oplever daginstitutionernes, butikker-nes, lægens og de offentlige kontors åbningstider samt afhængighed af offentlige transportmidler som et problem i større eller mindre grad. Problemets omfang afhænger til dels af, hvorvidt man arbejder på normale eller skæve tidspunkter. Specielt kvinder, der arbejder på skæve tidspunkter, har således større problemer med daginstitutionernes åbningstider. Til gengæld har de færre problemer med at komme til lægen inden for dennes åbningstid, fordi de indimellem har fri på det tidspunkt.

Hvad har betydning for børnefamiliernes balance?

De forskellige baggrundsfaktorerets betydning for balancen mellem familie- og arbejdsliv er analyseret ved hjælp af en logistisk regressionsmodel. Vi anvender to indikatorer for balancen. Den ene er tilfredshed med balancen mellem familie- og arbejdsliv, som udtrykker den overordnede holdning til, hvordan man har indrettet sit familie- og arbejdsliv. Den anden er, hvor stressende det er at få hverdagen til at hænge sammen, hvilket mere udtrykker det praktiske i hverdagen nu og her. Modellen analyserer betydningen af en enkelt faktor, hvis man antager, at alle andre faktorer holdes konstante – fx betydningen af uddannelse givet den ugentlige arbejdstid. Det skal dog bemærkes, at mange af faktorerne – som fx uddannelse og arbejdstid – er korrelerede, således at de i mange tilfælde samvarierer.

Generelt finder vi, at en faktor som arbejdstid – både i hjemmet og på arbejdsmarkedet – både påvirker tilfredsheden med balancen og stressniveauet i hverdagen. Jo mere man arbejder, jo mindre tilfreds er man med balancen mellem familie- og arbejdsliv, og jo mere stressende er det at få hverdagen til at hænge sammen. Dette gælder både for kvinder og for mænd. Vi finder også, at et højere uddannelsesniveau generelt

er forbundet med mindre tilfredshed og mere stress. Dette finder vi særligt for mænd og ikke lige så entydigt for kvinder.

Familielivsfaktorerne påvirker kvinder og mænd forskelligt. Således er kvinder mere tilfredse med balancen, hvis de har en fritidsaktivitet, mens det ikke har nogen betydning for mænd. Omvendt er mænd mere tilfredse, jo længere ferie de har holdt med familien, mens feriens længde ikke har nogen betydning for kvinder. Til gengæld har det hverken betydning for kvinder eller for mænd, hvilken type institution det yngste barn passes i (fx vuggestue, dagpleje eller børnehave), ligesom familiens størrelse og aldersfordeling kun har ringe betydning.

Arbejdsforhold såsom fleksibilitet er vigtigt. Både kvinder og mænd er generelt mere tilfredse med balancen, hvis de har fleksible arbejdstider. Disse faktorer påvirker dog ikke stressniveauet i hverdagen, hvilket tyder på, at de fleksible arbejdstider i højere grad bruges i forhold til den overordnede balance end i forhold til at overkomme hverdagens stress. Omvendt har det negativ betydning for mændenes tilfredshed med balancen, hvis deres arbejdsgiver med kort varsel kan bede dem arbejde ekstra – dette har ikke signifikant betydning for kvinderne. Til gengæld påvirker det at have syge børn både kvinders og mænds stressniveau, hvorimod dette ikke påvirker den overordnede balance. Det har ingen betydning, om kvinder og mænd arbejder i den offentlige eller private sektor.

Antallet af timer, der arbejdes hjemme om ugen, har en positiv effekt på kvinders og mænds balance. Både kvinder og mænd er således mere tilfredse med balancen mellem familie- og arbejdsliv, jo flere timer om ugen de arbejder hjemme, og tillige er kvinderne mindre stressede, jo flere timer om ugen de arbejder hjemme. Men modsat dette finder vi, at selve det at have mulighed for at arbejde hjemme hænger sammen med en mere stressende hverdag for mænd, hvilket kan hænge sammen med, at det så er sværere at holde fri.

Endelig finder vi, at specielt problemer med daginstitutionernes lukketider om eftermiddagen og med butikkernes åbningstider er forbundet med en mere stressende hverdag og med en mindre grad af tilfredshed med balancen mellem familie- og arbejdsliv for familierne.

Samlet konklusion

Analyserne i rapporten tegner et billede af beskæftigede danske børnefamilier som familier, der har det relativt godt med balancen mellem

familielivet og arbejdslivet. Selvom en del oplever, at hverdagen kan være stressende, er langt de fleste godt tilfredse med balancen, hvilket antageligt er et udtryk for, at de i høj grad lever et liv, som de selv har valgt. Analyserne tegner dog også et billede af, at en mindre gruppe af familier har sværere ved at få det til at hænge sammen. Denne gruppe består typisk af dem med de længste arbejdstider og dem med de højeste uddannelser. Disse familier er samtidig også dem, der har sværest ved at adskille familielivet og arbejdslivet. I disse familier er hverdagen mere stressende og balancen mindre tilfredsstillende end for andre familier.

LITTERATUR

- Andersen, D. & A. D. Hestbæk (1999): *Ansvar og værdier. En undersøgelse i børnefamilier*. København: Socialforskningsinstituttet, 99:22.
- Bonke, J. (2002): *Tid og velfærd*. København: Socialforskningsinstituttet, 02:26.
- Bonke, J. (2005): Paid Work and Unpaid Work: Diary Information versus Questionnaire Information. *Social Indicator Research*, 70, 349-368.
- Christensen, E. (2000): *Det 3-årige barn. Rapport nr. 3 fra forløbsundersøgelsen af børn født i efteråret 1995*. København: Socialforskningsinstituttet, 00:10.
- Clark, A.E. (1997): Job satisfaction and gender: why are women so happy at work? *Labour Economics*, 4, 341-372.
- Csonka, A. (2000): *Ledelse og arbejde under forandring. Om indholdet, udbredelsen og konsekvenserne af fleksible organisationsformer i danske virksomheder*. København: Socialforskningsinstituttet, 00:2.
- Danmarks Statistik (2006): Lettest for far at hente børn? <http://www.dst.dk/OmDS/BagTal/Arkiv/20-06-06-Lettest-for-far-at-hente-boern.aspx>.
- Easterlin, R.A. (1974): Does Economic Growth Improve the Human Lot? Some Empirical Evidence, in: David, P.A. & Reder, M.W. (red.): *Nations and Households in Economic Growth: Essays in Honour of Moses Abramowitz*. New York: Academic Press, 89-125.

- Frey, B.S. & A. Stutzer (2002): What Can Economists Learn from Happiness Research? *Journal of Economic Literature*, 40(2), 402-435.
- Gundelach, P. (red.) (2004): *Danskernes særpræg*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Hagerty, M.R. & R. Veenhoven (2003): Wealth and happiness revisited – Growing national income does go with greater happiness. *Social Indicators Research*, 64(1), 1-27.
- Holt, H., L.P. Geerdsen, G. Christensen, C. Klitgaard & M.L. Lind (2006): *Det kønsopdelte arbejdsmarked. En kvantitativ og kvalitativ beskrivelse*. København: Socialforskningsinstituttet, 06:02.
- Kitterød, R.H. (2005): *Han jobber, hun jobber, de jobber. Arbejdstid blant par av småbarnsforeldre*. Oslo: Statistisk Centralbyrå rapport 2005/10.
- Lausten, M. & K. Sjørup (2003): *Hvad kvinder og mænd bruger tiden til – Om ligestilling i danske familier*. København: Socialforskningsinstituttet, 03:08.
- Nielsen, H.S., M. Simonsen & M. Verner (2004): Does the Gap in Family-friendly Policies Drive the Family Gap? *Scandinavian Journal of Economics*, 26, 721-744.
- Tüchsen, F., H. Bøggild, H. Burr & E. Villadsen (2002): *Arbejdstid. Arbejdsmiljø i Danmark 2000*. Arbejdsmiljøinstituttet.

SFI-UDGIVELSER SIDEN 2005

- 05:01 Dahl, K.M. & Jakobsen, V.: *Køn, etnicitet og barrierer for integration. Fokus på uddannelse, arbejde og foreningsliv*. 2005. 112 s. ISBN 87-7487-774-7. Kr. 90,00.
- 05:02 Geerdsen, L.P., Koch-Nielsen, I., Vinther, H., Christensen, I. & Christensen, V.T.: *Ud af hjemløshed? Om livet efter ophold på en institution for hjemløse*. 2005. 207 s. ISBN 87-7487-776-3. Kr. 198,00.
- 05:03 Jørgensen, M.S., Larsen, M. & Rosenstock, M.: *Et længere arbejdsliv. Tilbagetrækningsordninger og arbejdspladsens muligheder*. 2005. 64 s. ISBN 87-7487-777-1. Kr. 50,00.
- 05:04 Graversen, B.K. & Tinggaard, K.: *Løft over ydelser. Evaluering af løftet over ydelser til kontanthjælpsmodtagere*. 2005. 128 s. ISBN 87-7487-779-8. Kr. 110,00.
- 05:05 Christensen, E. & Sloth, D.A.: *Børn med anden etnisk baggrund ved skolestart. Fra tredje dataindsamling i forløbsundersøgelsen af børn med anden etnisk baggrund end dansk*. 2005. 105 s. ISBN 87-7487-782-8. Kr. 98,00.
- 05:06 Rasmussen, L.K., Espersen, L.D., Sørensen, M.L. & Thomsen, S.A.: *Ungdomssanktionen i kvalitativ belysning. Ti unge og ni institutioner*. 2005. 106 s. ISBN 87-7487-783-6. Kr. 90,00.

- 05:07 Nielsen, A.M., Fink-Jensen, K. & Ringsmose, C.: *Skolen og den sociale arv*. 2005. 147 s. ISBN 87-7487-784-4. Kr. 145,00.
- 05:08 Jensen, B.: *Kan daginstitutioner gøre en forskel? En undersøgelse af daginstitutioner og social arv*. 2005. 163 s. ISBN 87-7487-785-2. Kr. 165,00.
- 05:09 Jensen, U.H. & Jensen, T.P.: *Unge uden uddannelse. Hvem er de, og hvad kan der gøres for at få dem i gang?* 2005. 143 s. ISBN 87-7487-787-9. Kr. 150,00.
- 05:10 Ploug, N.: *Social arv. Sammenfatning 2005*. 2005. 53 s. ISBN 87-7487-789-5. Kr. 50,00.
- 05:11 Bengtsson, S.: *Princip og virkelighed. Om sektoransvar i handicappolitikken*. 2005. 206 s. ISBN 87-7487-786-0. Kr. 198,00.
- 05:12 Damgaard, B., Hohnen, P. & Madsen, M.B.: *Fokus på job? En analyse af kontaktførelsessamtaler i AF, kommuner og hos andre aktører*. 2005. 107 s. ISBN 87-7487-789-5. Kr. 100,00.
- 05:13 Rosenstock, M., Jensen, S., Holt, H., Weatherall, C.D. & Jørgensen, M.S.: *Virksomheders sociale engagement. Årbog 2005*. 2005. 168 s. ISBN 87-7487-791-7. Kr. 195,00.
- 05:14 Rosenstock, M.: *Virksomheders sociale engagement. Årbog 2005 - Sammenfatning*. 2005. 30 s. ISBN 87-7487-792-5. Kr. 25,00.
- 05:15 Christoffersen, M.N., Hestbæk, A.D., Lindemann, A. & Nielsen, V.L.: *Nye regler for udsatte børn og unge. Ændringerne i Serviceloven 2001, delrapport I*. 2005. 261 s. ISBN 87-7487-794-1. Kr. 250,00.
- 05:16 Hestbæk, A.D., Lindemann, A., Christensen, E., Rebién, C. & Christensen, M.: *Kommuner i udvikling på børneområdet. Ændringerne i Serviceloven 2001, delrapport II*. 2005. 136 s. ISBN 87-7487-796-8. Kr. 130,00.
- 05:17 Fabricius, N., Tilia, G., Ramsbøl, H., & Villadsen, K.: *Fra hjemløshed til fast bolig. Samarbejde og metoder i arbejdet med hjemløse*. 2005. 248 s. ISBN 87-7487-797-6. Kr. 225,00.
- 05:18 Bonke, J. (red.), Borgeraas, E., Døving, R., Hjort, T., Hohnen, P., Montesino, N., Rysst, M. & Salonen, T.: *Udsathed og forbrug i de nordiske velfærdsstater*. 2005. 373 s. ISBN 87-7487-798-4. Kr. 298,00.
- 05:19 Olsen, B.M.: *Mænd, orlov og arbejdspladskultur. Fire danske virksomheder*. 2005. 125 s. ISBN 87-7487-801-8. Kr. 125,00.

- 05:20 Koch-Nielsen, I., Henriksen, L.S., Fridberg, T. & Rosdahl, D.: *Frivilligt arbejde. Den frivillige indsats i Danmark*. 2005. 163 s. ISBN 87-7487-799-2. Kr. 158,00.
- 05:21 Jespersen, C. & Sivertsen, M.B.: *Unge sociale problemer. En forskningsoversigt*. 180 s. Netpublikation. Den kan downloades på www.sfi.dk.
- 06:01 Egelund, T.: *Sammenbrud i anbringelser*. 2006. 79 s. ISBN 87-7487-802-6. Kr. 65,00
- 06:02 Holt, H., Geerdsen, L.P., Christensen, G., Klitgaard, C. & Lind, M.L.: *Det kønsopdelte arbejdsmarked. En kvantitativ og kvalitativ betyning*. 2006. 250 s., ISBN 87-7487-804-2. Kr. 228,00.
- 06:03 Rosdahl, A.: *Kommunale aktiveringsprojekter med produktion*. 2006. 51 s. ISBN 87-7487-805-0. Kr. 50,00.
- 06:04 Christensen, E.: *Opvækst med særlig risiko. Indkredsning af børn med behov for en tidlig forebyggende indsats*. 2006. 92 s. ISBN 87-7487-806-9. Kr. 85,00.
- 06:05 Jørgensen, M.S., Holt, H., Hohnen, P. & Schimmel, G.: *Job på særlige vilkår. Overblik over viden på området*. 2006. 83 s. ISBN 87-7487-807-7. Kr. 75,00.
- 06:06 Rasmussen, M.: *Kontanthjælpsmodtageres gæld. Eftergivelse af offentlig gæld*. 2006. 68 s. ISBN 87-7487-808-5. Kr. 55,00.
- 06:07 Møller, S.S. & Rosdahl, A.: *Indvandrere i job. Marginalisering og beskæftigelse blandt ikke-vestlige indvandrere og efterkommere*. 2006. 171 s. ISBN 87-7487-809-3. Kr. 160,00.
- 06:08 Bengtsson, S. & Kristensen, L.K.: *Sørforsorgens udlægning*. 2006. 96 s. ISBN 87-7487-810-7. Kr. 100,00.
- 06:09 Larsen, M.: *Fastholdelse og rekruttering af ældre. Arbejdspladsernes indsats*. 2006. 101 s. ISBN 87-7487-813-1. Kr. 100,00.
- 06:10 Hestbæk, A.-D., Lindemann, A., Nielsen, V.L. & Christoffersen, M.N.: *Nye regler – ny praksis. Ændringerne i servicelovens børneregler 2001. Afslutningsrapport*. 2006. 265 s. ISBN 87-91247-80-2. Rapporten er udgivet af Styrelsen for Social Service. Den kan downloades på www.sfi.dk.
- 06:11 Olsen, H.: *Guide til gode spørgeskemaer. En manual*. 2006. 100 s. ISBN 87-7487-812-3. Kr. 100,00.
- 06:12 Bonke, J.: *Ludomani i Danmark. Udbredelsen af pengespil og problemspillere*. 2006. 79 s. ISBN 87-7487-811-5. Kr. 85,00.

- 06:13 Müller, M.M.: *Arbejds miljø og indvandrere. Erfaringer i forhold til rekruttering og fastholdelse*. 2006. 92 s. ISBN 87-7487-816-6. Kr. 90,00.
- 06:14 Hansen, H.: *Time Series of APW-Calculations - Module for Great Britain 1991-2004*. 2006. 83 s. ISBN 87-7487-815-8. Netpublikation. Den kan downloades på www.sfi.dk.
- 06:15 Clausen, J., Heinesen, E. og Hussain, M.A.: *De nye kommuners rammevilkår for beskæftigelsesindsatsen*. 2006. 106 s. ISBN 87-7487-824-7. Den kan downloades på www.sfi.dk
- 06:16 Christensen, G. og Christensen, S.: *Etniske minoriteter, frivilligt socialt arbejde og integration. Afdækning af muligheder og perspektiver*. 2006. 220 s. ISBN 87-7487-817-4. Den kan downloades på www.sfi.dk
- 06:17 Schimmel, G.: *LO-dokumentation nr. 2/2006. Barrierer for kvinder i fagligt arbejde. En kvalitativ undersøgelse af årsagerne til kvinders lavere repræsentation i LO-fagbevægelsen*. 2006. 120 s. ISBN-10: 87-7735-770-1, ISBN-13: 978-87-7735-770-1. Rapporten er udgivet af Landsorganisationen i Danmark. Den kan downloades på www.sfi.dk.
- 06:18 Boje, T.P.: *Frivillighed og nonprofit i Danmark. Omfang, organisation, økonomi og beskæftigelse*. 2006. 275 s. ISBN 87-7487-821-2. Kr. 250,00.
- 06:19 Boje, T.P., Fridberg, T. og Ibsen, B. (redaktion): *Den frivillige sektor i Danmark. Omfang og betydning*. 2006. 172 s. ISBN 87-7487-822-0. Kr. 160,00.
- 06:20 Geerdsen, P.P., og Geerdsen, L.: *Fra aktivering til beskæftigelse. En gennemgang af aktiveringsindsatsen i det danske dagpengesystem*. 2006. 72 s. ISBN 87-7487-818-2. Kr. 70,00
- 06:21 Jespersen, C.: *Socialt udsatte børn i dagtilbud*. 2006. 108 s. ISBN 87-7487-835-2. Kr. 100,00
- 06:22 Christensen, V.T.: *Ubørt? Betydningen af nedsat hørelse for arbejdsmarkedstilknudning og arbejdsliv*. 2006. 254 s. ISBN 87-7487-823-9. Kr. 248,00.
- 06:23 Jensen, T.G., Schmidt, G., Jareno, K.N. & Roselius, M.: *Indsatser mod arelrelateret vold*. 2006. 185 s. ISBN: 87-7487-825-5. Netpublikation. Den kan downloades på www.sfi.dk.

- 06:24 Müller, M.M., Høgelund, J. & Geerdsen, P.P.: *Handicap & beskæftigelse. Udviklingen mellem 2002 og 2005*. 2006. 128 s. ISBN 87-7487-826-3. Kr. 110,00.
- 06:25 Christensen, E. & Andersen, K.V.: *Livsvilkår for børn med familie på danske asylcentre*. 2006. 120 s. ISBN: 87-7487-827-1. Kr. 120,00.
- 06:27 Bengtsson, S. & Nemli, A.: *Oplevelsen af MST. Forældres, unges og terapeuters erfaringer med Multisystemisk Terapi*. 2006. 136 s. ISBN: 87-7487-830-1. Kr. 140,00.
- 06:28 Stigaard, M.V., Sørensen, M.F., Winter, S.C., Friisberg, N. & Henriksen, A.C.: *Kommunernes beskæftigelsesindsats*. 2006. 113 s. ISBN 87-7487-832-8. Kr. 90,00.
- 06:29 Madsen, M.B., Mortensøn, M.D. & Rosdahl, A.: *Arbejdsmarkedsparat eller ej? En kvalitativ undersøgelse af visitationen af kontanthjælpsmodtagere i ti kommuner*. 2006. 109 s. ISBN 87-7487-833-6. Kr. 100,00.
- 06:30 Rosdahl, A. & Petersen, K.N.: *Modtagere af kontanthjælp. En litteraturoversigt om kontanthjælpsmodtagere og den offentlige indsats for at hjælpe dem*. 2006. 87 s. ISBN 87-7487-834-4. Kr. 65,00.
- 06:32 Deding, M, Lausten, M. & Andersen, A.R.: *Børnefamiliers balance mellem familie- og arbejdsliv*. 2006. 139 s. ISBN 87-7487-837-9. Netpublikation. Den kan downloades på www.sfi.dk.

BØRNEFAMILIERNES BALANCE MELLEM FAMILIE- OG ARBEJDSLIV

Børnefamiliernes balance mellem familie- og arbejdsliv har de seneste år været et meget omtalt emne, både blandt politikere og i medierne. Samtidig er det et område, vi ikke har så meget konkret viden om.

Denne rapport har fokus på balancen mellem familie- og arbejdslivet for børnefamilier med børn i alderen 0-10 år, hvor begge voksne har arbejde. Forældrene bliver spurgt, hvor tilfredse de er med balancen mellem familie- og arbejdsliv, og hvor stressende de oplever deres hverdag.

Rapporten, som er finansieret af Familie- og arbejdslivskommissionen, bygger på spørgeskemadata indsamlet af Socialforskningsinstituttet i foråret 2006.